

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRKİYE’DE GÖÇ VE GÜVENLİK İLİŞKİSİ:
SURİYE GÖÇÜ ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

HAZIRLAYAN

Prof. Dr. S. Mustafa ÖNEN

Oğuzhan YALÇIN

MALATYA, 2021

**T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**TÜRKİYE'DE GÖÇ VE GÜVENLİK
İLİŞKİSİ: SURİYE GÖÇÜ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**HAZIRLAYAN
Oğuzhan YALÇIN**

**DANIŞMAN
Prof. Dr. Semih Mustafa ÖNEN**

MALATYA 2021

ONUR SÖZÜ

Prof. Dr. S. Mustafa ÖNEN'in danışmanlığında yüksek lisans tezi olarak hazırladığım 'Türkiye'de Göç ve Güvenlik İlişkisi: Suriye Göçü Örneği' başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın tarafımdan yazıldığını ve yararlandığım tüm yapıtların hem metin içinde hem de kaynakçada yöntemine uygun biçimde gösterilenlerden oluştuğunu belirtir, bunu onurumla doğrularım.

Oğuzhan YALÇIN

TEŞEKKÜR

Öncelikle tez sürecinde desteklerini esirgemeyen tez danışmanım Prof. Dr. S. Mustafa ÖNEN' e, birçok hususta yardımlarına başvurduğum Dr. Öğr. Üyesi Hasan YILMAZ'a, kayıt aşamasından tez savunma aşamasına kadar desteğini hiç esirgemeyen İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü öğrenci işlerinde görevli memur M. İrfan ÖTER'e, tez sürecinde iletişim kurabildiğim İnönü Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğretim üyelerine, hayatımın her döneminde desteğini hep hissettiğim sevgili eşim İrem YALÇIN'a ve tez sürecinde dünyaya gelen canım kızım Bilge Duru YALÇIN'a teşekkürlerimi sunarım.

Oğuzhan YALÇIN
MALATYA, 2021

ÖZET

TÜRKİYE’DE GÖÇ VE GÜVENLİK İLİŞKİSİ: SURİYE GÖÇÜ ÖRNEĞİ

2010-2011 yılları arasında Ortadoğu ve Arap ülkelerini etkisi altına alan Arap Baharı, 2011 yılında Dera’da başlayan gösteriler sonucunda Suriye’ye de ulaşmıştır. Suriye’deki Arap Baharı süreci, diğer Arap ülkelerine kıyasla daha şiddetli geçmiş ve Dera’da başlayan bu eylemler tüm ülkeyi etkisi altına almıştır. İç savaşa dönüşen bu eylemlerden en çok sivil halk etkilenmiş ve bunun sonucunda da Suriye’den yoğun bir göç dalgası başlamıştır.

Bu göç hareketinden en fazla etkilenen ülkelerin başında Türkiye gelmektedir. Türkiye’de 2020 yılı itibari ile kayıtlı, kayıtsız yaklaşık beş milyona yakın Suriyeli mülteci ikamet etmektedir. Yoğun göç dalgasının yarattığı en büyük sorunların başında ise güvenlik sorunu gelmektedir. Zaten ekonomik ve siyasi açıdan gerginliklerin yaşandığı ülkemizde, sayısı yaklaşık beş milyonu bulan Suriyeli mültecileri entegre etmenin yarattığı zorluklar, gerilimi daha da tırmandırmaktadır. Ayrıca yaşanan bu göç dalgasıyla birlikte Türkiye’nin güney sınırına yönelik terör tehdidi de artmaya başlamıştır. Bu çalışmanın amacı Suriye’den Türkiye’ye kitlesel göç dalgasının Türkiye’nin hem iç güvenliğini hem de sınır güvenliğiyle olan ilişkisini tespit etmektir. Çalışmada konunun daha iyi anlaşılabilmesi için göç ve güvenlik kavramları detaylı bir şekilde açıklanmış ve Suriye özelinde göçün Türkiye’nin güvenliğine olan etkisi incelenmiştir. Ayrıca çalışmada Göç ve güvenlik ilişkisi kapsamında Suriye iç savaşından kaçarak ülkemize göç etmiş ve yerel halk ile iç içe yaşamaya başlamış olan Suriyeli mültecilerin Türk toplumuna uyum sürecinin nasıl çözülmesi gerektiği açıklanmaya çalışılmış ve Türkiye’ye sığınan mültecilerin sosyal, kültürel, ekonomik, siyasal ve güvenlik alanında etkileri ve olası güvenlik sorunları da ele alınmıştır.

Anahtar Sözcükler: Suriye, Arap baharı, Göç, Mülteci, Entegrasyon, Güvenlik, Güvenlik Yönetimi.

ABSTRACT

MIGRATION AND SECURITY RELATIONSHIP IN TURKEY: THE CASE OF SYRIAN MIGRATION

The Arab Spring, which affected the Middle East and Arab countries between 2010 and 2011, reached Syria as a result of the actions that started in Dera in 2011. The Arab Spring process in Syria was more violent compared to other Arab countries, and these actions that started in Dera affected the whole country. Civilian people were affected the most by these actions, which turned into a civil war, and as a result, an intense wave of immigration from Syria started.

Turkey is one of the countries most affected by this migration movement. As of 2020, nearly five million registered and unregistered Syrian refugees reside in Turkey. One of the biggest problems created by the intense migration wave is the security problem. In our country, where economic and political tensions are already experienced, the difficulties created by integrating the Syrian refugees, whose number has reached approximately five million, further escalate the tension. In addition, with this migration wave, the terrorist threat against Turkey's southern border has started to increase. The aim of this study is to determine the relationship of the mass migration wave from Syria to Turkey with both Turkey's internal security and border security. In the study, the concepts of migration and security are explained in detail in order to better understand the subject, and the effect of migration on Turkey's security in Syria is examined. In addition, within the scope of the relationship between migration and security, it has been tried to explain how the integration process of Syrian immigrants who fled the Syrian civil war to our country and started to live together with the local people should be solved, and how the integration process of the immigrants who took refuge in Turkey should be solved in the social, cultural, economic, political and security areas. effects and potential safety issues are also discussed.

Key Words: Syria, Arab Spring, Immigration, Refugee, Integration, Security, Security Management

İÇİNDEKİLER

ONUR SÖZÜ.....	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZET	v
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ	x
ŞEKİLLER LİSTESİ	xi
KISALTMALAR	xii
1. ARAŞTIRMA HAKKINDA GENEL BİLGİLER	1
1.1. Araştırmanın Konusu	1
1.2. Araştırmanın Amacı	1
1.3. Araştırmanın Önemi.....	2
1.4. Araştırmanın Soruları	2
1.5. Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları	3
1.6. Araştırmanın Yöntemi.....	3
1.7. Araştırmanın Sunuş Planı	4
2. GÖÇ OLGUSU VE YAKLAŞIMLARI	5
2.1. Göç ve Mülteci Kavramları.....	5
2.2. Göç Çeşitleri	8
2.2.1. Oluşum Nedenlerine Göre Göçler	8

2.2.1.1. Gönüllü Göç.....	8
2.2.1.2. Zorunlu Göç.....	8
2.2.2. Süresine Göre Göçler	9
2.2.2.1. Mevsimlik (Geçici) Göçler	9
2.2.2.2. Sürekli Göçler.....	9
2.2.3. Mesafesine Göre Göçler.....	10
2.2.3.1. İç Göç	10
2.2.3.2. Dış Göç	10
2.2.4. Yasal Olma Durumuna Göre Göçler	11
2.2.4.1. Düzenli Göç.....	11
2.2.4.2. Düzensiz Göç	12
2.3. Göç Kuramları	13
2.3.1. Ernst Georg Ravenstein'in Göç Kuramı	13
2.3.2. İtme ve Çekme Kuramı	14
2.3.3. Kesişen Fırsatlar Kuramı.....	15
2.3.4. Dünya Sistemleri (Merkez-Çevre) Kuramı	16
2.3.5. Göçmen İlişkiler Ağı (Network) Kuramı	17
2.3.6. Göç Sistemleri Kuramı	17
2.4. Göçün Genel Etkileri	18
3. TÜRKİYE'DE GÜVENLİK YÖNETİMİ	20
3.1. Güvenlik Kavramı.....	20

3.2. Güvenlik Türleri	23
3.2.1. Ulusal Güvenlik	23
3.2.2. Uluslararası Güvenlik.....	25
3.3. Türkiye’de Uygulanan Güvenlik Yönetimi	27
4. SURİYE’DEKİ GÖÇ VE TÜRKİYE’YE GÖÇÜN SEBEPLERİ	29
4.1. Suriye Hakkında Genel Bilgiler	29
4.2. 1998-2011 Türkiye Suriye İlişkileri	36
4.3. Suriye’de İç Savaşın ve Türkiye’ye Göçün Sebebi: Arap Baharı	40
5. TÜRKİYE’DE GÖÇ VE GÜVENLİK İLİŞKİSİ	44
5.1. Suriye İç Savaşı ve Türkiye’ye Yansımaları.....	44
5.2. Türkiye’de Suriyeli Mültecilerin Durumu.....	51
5.3. Türkiye’de Suriyeli Mültecilerin Ülke Güvenliği İle İlişkisi.....	64
5.3.1. Göçün Ekonomik Yönünün Güvenlik İle İlişkisi	64
5.3.2. Göçün Toplumsal Yönünün Güvenlik İle İlişkisi	68
5.3.3. Göçün Siyasi Yönünün Güvenlik İle İlişkisi.....	73
6. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	76
Kaynakça	83

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi	21
Tablo 2. Dünyada Doğalgaz Rezervlerinin Dağılımı.....	43
Tablo 3. Dünyada Petrol Rezervlerinin Dağılımı	43
Tablo 4. Suriye'deki Olayların Bilançosu (2011-2018 yılı verileri)	50
Tablo 5. 2019 Yılı İtibari ile Dünyadaki Suriyeli Mülteci Sayısı	52
Tablo 6. 2019 Yılı İtibari ile Türkiye'deki Mülteci Sayısı	53
Tablo 7. Türkiye'de Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmenler (16 Aralık 2020'ye kadar)	54
Tablo 8. Türkiye'de Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmenlerin Uyrak Dağılımı (16 Aralık 2020'ye kadar)	55
Tablo 9. Türkiye'de Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler	57
Tablo 10. Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Geçici Barınma Merkezlerine (GBM) Göre Dağılımı	60
Tablo 11. Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Yaş ve Cinsiyet Dağılımı	63

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Köken ve Varış Faktörleri ile Göç Etmede Araya Giren Engeller.....	14
Şekil 2. Güvenlik ve Bağlantılı Kavramlar	22
Şekil 3. Üç Halkalı Güvenlik Sistemi.....	26
Şekil 4. Suriye ve Komşuları.....	35
Şekil 5. Türkiye’de Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Grafikselsel Gösterimi..	58
Şekil 6. Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin İlk 10 İle Göre Dağılımı	61
Şekil 7. Suriyeli Mültecilerin Ekonomiye Etkilerini Belirten Araştırma Yüzdeleri	66
Şekil 8. Yaşs Göre Suriyeli Mültecilerin Ekonomiye Etkilerini Belirten Araştırma Yüzdeleri	67
Şekil 9. 2012-2019 (Mayıs) Yılları Arasında Suriyeli Mültecilerin Karıştıkları Olaylardaki Suç Yüzdeleri.....	71

KISALTMALAR

AB	:	Arap Birliği
AB	:	Avrupa Birliği
ABD	:	Amerika Birleşik Devletleri
AKP	:	Adalet ve Kalkınma Partisi
BM	:	Birleşmiş Milletler
BMGK	:	Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi
BPH	:	Barış Pınarı Harekâtı
CİMER	:	Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi
ESYSUYEP	:	Entegre (bütünleşik) Sınır Yönetimi Stratejisinin Uygulanmasına Yönelik Ulusal Eylem Planı
FKH	:	Fırat Kalkanı Harekâtı
GBM	:	Geçici Barınma Merkezi
IOM	:	Uluslararası Göç Örgütü
İŞİD	:	Irak Şam İslam Devleti
MGK	:	Milli Güvenlik Kurulu
ÖSO	:	Özgür Suriye Ordusu
PKK	:	Kürdistan İşçi Partisi
PYD/YPG	:	Demokratik Birlik Partisi/Halk Savunma Birlikleri
SNHR	:	Suriye İnsan Hakları Gözlemevi
TC	:	Türkiye Cumhuriyeti

TDK	:	Türk Dil Kurumu
TPAO	:	Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı
TSK	:	Türk Silahlı Kuvvetleri
TÜİK	:	Türkiye İstatistik Kurumu
UGK	:	Ulusal Geçici Konsey
UMHD	:	Uluslararası Mülteci Hakları Derneği
UNHCR	:	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Konseyi
YDSK	:	Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi
ZDH	:	Zeytin Dalı Harekâtı

1. ARAŞTIRMA HAKKINDA GENEL BİLGİLER

Araştırma hakkında genel bilgiler başlığı altında araştırmanın konusu, amacı, önemi, soruları ve yöntemi ile ilgili açıklamalara ana hatlarıyla yer verilmiştir.

1.1. Araştırmanın Konusu

911 km kara sınırına sahip olduğumuz Suriye ile ilişkiler tarih boyunca inişli çıkışlı olmuşsa da hep devam etmiş, 1998-2011 yılları arasında söz konusu ilişkiler tarihin en iyi seviyelerine gelmiştir. Burada en önemli faktör Suriye'nin PKK terör örgütüne olan desteğini kesmesi olmuştur. Fakat 2010 yılının Aralık ayında Tunus'ta başlayan ve 2011 yılının Mart ayında da Suriye'de yaşanmaya başlayan Arap Baharı süreci ile birlikte PKK/PYD terör örgütünün özellikle Suriye'nin kuzeyinde, Türkiye sınırı bölgesinde etkinliğini arttırması ile Türkiye-Suriye ilişkilerinin bozulmasına ve Türkiye'nin güvenliğine yönelik tehditlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Arap Baharı süreci Tunus, Mısır ve Libya'da kısa sürede ülke yönetimlerinin değişmesine neden olmasına rağmen süreç Suriye'de daha uzun sürmüştür. ABD, İsrail, İran ve Rusya gibi küresel ve bölgesel aktörlere ilaveten el-Kaide, PKK/PYD ve IŞİD gibi terör örgütlerinin de müdahil olmasıyla süreç bir başka boyuta ulaşmıştır. Küresel ve bölgesel güçlerin müdahil olmasıyla Suriye'nin her bölgesinde savaş başlamış, sivil halk ise çareyi ülkelerinden göç etmekte bulmuştur. Bu durum ise çevre ülkelere, özellikle de Türkiye'ye yönelik tehditlerin ortaya çıkmasına ve bazı güvenlik sorunlarının doğmasına neden olmuştur. Buradan hareketle araştırmanın konusu, 2011'de Suriye'de yaşanmaya başlayan Arap Baharı süreci ve sonrasındaki iç savaştan kaçarak Türkiye'ye göç eden mültecilerin Türkiye'nin güvenliği ile ilişkisinin tespit edilmesidir.

1.2. Araştırmanın Amacı

2010 yılında Ortadoğu'da meydana gelen Arap baharı ve bunun neticesinde Suriye'de yaşanan eylemlerin iç savaşa dönüşmesiyle birlikte ülkemize göç eden Suriyeli mültecilerin Türkiye'nin güvenliği ile ilişkisinin neler olduğunu açıklamak çalışmanın ana amacıdır.

Çalışmanın bir diğer amacı ise Suriyeli mülteci sorunu ile ilgili atılan adımların olumlu olumsuz yönlerinin tespit edilerek bu konuda çözüm önerileri sunmaktır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Türkiye'nin de içerisinde bulunduğu Ortadoğu coğrafyasında meydana gelen bir olaydan Türkiye'nin etkilenmemesi oldukça düşük bir ihtimaldir. Özellikle sınır komşusu olduğu ülkelerde yaşanan olayların Türkiye'yi etkilememesi mümkün değildir. Yakın tarihte Birinci körfez savaşı sonrası Irak'ın ağır yenilgisi sonrası Türkiye sınırına 1 milyondan fazla insan göç etmiştir. Aynı şekilde Suriye gibi 911 km ile en uzun kara sınırına sahip olduğumuz bir ülkede yaşanan iç savaştan Türkiye'nin etkilenmemesi söz konusu değildir. Suriye'de yaşanan olaylar siyasal, ekonomik ve özellikle de güvenlik alanında Türkiye'ye yeni sorunlar getireceği açıktır. Türkiye'nin önünde duran bu sorun ve tehditlerin tespit edilmesi ve alınan tedbirlerle de tehditlerin bertaraf edilmesi ise elzem bir durumdur. Suriye'de yaşanan çatışma ortamından kaynaklanan tehditlerin en başında gelen göç dalgası ve mültecilerin Türkiye'nin güvenliği ile ilişkisinin neler olduğu ve alınması gereken önlemlere yönelik olan bu çalışma, Türkiye'nin güvenlik yönetiminde olanların güvenlik tedbirleri geliştirmelerine yardımcı olma ve farklı bir bakış açısı oluşturmak amacı ile hazırlanmıştır.

1.4. Araştırmanın Soruları

Türkiye'de Göç ve Güvenlik İlişkisinin Suriye Göçü örneği üzerinden incelenen bu araştırmada tespit edilen sorular şunlardır:

- S1. Suriye'den Türkiye'ye yapılan göç ne tür bir göç ilişkisine dayanmaktadır?
- S2. Suriye'den Türkiye'ye yönelik göç hareketi hangi göç kuramı veya kuramlarıyla yakından ilişkilidir?
- S3. Suriye'deki göçün sebeplerinin Türkiye ile ilişkisi nelerdir?
- S4. Suriye'den Türkiye'ye yönelik göçün Türkiye'nin güvenliği üzerinde daha çok hangi açılardan ilişkisi olmuştur?

1.5. Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları

Bu araştırma, 2011 yılında birçok Arap ülkesinde meydana Arap baharı sonucunda yaşanan Suriye göçünün Türkiye'nin güvenliğine olan etkisini kapsamaktadır. Bu çalışmada 2011 yılından itibaren Suriye'de başlayan Arap Baharı sürecinin neden olduğu iç savaş sonunda meydana gelen göç tehditleri ve Türkiye'nin güvenliği ile ilişkisi tespit edilmiştir.

Araştırmada Suriye'de yaşanan iç savaş sonrası meydana gelen göç dalgasının araştırma yapılırken bile devam etmesi nedeniyle Aralık 2020'den sonra meydana gelen olaylar araştırmanın kapsamı dışında tutularak bir sınırlılık getirilmektedir.

Çalışmanın tamamında açık kaynaklardan yararlanılmış, Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi (CİMER)'ne bilgi veya belge alabilmek amacıyla 2100004811 başvuru sayısı ile talepte bulunulmuş fakat 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nun 7'inci maddesi ikinci paragrafında bulunan “Kurum ve Kuruluşlar, ayrı veya özel bir çalışma, araştırma, inceleme ya da analiz neticesinde oluşturulabilecek türden bilgi veya belge için yapılacak başvuruya olumsuz cevap verebilirler” hüküm gerekçe gösterilerek talep reddedilmiştir. Bu nedenle İç İşleri Bakanlığından konuya ilişkin doğrudan resmi belge temin edilmemiş olsa da çalışmada Suriye'deki göçün Türkiye'nin güvenliği ile ilişkisi çeşitli bilimsel kaynaklardan yararlanılarak incelenmiştir.

1.6. Araştırmanın Yöntemi

Türkiye'de Göç ve Güvenlik İlişkisinin Suriye göçü örneği üzerinden incelendiği bu çalışmada dolaylı ve alıntisal araştırma yöntemi kullanılmıştır. Bu kapsamda bu alanda daha önce yazılmış literatür taranmıştır.

Araştırmada Suriye'deki iç savaşla birlikte meydana gelen göç dalgasının anlamlandırılması için olaylar ve olgular kronolojik olarak incelenmiş ve tarihsel perspektifle ele alınmıştır.

1.7. Araştırmanın Sunuş Planı

Çalışmanın birinci bölümünde araştırmanın konusu, amacı ve önemi vurgulanmıştır. Bu amaç ve önem çerçevesinde araştırmanın soruları belirlenerek ve kullanılan yöntemden bahsedilmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünü oluşturan göç olgusu ile araştırmanın ana temasını oluşturan göç kavramının tanımlanması, göçün neden ve sonuçlarının neler olduğunun belirtilmesi ve çalışmanın derinlik kazanması hedeflenmiştir. Çalışmanın üçüncü bölümünü güvenlik kavramının tanımlanması, güvenlik türlerinin neler olduğu ve güvenlik kavramının ana hatları belirtilerek çalışmanın derinlik kazanması hedeflenmiştir. Çalışmanın dördüncü bölümünde genel anlamda Suriye'nin tarihteki yeri, 2002-2011 yılları arasında Türkiye-Suriye ilişkileri ve Arap Baharı süreci ele alınmıştır. 2002 yılından itibaren Arap baharına kadar olan süreçte iki ülke ilişkilerinin ne düzeyde olduğu detaylı olarak incelenmiştir. Süreç içerisinde Suriye'de yaşanan gelişmelere ve dış dinamiklere ağırlıklı olarak değinilmiştir. Beşinci ve son bölümde ise Türkiye'de göç ve güvenlik ilişkisi 2011'den sonra Suriye'de yaşanan göç özelinde değerlendirilerek araştırma tamamlanmıştır.

2. GÖÇ OLGUSU VE YAKLAŞIMLARI

Göç kavramı insanlık tarihi kadar eskidir. İnsanlık tarihine bakıldığında insanların çeşitli nedenlerle bir yerden başka yerlere göç ettikleri görülmektedir. Göç insanların, kendilerine ait birçok sebepten dolayı isteyerek veya istemeyerek gerçekleştirdiği ve farklı sonuçları olan bir süreçtir (Yılmaz, 2005: 11). Göç, geçmişten günümüze devam eden ve gelecekte de devam edecek olan, insanın var olduğu her yerde gerçekleşebilecek bir olgudur (Koçak ve Terzi, 2012: 164). Tarihin her döneminde var olan göç kavramı, günümüzde ise çok ciddi boyutlara ulaşmış durumdadır. Özellikle uluslararası aktörlerin güç ve ekonomi temelli kapitalist yaklaşımları insanları doğup büyüdüğü yerlerden göç etmeye zorlamaktadır.

2.1. Göç ve Mülteci Kavramları

Göç, dinsel, siyasal, sosyal ve diğer sebeplerden dolayı insanların yaşamlarının tamamını veya bir bölümünü geçirmek üzere bir yerleşim yerinden, bir başka yerleşim yerine yerleşmek suretiyle yaptıkları coğrafi yer değiştirmedir. Bir başka deyişle göç, ekonomik, kültürel, sosyal ve siyasal açıdan toplum yapısını değiştiren insan hareketidir (Özer, 2004: 11).

Göç, “evden eve taşınma”, “nakil” ve “göç sırasında taşınan ev eşyalarının tümü” anlamına gelmekle birlikte, “ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret” (www.sozluk.gov.tr, 2020) anlamında da kullanılmaktadır.

Göç, dünyadaki milyonlarca insanı ve bu insanların yaşamlarını sürdürdükleri ülkeleri yakından ilgilendiren ve etkileyen bir kavramdır. Ülkeler açısından ulusal ve uluslararası olarak çeşitlendirilen göç olgusu tarih boyunca var olan ülkeleri ve bu ülke insanlarını ekonomik, siyasal, kültürel ve sosyal açıdan çok yönlü ve karmaşık bir şekilde etkisi altına almıştır (Doğan, 1988: 1). Aslında göç, sadece göç eden insanları ve göç ettikleri yerleri etkileyen bir kavram değildir. Göç eden veya etmek zorunda kalan insanlarla birlikte hem terk ettikleri yerler, hem göç ettikleri yerler, hem de o bölge coğrafyası yaşanan bu göç hareketliliğinden etkilenmektedir. Suriye göçü özelinde

baktığımızda ise, yaşanan göç hareketliliği, sadece Ortadoğu coğrafyasını değil Avrupa başta olmak üzere neredeyse tüm dünyayı etkilemiştir. Bu kapsamda günümüzde yaşanan göçlerin çok boyutlu ve uluslararası bir etkisi olduğu görülmektedir.

Göç, insanların kişisel sebeplerle, bulundukları, hayatlarını devam ettirdikleri yerlerden bir başka yere yaptıkları mekân değiştirmesidir. Geniş bir ifadeyle göç, insanların yaşamlarının daha sonraki bölümünün tamamını veya bir kısmını sürdürmek için tamamen veya geçici olarak bir yerleşim yerinden, diğerine yerleşmek kaydıyla gerçekleştirdiği coğrafi yer değiştirme olayıdır (Yıldırım, 2004: 30). Göç, asıl yaşanan yerden, gidilmek istenen yere doğru yapılan harekettir (Karpas, 2003: 3). Göçü en basit bir şekilde ifade edecek olursak, şahıs veya insan topluluklarının, ekonomik, sosyal, kültürel veya siyasal sebeplerden ötürü bir yerden bir yere gitmelerine anlamına gelmektedir. Yapılan tüm tanımlarda ortak kavramın “yer değiştirme” olduğu anlaşılmaktadır (Tuzcu, 2008: 8).

En genel anlamda göç “anamlı bir uzaklık ve etki yaratacak kadar bir zaman içerisinde gerçekleşen bütün yer değiştirmeler” olarak ifade edilmektedir (Erder, 1986: 9). İnsanlığın var olmasıyla birlikte başlayan yer değiştirmelerle taşınan “maddi ve manevi öğelerle, farklı kültürlerden birey ve grupların, belli bir kültürel etkileşime girmesi ve karşılıklı etkileşimin sonunda her ikisinin de değişmesi” sonucunda kültürler arası etkileşim ortaya çıkmıştır (Güvenç, 1999: 122). Tekerleğin icadı, yazının bulunması, paranın bulunması, bulaşıcı hastalıkların ortaya çıkması ve hastalıkların tedavisine kadar dünya üzerinde yaşanan ve öğrenilen her şey dünyaya göç yoluyla ve göç yarattığı kültürler arası etkileşim sayesinde olmuştur.

Göçü, yasal veya yasa dışı yöntemlerle, çalışma veya sığınma amacıyla, zorunlu veya gönüllü göç nedenleri gibi farklı kriterlere uygun olarak tanımlamak mümkünken coğrafya, ekonomi, tarih, uluslararası ilişkiler, psikoloji, siyaset bilimi, sosyoloji ve diğer bazı ilgili bilimsel disiplinler göç olgusuna farklı yönden yaklaşırlar (İçduygu ve Sirkeci, 1999: 249).

Göçü meydana getiren başlıca sebepler vardır. Bunlar: dini, ekonomik, siyasal, ailevi sebepler ve en önemlisi ise savaştır.

Mülteci kavramı ise 1951 yılında imzalan Cenevre Sözleşmesi'nde şöyle tanımlanmıştır: 1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar sonucunda ve ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen kişidir (www.multeci.org.tr, 30 Aralık 2020).

Ayrıca 30 Kasım 1994 tarihinde resmi gazetede yayınlanan Türkiye'ye iltica eden veya başka bir ülkeye iltica etmek üzere Türkiye'den ikamet izni talep eden münferit yabancılar ile topluca sığınma amacıyla sınırlarımıza gelen yabancılara ve olabilecek nüfus hareketlerine uygulanacak usul ve esaslar hakkında yönetmelikte mülteci ve sığınmacı kavramı şöyle tanımlanmıştır: “Avrupa’da meydana gelen olaylar sebebiyle ırkı, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen ya da uyruğu yoksa ve önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa oraya dönmeyen veya korkusundan dolayı dönmek istemeyen yabancıdır. Sığınmacı ise: ırkı, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen ya da uyruğu yoksa ve önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa oraya dönmeyen veya korkusundan dolayı dönmek istemeyen yabancıyı” ifade etmektedir (İltica ve Sığınma Yönetmeliği, 1994, md.3).

2.2. Göç Çeşitleri

Göç olgusunu daha iyi anlayabilmek için, göçleri oluşum nedenlerine göre, sürelerine, mesafelerine ve yasalara uygunluğuna göre ayırarak incelemekte yarar vardır.

2.2.1. Oluşum Nedenlerine Göre Göçler

Göçlerin oluşmasında gönüllülük ve zorunluluk kavramları esas faktördür. Yani göç eden göçmenler tarih boyunca ya kendi istek ve arzuları doğrultusunda göç etmişler ya da başkaları tarafından göç ettirilmek zorunda kalmışlardır. Burada karşımıza iki kavram çıkmaktadır; Gönüllü göç ve zorunlu göç.

2.2.1.1. Gönüllü Göç

Gönüllü göç, insanların yaşadıkları yeri kendi istekleri doğrultusunda terk etmeleridir. Bireylerin veya toplulukların yapmış olduğu gönüllü göçler, hiçbir şahıs veya ülkenin baskısı ve etkisi altında kalmadan, tamamen kendi istekleri doğrultusunda yaptıkları göçlerdir. İnsanların hayat standartlarını arttırmak, daha sağlıklı ve daha iyi yaşam koşullarında hayatlarını sürdürebilmek için hiçbir baskıya maruz kalmadan gönüllü olarak yaptıkları göçlerdir. Bu göçlerin oluşumunda göç eden insanları etkileyen bazı faktörler vardır. Bunlar;

- Mevcut yaşam kalitesini yükseltme isteği,
- Eğitim seviyesini artırma isteği,
- Mesleki gelişim,
- Daha yüksek maaşlı iş bulma isteği,
- Şahsi özgürlük ve inançları daha iyi yaşama isteği,
- Arkadaş, aile, akraba gibi aynı kültürdeki insanlarla birlikte yaşama isteğidir.

2.2.1.2. Zorunlu Göç

Zorunlu göç, insanların yaşadıkları yeri kendi istekleri olmadan terk etmeleridir. Doğal afet, savaş ve sürgün gibi sebeplerle insanların bulundukları yerleri terk etmeleri veya buna zorunlu bırakılmaları nedeniyle ortaya çıkan göç, zorunlu göç olarak

tanımlanmaktadır. Zorunlu göçler, insanlara istek ve tercih hakkı verilmeden, yaşadıkları ülkeler tarafından yaşanan birtakım olaylar sonucunda mecburi olarak yaptırılan göçlerdir. Bu göçlerin oluşumunda insanları göç etmeye zorlayan bazı faktörler vardır. Bunlar:

- Siyasi, dini ve etnik baskılar,
- Savaş ve teröre bağlı olarak güvenlik ihtiyacı,
- Doğal afetler,
- Sosyal hizmetlerin yetersizliği,
- Temel ihtiyaçların karşılanamaması veya yetersizliği,
- İşsizlik,

Bu araştırmada savaşlar ve terörün neden olduğu göçler ülkemizin güvenliğine olan etkileri bakımından incelenmektedir. Terör nedeniyle yapılan göç, bu araştırmada zorunlu göç olarak ele alınmıştır.

2.2.2. Süresine Göre Göçler

Göçlerin oluşum nedenleri gibi süreleri de farklılık gösterebilmektedir. Göç, kısa veya uzun olmasına göre geçici veya sürekli göç olarak nitelendirilebilmektedir.

2.2.2.1. Mevsimlik (Geçici) Göçler

Birey veya toplulukların yılın belirli aylarında yaşadıkları mekândan başka bir mekâna çalışmak, dinlenmek ya da gezmek amacıyla kısıtlı zaman için gitmeleri mevsimlik göç olarak ifade edilmektedir. Mevsimlik göç alan yerlerde birden fazla farklı kültürün iç içe yaşama durumu söz konusudur. Mevsimlik göçlerde en önemli unsur göçün süresidir. Mevsimlik göçlerin dışında göçün süresi, göçün niteliğini belirleyen bir ölçüttür (Sağlam, 2006: 34).

2.2.2.2. Sürekli Göçler

Birey veya toplulukların siyasi, ekonomik, sosyal ve doğal sebeplerle bulundukları yeri devamlı olarak terk etmeleridir. Sürekli göçler, gönüllü veya zorunlu da olabilmektedir.

İnsanlar yaşam standartlarını arttırabilmek için gönüllü olarak göç ederler. Savaşlar, doğal afetler ya da terör gibi beklenmedik bir anda ortaya çıkan olaylardan dolayı bulunulan ülke tarafından zorla yaptırılan göçler ise zorunlu göçler olarak tanımlanmaktadır. Mevsimlik göçlerin sürekli göçlerden farkı ise göçün süresidir. Sürekli göçlerde zaman uzundur ve geri dönmek üzere yapılır. Mevsimlik göçlerde ise zaman kısıtlıdır ve geçici olarak yapılır.

2.2.3. Mesafesine Göre Göçler

Göçün hangi nedenle ve ne kadar sürdüğü kadar nereye yapılacağı da önemlidir. Göç nereye yapıldığına göre iç ve dış göç olmak üzere ikiye ayrılır.

2.2.3.1. İç Göç

Yaşanılan ülkenin mevcut sınırları içerisinde yapılan göçlerdir. Bu tür göçler sürekli veya geçici olabilirler. Yaşanılan iç göçlerin sonucunda ülke nüfusunda herhangi bir değişiklik olmamaktadır. Sadece göç ile bölgelerin ve illerin nüfus oranı değişebilir. Ticaret ve sanayi bölgeleri, verimli tarım alanlarının olduğu yerler, zengin maden yataklarına sahip alanlar ve turizm merkezleri iç göçün yoğun yaşandığı yerlerdir. İç göçler; kırsaldan kente, kırsaldan kırsala, kentten kırsala, kentten kente şeklinde gerçekleşmektedir.

2.2.3.2. Dış Göç

Yaşanılan ülkenin mevcut sınırları dışına doğru gerçekleşen göçlerdir. Bu tür göçlerde iç göçler gibi sürekli veya geçici olabilirler. Dış göçler, gönüllü veya zorunlu bir şekilde de ülkeler arası yapılan göçlerdir. Ulaşım ve haberleşme imkânlarının artması ve yaşam kalitesini artırma isteğiyle ülkeler arasındaki göçler de artmaktadır. Bunun yanında savaş, terör ve doğal afet gibi nedenler dış göçlere özellikle zorunlu dış göçlere sebep olmaktadır (Şahin, 2010: 57).

2.2.4. Yasal Olma Durumuna Göre Göçler

Göçler yasal olup olmamalarına göre kendi içinde ikiye ayrılır. Düzenli göç ve düzensiz göç.

2.2.4.1. Düzenli Göç

Düzenli göç yasal olarak bir ülkeye giriş yapan ve bu ülkede yaşayan göçmenleri kapsamaktadır. Düzenli göç ülkelerin kendi belirledikleri politikalar ve ulusal hukukuna göre düzenlenmektedir.

Tarihteki önemli düzenli göç hareketlerine bakıldığında, düzenli göçün köle ticaretinin ortadan kalmasıyla meydana gelen işgücü ihtiyacını karşılamak için, başta Asya, Afrika ve Karayiplerdeki kolonilerinden insanları ücretli işgücü olarak getirmeyle başladıkları ve gelen bu insanların çoğunun daha sonra bulundukları ülkelere yerleştikleri görülmektedir. Göç tarihi bakımından İkinci Dünya Savaşı oldukça önemlidir. Savaştan sonraki yıllarda savaşın izlerini ortadan kaldırmak ve ekonomik açıdan büyümeye çalışan Belçika, Fransa, Almanya, Hollanda başta olmak üzere birçok Avrupa ülkesi yabancı işçileri misafir işçi statüsüyle ülkelerine almışlardır. Özellikle de ülkemizde 1980'lerden sonra çok sayıda vatandaşımız başta Almanya olmak üzere birçok Avrupa ülkesine düzenli göç etmişlerdir.

Günümüzde düzenli göç hareketlerini yönlendiren en önemli etken ekonomiktir. Dünyanın güçlü ekonomisine sahip ülkelerde ortaya çıkan işgücü açığı ve buna bağlı olarak dünyanın en fakir yerlerinde kendini gösteren yoksulluk ve işsizlik gibi sebepler insanları göç etmeye mecbur kılmıştır.

Oluşan iş gücü açığı ve yoksulluk karşısında günümüzde göçler, başta Afrika olmak üzere, Güney Amerika, Güney Asya ve Asya'nın en fakir yerlerinden Avrupa ve Kuzey Amerika gibi dünyanın en zengin yerlerine doğru olmaktadır.

International Organization for Migration (IOM)'nın 2020 Dünya Göç Raporu'na göre, bugün dünyada doğduğu ülkeden başka ülkede yasal göçmen statüsüyle yaşayan yaklaşık göçmen sayısı 272 milyon olup, bu sayı dünya nüfusunun yüzde 3,5'i oluşturmaktadır (www.umhd.org.tr, 30 Aralık 2020).

2.2.4.2. Düzensiz Göç

Bir ülkeye yasal olmayan yollarla giriş yaparak, bu ülkede yasadışı şekilde kalmak veya yasal yollarla girildiği halde yasal süresi içerisinde bu ülkeden çıkmamak düzensiz göç olarak tanımlanmaktadır. Düzensiz göç gidilecek ülke, giderken geçiş yolu olarak kullanılacak ülke ve terk edilecek ülkeler açısından ayrı ayrı değerlendirilmesi gerekmektedir (www.goc.gov.tr., 27 Eylül 2020).

Düzensiz göç; gidilecek ülkeler için ülkeye yasal olmayan yollarla giren veya yasal yollarla geldiği halde bulunması gerektiği süre içerisinde ülkeden ayrılmayan kişiler ile terk edilecek ülke için ülkesinden ayrılırken gerekli kurallara uymayarak ülkeden ayrılan kişileri kapsamaktadır. Geçiş yolu olarak kullanılacak ülke için ise; terk edilecek ülkelerden gidilecek ülkeye ulaşmak için yasal ya da yasal olmayan yollarla bu ülkeye girip bu ülkeyi bir geçiş noktası olarak kullanarak ülkeden ayrılan kişileri ifade etmektedir (www.goc.gov.tr, 27 Eylül 2020).

Düzensiz göçte kaçak göç ve mülteciler gibi iki önemli konu vardır. Kaçak göç, başka bir ülkeye yasadışı yollarla girmeye çalışan kişileri ifade eder ve çoğu zaman savaş ve ekonomik kaynaklıdır. Uluslararası hukuka göre başka bir ülkeye sığınmak isteyen kişileri kapsayan mülteci sorunu ise Suriye örneğinde olduğu gibi sömürgeci güçlerin halen uyguladıkları küresel politikaların bir sonucu olarak ortaya çıkan istikrarsızlık, aşırı şiddet, iç savaş gibi sorunlardan kaynaklanmaktadır. (Canpolat, 2015: 36).

Ülkeler açısından mülteci meselesinin en çok sorun yaratan kısmını gruplar halinde ve birlikte yaşayan mülteciler oluşturmaktadır. Günümüzde çoğunluğunu Filistinli, Afganistanlı ve Suriyeli olan yaklaşık 10 milyon kişinin kendi ülkelerinde veya değişik ülkelerde bulunan kamplarda veya güvenli bölgelerde yaşamlarını sürdürmektedirler.

Dünyada savaş ve şiddet ortamının artmasıyla birlikte özellikle Suriyelilerin sığınma talepleri de sürekli artmasına karşılık, AB ve diğer batı ülkeleri sığınmacı alma konusunda oldukça isteksiz davranmaktadırlar.

2.3. Göç Kuramları

Günümüzde göç kavramını açıklayabilecek kapsamlı bir kuram bulunmamaktadır. Bu nedenle toplum bilimciler, farklı kavramlar ve varsayımlar kullanarak birçok kuram geliştirmişlerdir.

2.3.1. Ernst Georg Ravenstein'in Göç Kuramı

Göç kavramını açıklamaya çalışan ilk kuramlardan biri Georg Ravenstein'in 1885 ve 1889 tarihlerindeki "Göç Kuramları" adlı çalışmalarıdır. Ravenstein'in çalışmasına bakıldığında 19. yüzyılın sonlarında yaşanan gelişmeler çalışmanın temel dinamiğini oluşturmaktadır. Ravenstein'in bu çalışmaları daha sonra yazılacak olan göç kuramlarına öncülük etmiştir. Ravenstein "Göç Kuramları" çalışmasında yedi kanundan bahsetmektedir (Ravenstein, 1885);

- Göçmenlerin büyük bir bölümü sadece kısa mesafeli yerlere göç ederler ve bu göçler çoğunlukla büyük ticaret ve sanayi merkezlerine doğrudur.
- Yerleşim yerleri şehirlere yakın bölgelerden şehirlere doğru olan göçün artmasıyla, terk edilen kırsal bölgelere daha uzak mesafelerden gelen insanların yerleştirilmesi ve bunun da ülke geneline yayılmasına neden olmasıdır.
- Bu yayılma süreci, göçleri içine çeken sürecin tersine olsa da onunla paralellik gösterir.
- Her göç akımı kendisini denkleştire bir karşı akım yaratır.
- Uzak mesafelere giden insanlar çoğunlukla büyük ticaret ve ya sanayi merkezleri tercih ederler.
- Kırsal alanlarında yaşayan insanlar kentlerde yaşayanlara göre daha fazla göç etme eğilimindedirler.
- Kısa mesafelerde kadınlar erkeklere göre daha fazla göç etmeye yatkındırlar. Uzun mesafede göç etmeye ise erkekler daha uyumluluk göstermektedirler.

Ravenstein, uluslararası göçün nedenlerini açıklarken ekonomik koşulları merkeze almıştır. Ona göre, göçün temel nedeni kişinin yaşam kalitesini artırma çabasından kaynaklanmaktadır. Sanayi ve ticaretin gelişmeye devam ettiği dünyada bu göç de devam edecektir (Yalçın, 2004: 26).

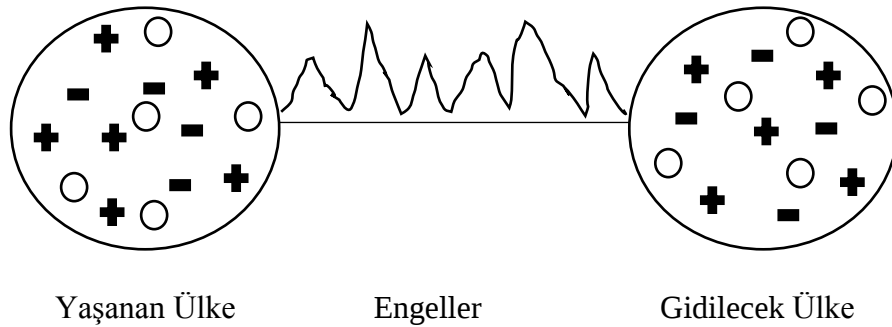
Suriye göçü özelinde bakıldığında ise yaşanan göçünün büyük bir çoğunluğunun Türkiye gibi kısa mesafelere yapılmış olması Ravenstein'in göç kuramıyla ilişkilendirilebilir.

2.3.2. İtme ve Çekme Kuramı

Lee 1966 yılında Bir Göç Kuramı (A Theory of Migration) isimli çalışmasında göçün meydana gelmesinde etkili olan faktörleri itme ve çekme adı altında sınıflandırmış ve bunun paralelinde hem göç kararının verilmesinde hem de göç sürecinde etkili olan dört faktörü belirlemiştir (Lee, 1966: 50);

- Yaşanan ülke ile ilgili faktörler
- Gidilecek ülke ile ilgili faktörler
- Engeller
- Bireysel faktörler

Lee'ye göre bir göçün olabilmesi için yaşanan ülke ve gidilecek ülkeyle ilgili şekil 1.'deki gibi çok sayıda itici ve çekici faktör vardır. İtici ve çekici faktörler hem yaşanan ülkede hem de gidilecek ülkede bir arada bulunmaktadır.

Şekil 1. Köken ve Varış Faktörleri ile Göç Etmede Araya Giren Engeller

Kaynak: (Lee, 1966: 50)

Şekil 1.'deki (+) işaretler çekici, (-) işaretler itici ve (o) işareti ise nötr faktörler anlamına gelmektedir. Lee'ye göre nötr değerler, herkes için aynı olan ve olumlu ya da olumsuz anlamda göçe herhangi bir katkısı olmayan faktörleri çağrıştırmaktadır. Göçe

yönelik olarak olumlu faktörler çekmeye, olumsuz faktörler ise itmeye karşılık gelmektedir. Fakat itici ve çekici faktörler kişiden kişiye göre değişebilmektedir.

Genel olarak bakıldığında itme ve çekme kuramı, sadece itici ve çekici faktörlerin etkisiyle çalışıyor gibi görünse de bu işleyişin ardındaki göç kavramının belirleyicileri, bu kadar açık ve kolay anlaşılır değildir. Bu kurama göre göç, yalnızca artılar ve eksilerin matematiksel hesabı sonucu ortaya çıkan bir olgu değildir; ama yapılan bu matematiksel hesap da, göçün temelini ilk basamağını oluşturmaktadır.

Lee'nin itme çekme kuramına göre Suriye göçü incelendiğinde aslında Suriyeli vatandaşları göçe iten sebep, gidilecek ülkedeki çekici faktörlerin çokluğundan ziyade yaşanan ülkedeki itici faktörlerin çoklu ile yakından ilgili olduğu görülmektedir.

2.3.3. Kesişen Fırsatlar Kuramı

Kesişen fırsatlar kuramı göç olgusunu Lee'nin kuramına benzer bir biçimde açıklayan bir kuramdır. İlk kez kesişen fırsatlar (intervening opportunities) kuramından 1940 yılında Stouffer bahsetmiştir. Stouffer'a göre göç kavramında üç önemli nokta vardır: mesafe, gidilecek yerdeki imkânlar ve bu imkânların miktarıdır. Bu unsurların kesişimi göçün yoğunluğu üzerinde etkili olmaktadır. Bu kuramda en önemli nokta göç mesafesidir. Stouffer'a göre, göç çalışmalarında üzerinde daha fazla durulması gereken nokta çekim etkisidir ve gidilecek yerle çekim merkezi arasındaki mesafe dikkate alınarak analiz yapılmalıdır (Stouffer, 1940: 846). Çünkü göç hareketlerinde yaşanan ülke ve gidilecek ülke arasındaki mesafe arttıkça göçmenlerin geçmesi gereken sınırlar veya engellerde artmaktadır. Bununla birlikte gidilecek yerdeki fırsatların ve iş imkânlarının çokluğu göçün büyüklüğünün artmasına neden olmaktadır. Kesişen fırsatlar kuramına göre potansiyel göçmen kâr ve zararı hesapladıktan sonra göçe karar verilmektedir (Kapu, 2012: 15).

Bu kuramın göç olgusuna en önemli katkısı, göçün mesafesine bağlı olarak göç sırasında çıkabilecek zorlukları göz önünde bulundurarak bir değerlendirme yapmasıdır. Bu zorluklar ise geçiş yolu olarak kullanılacak ülke sınırları ve bu sınır geçişleridir. Çünkü her bir sınırda bir kontrol sistemi ve bununla birlikte zorluklar olacaktır.

Bu kuramdan yola çıkılarak Suriye göçünün yoğunlukla Türkiye'ye olmasının en önemli sebeplerinden birisi de göç edilecek yerle terk edilecek yer arasındaki mesafenin azlığı dikkat çekmektedir.

2.3.4. Dünya Sistemleri (Merkez-Çevre) Kuramı

Bu kuram, 1970'lerde Castle, Amin, Galtung, Kosack, ve Wallerstein tarafından ortaya atılmış ve 1980'lerde Portes, Sassen ve Castles gibi akademisyenler tarafından geliştirilmiştir (Güllüpnar, 2012: 67). Bu kurama göre dünya, ekonomik temellerle birbirine bağlı olan merkez dünya ve çevre dünya olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Kapitalizmin yoğun olduğu, ekonomik açıdan gelişmiş ülkeler merkez dünyadaki ülkeleri oluştururken, bu ülkelere bağımlı olan ülkeler ise çevre dünyadaki ülkeleri oluşturmaktadır. Merkez dünya ve çevre dünya ülkeleri açısından birinin varlığı diğerinin var olmasına bağlıdır (Wallerstein, 2011: 2005). Bu kurama göre çevre dünya ülkeleri, merkez dünyadaki ülkelerin devamlı gelişmesi açısından gereklidir.

Merkez dünya ülkeleri; hammadde, ucuz işgücü ve pazar bakımından çevre dünya ülkelerine ihtiyaç duyarken, çevre dünya ülkelerden ithal edilen hammadde ve ithal edilen ucuz işgücü birleşerek kapitalizme geri dönüşüm sağlamaktadır (Çağlayan, 2006: 80). Ortaya çıkan bu kapitalist ihtiyaç, aslında karşılıklı bağımlılığı oluşturan en önemli faktördür. Bu bağımlılıkta merkez dünyadaki ülkeler hem hammadde, pazar ve ucuz işgücü için çevre dünya ülkelere ihtiyaç duymaktadırlar, hem de çevre dünyadaki ülkelerden gelen hammadde, ucuz işgücüyle işlenerek daha az maliyetli ürün elde etmektedirler. Elde edilen bu ürünler ülke içinde tüketilmekte veya merkez ve çevre dünya ülkelerine ihraç edilmektedir. Bu kurama göre merkez dünya ülkeleri mevcut kapitalist potansiyellerini geliştirmek için çevre dünya ülkelerine ihtiyaç duyarlarken, çevre dünyadaki ülkeler de, kapitalist gelişimlerini tamamlayarak ekonomik özgürlüklerini kazanmak için merkez dünyadaki ülkelerle bu tür ilişkiler kurmaya mecbur kalmaktadırlar. Çünkü kurama göre gerek merkez ülkeler gerekse de çevre ülkelerin, farklı bağlamlarda ve yapılarda da olsa birbirlerine ihtiyaçları vardır (Çağlayan, 2006: 80).

2.3.5. Göçmen İlişkiler Ağı (Network) Kuramı

Bu kuram, terk edilen ülke ile göç edilen ülkelerde eski ve yeni göçmenler ile göçmen olmayan insanlar arasında ortak soydaşlık, akrabalık ve dostluk bağlarından dolayı meydana gelen kişiler arası ilişkilerle açıklanmaktadır (Abadan ve Unat, 2002: 18).

Göçmen ağları mevcut göçmenler ile hedef ülkede var olan göçmenleri akrabalık ve dostluk ilişkileri gibi kavramlarla birbirine bağlayan bireyler arasındaki ilişki yaklaşımına dayanmaktadır. Bu ilişki sayesinde mevcut göçmenler açısından hareket maliyetleri ve riskler azalarak göç hareketliliği olasılığı artabilir. İlk defa göç eden insanlar için, göç maliyetlidir. İlk göç gerçekleştikten sonra ise bu göç edenler insanların arkadaş veya akrabaları için göçün maliyetleri ilk göçmenlere göre daha azdır. Çünkü arkadaşlık ve akrabalık gibi ortak bir kökene dayanan ilişkiler, barınma, iş bulma ve yeni çevre geliştirmeye yardımcı olmakta ve doğal olarak göçün meydana getirdiği maliyeti de azaltmaktadır (Massey vd, 1993: 448-449). Bu tür göç hareketleri bir kez başladığında artık kendi kendini sürdürebilir sosyal bir sürece dönüştürmek kaçınılmazdır (Castles, 2009: 38).

Yaşanan Suriye göçünün çok büyük bir kısmının Türkiye'ye yapılması bu kuram ile açıklanabilir. Çünkü Türkiye halkı ile Suriye halkı arasında tarih boyunca süre gelen ortak soydaşlık, akrabalık ve dostluk bağları bulunmaktadır. Bu nedenle göçün başladığı ilk günden itibaren Suriyeli vatandaşların göç etmek için akıllarına ilk gelen ülke Türkiye olmuştur.

2.3.6. Göç Sistemleri Kuramı

Bu kuramı; göç olgusuna birden fazla ülke arasındaki ilişkinin hem ekonomi hem de politik temelli olmasına göre ele alan bir kuramdır. Bu kurama göre ülkeler arasındaki nüfus hareketleri ülkelerarasındaki mevcut ilişkilerin bir devamı niteliğindedir. Birden fazla ülke karşılıklı olarak göçmen değişimiyle bir göç sistemi oluşturmaktadır. Bu göçmen ilişkisi birbirine yakın ülkeler arasında olabileceği gibi, birbirlerine çok uzak ülkeler ve arasında da olabilir. Bu ülkeler arasındaki mesafe ise bu süreçte çok belirleyici bir etken değildir. Bu ülkeler arasındaki göçmen alışverişi

mesafeye göre değil bu ülkeler arasındaki ekonomi ve politik temelli güncel ilişkilere ve aralarında oluşmuş olan tarihsel bağlara göre şekillenmektedir. Amerika Birleşik Devletleri ve Meksika arasındaki göç ve göçmen ilişkisi ile Batı Afrika ve Fransa arasındaki göçmen ilişkisi bu konuya örnek olarak gösterilebilir (Castles ve Miller, 2008,;36; Çağlayan, 2006: 82).

Bu kuramın temel hipotezleri şu şekilde açıklanmaktadır (Massey vd., 1993: 454).:

- Ülkeler arası göç alışverişinde ana etken, iki ülke arasındaki ekonomi ve politik temelli güncel ilişkiler ve aralarında oluşmuş olan tarihsel bağlardır. Bu aşamada mesafenin göçe bir etkisi yoktur.
- Göç alışverişinde bulunan merkezdeki ülkeler ile çevre ülkeleri çok kutuplu bir sistemin oluşmasına katkıda bulunur.
- Göç alışverişinde bulunan ülkelerden göç veren ülke bu sistemin birden fazlası üyesi olabilir.
- Bu ülkeler arasındaki ekonomi ve politik temelli güncel ilişkiler değiştiğinde aralarında oluşmuş olan göç sistemi de buna göre şekil alır. Bir ülke bu göç sistemine yaşanan değişikliklere bağlı dâhil olabilir veya ayrılabilir.

2.4. Göçün Genel Etkileri

Dini, siyasi ve etnik baskılar, savaş ve teröre bağlı olarak güvenlik ihtiyacı, doğal afetler, işsizlik gibi sebeplerle meydana gelen göçlerin yarattığı etkilerde son derece önemlidir. Göçler meydana geldikten sonra birtakım olumlu veya olumsuz etkiler meydana gelmektedir. Göçlerin genel olarak yarattığı etkiler şu şekilde açıklanabilir:

- Göç ile birlikte ülkelerin bölgesel nüfus yoğunluğunda orantısızlık görülür,
- Orantısız bir şekilde artan nüfus ile birlikte konut sıkıntısı yaşanabilir. Bu ise gecekondulaşma sebep olur. Gecekondulaşmayla ise çarpık kentleşme meydana verir.
- Artan nüfus ile birlikte şehirlerdeki sanayi bölgeleri şehrin içinde kalır.
- Artan nüfus ile birlikte alt yapı, sağlık ve eğitim hizmetlerinde aksaklıklar yaşanabilir.

- Göç ile birlikte kültürler arası etkileşim meydana gelir, fakat farklı kültürlerdeki göçmenlerin entegrasyonunda sıkıntılar yaşanabilir.
- Şehirlerde artan göç ile birlikte çevre sorunları ortaya çıkar.
- Göçün artmasıyla şehrin yönetimi ve kültürel yapısında değişiklikler meydana gelir (Kaygalak, 2009: 20).
- Artan nüfus ile birlikte işsizlik oranı da artar. Buna paralel olarak şehirlerde toplumsal sorunlar meydana gelir.

3. TÜRKİYE’DE GÜVENLİK YÖNETİMİ

Ülke güvenliğine etki eden hususların belirlenmesi için öncelikle söz konusu ülkeye karşı ortaya çıkan tehditlerin tespit edilmesi gerekmektedir. Tehditler belirlendikten sonra, bu tehditlere karşı alınması gereken güvenlik tedbirleri üzerinde kapsamlı bir çalışma yapabilmek mümkündür. Suriye’de yaşanan gelişmelerin Türkiye’nin güvenliğine ne gibi etkilerinin olduğunun belirlenmesi için öncelikle güvenlik kavramının açıklanması çok önemlidir.

3.1. Güvenlik Kavramı

Güvenlik, insanlığın en temel ihtiyaçlardan biridir. Yaşam için zorunlu olan güvenlik ihtiyacı, bir tek insan güvenliğınden evrensel güvenliğe kadar her geniş bir kavramı ifade etmektedir. Güvenlik herkes için olmazsa olmaz ve mutlaka karşılanması gereken bir ihtiyaçtır.

Güvenlik, Yunancadaki *asphaleia* kelimesinden gelmektedir. Aslında bu kelimenin kökü, sendelemek, yalpalamak anlamına gelen ‘*Sphallo*’dur. Kelimenin başına getirilmiş olan ‘a’ harfi kelimeye Yunanca’ da olumsuzluk anlamı katar. Yani *asphaleia* kelimesi sabitlikle ilişkilendirilerek güvenlik anlamında kullanılmaktadır. (Baharçiçek ve İnan, 2013: 110).

Güvenlik bir veya birden fazla kişinin veya topluluğun istenmedik ve beklenmedik olaylardan, maddi, yasal veya psikolojik olarak korunmasıdır (Demir ve Acar, 2002: 183). Ayrıca korku ve tehlikeden uzak olma durumu ve hissi (Erhan, 2002: 58) şeklinde de tanımlanmaktadır.

Maslow’un ihtiyaçlar hiyerarşisinin birinci basamağı olan fiziksel ihtiyaçlardan sonra gelen güvenlik ihtiyacı kavramı, güven içinde bulunma hali, tehlikeden korunmuş olma, asayiş, emniyet (Doğan, 2001: 503) şeklinde ifade edilmektedir.

Güvenlik ihtiyacını Maslow, geliştirmiş olduğu ihtiyaçlar hiyerarşisinde ikinci basamağı koymuştur. Maslow’a göre bir basamaktaki ihtiyaçlar karşılanmadan kişi bir üst basamaktaki ihtiyaçlarını algılamaz, böyle ihtiyaçları da bulunmamaktadır. Maslow’a göre karnı aç olan birisi güvende olma ihtiyacı hissetmez. Veya her gün

karnını doyurabilen fakat kendini güvende hissetmeyen bir insanın, kendini geliştirmek için kitap okumak gibi bir ihtiyacı da söz konusu değildir.

Maslow'un bu kuramına göre nefes alma, yemek yeme, uyku gibi fizyolojik ihtiyaçlarını karşılayan insan daha sonra kendi güvenliğini düşünmeye başlayacaktır. Bu güvenlik ihtiyacı, fiziki tehlikelerden korunma, sağlıklı yaşama, sosyol ve ekonomik tehdit ve tehlikelerden uzak durmayı içermektedir.

Tablo 1. Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi

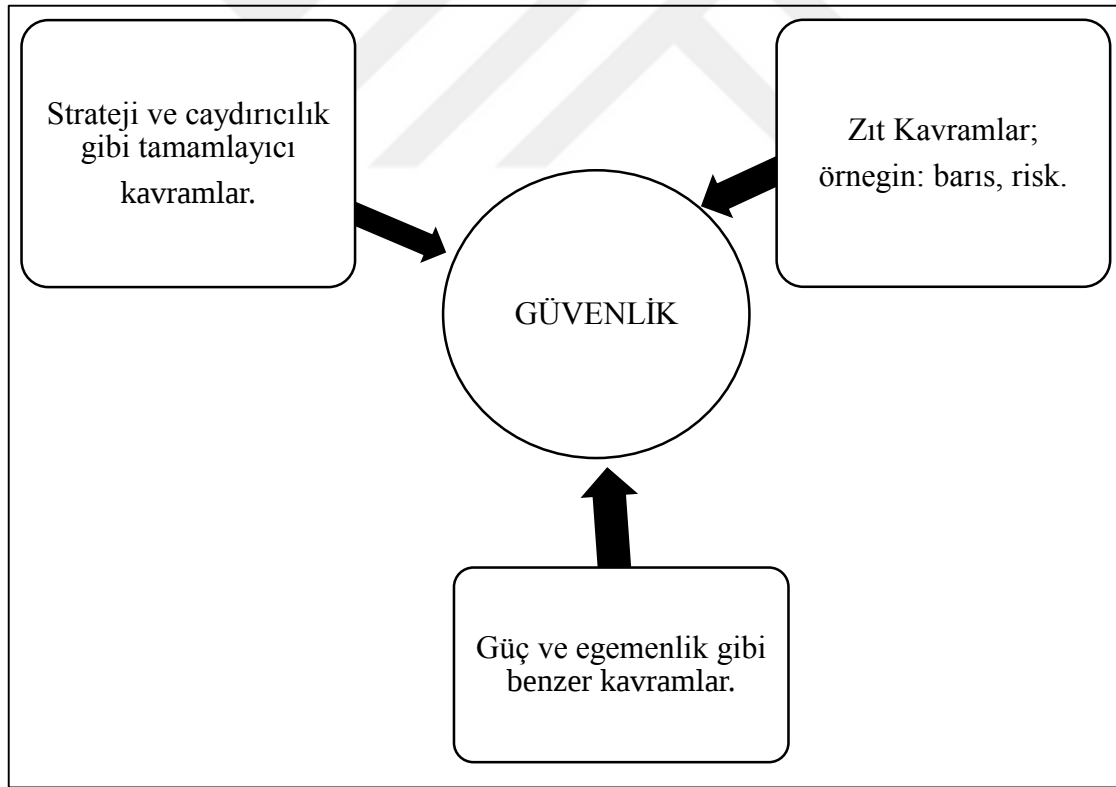
Kendini gerçekleştirme	Erdemli, yaratıcı, içten, problem çözücü, ön yargısız,
Saygınlık	Özsaygı, özgüven, başarı ve saygınlık, başkalarına saygı duymak,
Sevgi/ait olma	Arkadaşlık, aile, cinsel münasebet
Güvenlik	Fiziki, sosyol ve ekonomik tehdit ve tehlikelerden korunma, sağlıklı yaşama,
Fizyolojik	Nefes alma, yemek yeme, uyku gibi

Kaynak: Kula, 2015: 194

İnsan hayatında çok önemli yere sahip olan güvenlik kavramı aslında bir var olma çabasını ifade etmektedir. Yüzyıllar boyunca insanlar, ülkeler, devletler her zaman var olma mücadelesi içinde olmuşlardır. Bu mücadeleyi gerçekleştirirken akla gelen ilk

kavram güvenlik olmuştur. Güvenlik; toplumsal düzenin bozulmadan devam etmesi, kişilerin korkusuz ve özgürce yaşayabilmesi durumudur (www.sozluk.gov.tr, 21 Haziran 2020). Güvenliğin dinamik yapısı, tehdit ve tehdit algılamalarındaki hızlı değişim, kavramı tanımlama girişimde bulunanların ideolojileri ve yaşadıkları coğrafyaların özellikleri, güvenlik tanımlamalarında farklılaşmalara neden olmaktadır (Karabulut, 2011: 7).

Michael Dillon ise güvenlik kavramından ziyade bu kavramın kurgusundan bahsettiği çalışmasında (1996: 193), “ulusal güvenlik, devlet güvenliği, siyasal güvenlik, ekonomik güvenlik, sosyal güvenlik, bölgesel güvenlik, küresel güvenlik, toprak güvenliği, bireysel güvenlik, psikolojik güvenlik, fiziki güvenlik, ortaklaşa güvenlik... vb” gibi güvenlik kavramını dile getirmektedir. Söz konusu bu kavramların çokluğu; düzen, korku ve tehdit ile bunların hayata geçirilmelerine yönelik bir kurgu olarak da ele alınmaktadır (Korkmaz, 2008: 15-16).

Şekil 2. Güvenlik ve Bağlantılı Kavramlar

Kaynak: Buzan ve Hansen, 2009: 14.

Strateji ve caydırıcılık gibi tamamlayıcı kavramlar daha sığ ve özellikli meseleleri ifade ederken; güç ve egemenlik gibi benzer kavramlar güvenliği daha geniş bir bakış açısıyla ele alır barış veya risk gibi zıt kavramlar ise güvenlik kavramı yerine kullanılmaktadır (Buzan ve Hansen, 2009: 14).

3.2. Güvenlik Türleri

Güvenlik çok geniş bir konu alanına sahip bir kavramdır. Bu nedenle de ulusal güvenlik, uluslararası güvenlik, iş güvenliği, insan güvenliği, cinsiyet güvenliği, askeri güvenlik, sosyal ve ekonomik güvenlik, çevresel güvenlik vb. birçok güvenlik türünden bahsedilmektedir.

Birleşmiş Milletler(BM)’e göre yedi farklı güvenlik türü vardır. Bunlar; toplumsal güvenlik, ekonomik güvenlik, politik güvenlik, bireysel güvenlik, sağlık güvenliği, çevresel güvenlik, gıda güvenliğidir (UNDEP, 1994: 24).

3.2.1. Ulusal Güvenlik

Ulusal güvenliğin bilimsel bir tanımını yapmak oldukça zordur. Ulusal güvenliğin “*siyasî-hukukî*” bir kavram olduğu düşünülebilir.

Baharçiçek ve İnan (2013)’a göre ulusal güvenlik şu koşulların sağlanmasıyla gerçekleşir:

- Başka bir ülke veya ülkeler üzerinde bir askeri ya da savunma gücü avantajı,
- Dış ilişkilerde söz sahibi olma,
- İçerideki veya dışarıdaki her türlü düşmanların bölücü veya yıkıcı her türlü faaliyetlerine karşı başarılı bir savunma duruşudur.

Buradan da anlaşılacağı gibi güvenlik sadece dışarıdan gelebilecek tehditlere karşı koyabilme yeteneği değil içerden ve dışarıdan gelebilecek tüm tehditlere de karşı koyabilme yeteneğidir (Baharçiçek ve İnan, 2013: 110).

Ulusal güvenlik kavramının siyasî boyutunun tam anlamıyla bir tanımının olmamasından ve kapsamının bir ülkenin siyasî şartlarına paralel olarak değişmesinden

ileri gelmektedir. Ulusal güvenliğin hukukî tarafı ise kanunlarda, anayasalarda ve uluslararası sözleşmelerde yer almasıyla ortaya çıkmaktadır (Aybay, 2009: 60).

Millî Güvenlik Kurulu (MGK) ve Millî Güvenlik Kurulu Sekreterliği Kanununun 2. maddesine göre, “Millî güvenlik; devletin anayasal düzeninin, Millî varlığının, bütünlüğünün, milletlerarası alanda siyasî, sosyal, kültürel ve ekonomik dâhil bütün menfaatlerinin ve ahdi hukukunun her türlü dış ve iç tehditlere karşı korunması ve kollanması” dır (MGK ve MGK Sekreterliği Kanunu Md.2). Dış güvenlik, ülkenin, yabancı ülkelerden gelebilecek tehdit ve saldırılara karşı koruması anlamına gelirken: iç güvenlik ise, ülkenin içerden gelebilecek terör gibi yıkıcı ve bölücü olaylarına karşı korunması anlamına gelmektedir.

Bu tanımlardan yola çıkarak, ulusal güvenlik devletin toprak bütünlüğünü de kapsayan bir kavramdır. Mevcut toprak bütünlüğüne karşı yapılan her hareket de ulusal güvenliğe aykırılık anlamı taşımaktadır (Erhan, 2014: 78).

İlk başlarda ulus devletlerin güvenlik algısı, toprak güvenliği sağlanması ve ülke sınırları içerisinde bağımsız ekonomik, siyasal ve toplumsal düzenin muhafaza edilmesi olarak görülmektedir. Bundan dolayı ulusal güvenlik, yayılmacı politika anlayışındaki ülkelerin karşılıklı askeri tehditlerini yok etmek için mevcut güvenliğin sağlanması olarak değerlendirilebilir. Fakat hem ticari hem ekonomik hem de siyasal alanda etkinliğini arttıran ulus devletlerin, bu faaliyetlerinin güvenliğini tüm dünyada koruma amacı, güvenliğin sadece sınır ve toprak güvenliği olma anlayışını daha da farklı bir boyuta getirmiştir.

ABD ulusal güvenlik kavramı ve bu alandaki idarî yapılanmaya önem veren ilk ülke olmuştur. ABD Anayasasında ulusal güvenliği ilgilendiren 4, 5 ve 14. Maddede değişiklikler yapılmış ve bu değişikliklere ilişkin Amerikan Yüksek Mahkemesinin verdiği kararlar dünya kamuoyunda büyük ses getirmiştir. 1947 yılında ise Ulusal Güvenlik Kanunu çıkarılmış ve bu Kanuna göre Millî Güvenlik Konseyi kurulmuştur (Akgüner, 1985: 5-6).

Ulusal güvenlik anlayışının bazı bileşenleri vardır. Bunlar; tehdit, bu tehdidi bertaraf edecek güç, gücü harekete geçirecek eylem, çıkarlar ve tüm bu güç ve eylemlere yasal zemini oluşturacak politikalar (Birdişli, 2011: 150-152).

Teknolojinin gelişmesiyle birlikte ulusal güvenlik kavramı ulus devletlerin sınırlarından çıkarak uluslararası bir nitelik kazanmasıyla birlikte devletlerde ulusal güvenlik anlayışını ve mevcut güvenlik yöntemlerini değiştirmek zorunda kalmışlardır. Yani ulusal güvenliğin bileşeni olan tehdit artık sadece diğer devletlerden gelmemektedir. Terör örgütleri, ideolojik örgütler, halk hareketleri gibi devlet dışı aktörlerden de gelebilmektedir.

Ulusal güvenlik anlayışının bileşenlerinden en öne çıkan kavramlar çıkarlar ve tehditlerdir. Bu iki kavram ulusal güvenlik anlayışının en önemli iki bileşenidir. Buradaki tehdit ise göreceli bir kavramdır. Neyin tehdit, neyin tehdit olmayacağı güvenlik anlayışının merkezinde yer alan düşünceye göre değişmektedir. Örneğin devleti merkeze alan güvenlik anlayışında devletin yapı ve işleyişini bozmayı amaçlayan bütün faaliyet tehdit olarak algılanırken, bu tehditti ortadan kaldırılması için çok ciddi önlemlerin alınmasından ise çekinilmemektedir. İnsanı merkeze alan güvenlik anlayışında ise devlet vatandaşların çıkarlarını korumak zorundadır ve ülkelerin küçültülmesi pahasına demokratik ve liberal değerler öne çıkartılmaktadır. Bu her iki anlayışta da ulusal güvenlik anlayışının önemli bir bileşeni tehdit kavramı olmaktadır.

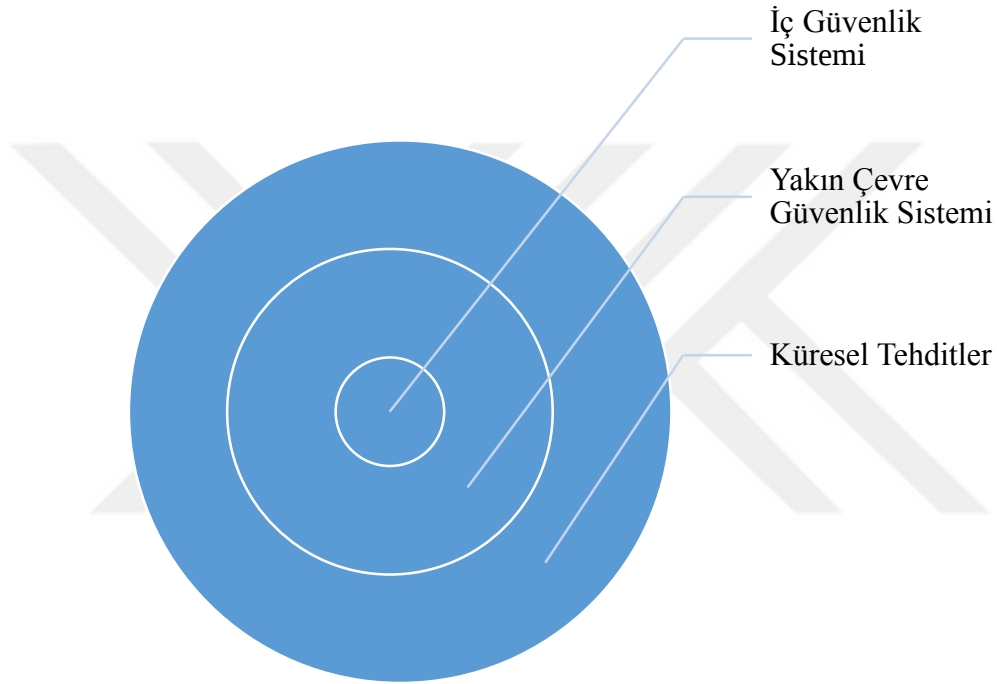
3.2.2. Uluslararası Güvenlik

Uluslararası Güvenlik, ülkelerin ve uluslararası kurum ve kuruluşların birbirlerini koruma ve güvenliğini sağlamak amacıyla oluşturduğu önlemlerden oluşmaktadır. Uluslararası güvenlik ve ulusal güvenlik birbiriyle son derece ilişkilidir. Bu güvenliğin sağlanması işlevini yerine getiren yegâne organ ise devlettir. Buradan yola çıkarak uluslararası güvenlik kavramı; ulus devletlerin oluşturduğu uluslararası yapının, güç ve tehditten uzak bir biçimde korunması olarak ifade edilebilir.

Uluslararası güvenlik anlayışının ise iki boyutu vardır. Bunlardan birincisi; bir ulus devletin, uluslararası yapının içerisinde kendi ulusal güvenliğini sağlaması ve konumunun belirlenmesine dikkat çeken uluslararası güvenlik anlayışıdır. İkincisi ise;

uluslararası yapının kendi güvenliği anlayışıdır (Ayoob, 1995: 5). Buradan yola çıkarak uluslararası güvenlik ve ulusal güvenlik birbiriyle son derece ilişkilidir ve birbirinden bağımsız olarak incelemek mümkün değildir.

Mutlak bir güvenliği sağlamanın imkânsız olduğu düşünüldüğünde uluslararası alandaki her bir devlet güvenlik ihtiyacını karşılamak ve tehdit ve tehlikeleri en aza indirebilmek için bir güvenlik sistemi kurmak mecburiyetindedirler.

Şekil 3. Üç Halkalı Güvenlik Sistemi

Kaynak: Akdemir, 2014: 187.

Uluslararası alanda yer alan her aktör iç içe geçmiş üç halkalı bir güvenlik sistemi kurma ihtiyacı hissetmektedir (Akdemir, 2014: 187). Bu sistemin en merkezinde bulunan halka, söz konusu ülkenin kendi iç güvenlik sistemidir. İç güvenlik sistemi söz konusu ülkenin sosyo-ekonomik güvenliğini ve içeriden gelebilecek tehditlere karşı alınması gereken tedbirleri kapsamaktadır. Söz konusu ülkenin güvenliği açısından en önemli halka iç halkadır. İç halka ve dış halka arasında bulunan orta halka, yakın çevre güvenlik sistemi olarak adlandırılır. Bu hakla sınır komşusu olunan ve yakın coğrafyada yer alan devletlerin bulunduğu halkadır ve burada sürekli olarak tehdit beklenmektedir. Orta halkada yer alan ülkelerle hemen hemen her devletin tarihsel bağları

bulunmaktadır. Hatta bu ülkelerin daha önce aynı devletin çatısı altında yaşamış olma veya karşılıklı olarak toprak kazanımları ve kayıplarının yaşanmış olması ise oldukça yüksektir (Akdemir, 2014: 187). En dıştaki halka ise küresel tehditlerin beklendiği halkadır. Bu halka orta halka dışında yer alan bölgesel çatışmalar, ekonomik krizler, küresel ısınma, dünya savaşları, çevre kirliliği gibi küresel tehditleri kapsamaktadır. Çoğu ülke açısından iç halka genelde sabit kalmakla beraber, orta ve dış halka zaman zaman yer değiştirebilmektedir (Dedeoğlu, 2003: 52-55). Suriye’de yaşanan iç savaş sonucu meydana gelen göç dalgası Türkiye gibi yakın coğrafyada yer alan ülkeler için orta halkada, hatta iç güvenliği etkilediği için iç halkada yer alırken, İsveç, Norveç gibi ülkelerde dış halkada yer alabilmekte, hatta güvenlik tehdidi olarak algılanmamaktadır.

Buradan uluslararası güvenliğin sıradan bir kavram olmadığı anlaşılmaktadır. Yani bir ülkenin kendi güvenliğini sağlamak için tüm dünyayı güvenliksiz bir ortam haline getirebileceği kabul edilmektedir. Güvenlik sorunları ele alınırken kavramsal çeşitlilik artmış ve bilinen güvenlik kavramlarının dışında, ortak güvenlik, küresel güvenlik, işbirlikçi güvenlik, karşılaştırmalı güvenlik (Paris, 2001: 2) gibi farklı kavramlar ortaya çıkmaktadır.

3.3. Türkiye’de Uygulanan Güvenlik Yönetimi

Türkiye’de güvenlik yönetiminde en önemli iki güvenlik türü vardır. Bunlar; iç güvenlik ve sınır güvenliği kavramlarıdır.

İç güvenlik kavramı ilk defa, ülke sınırları içerisindeki güvenliği ve özellikle de terörle mücadele anlamında 21. yüzyılda ABD Ulusal Güvenliği Hakkındaki Ulusal Komisyonun Raporu’nda yer almıştır. İç güvenlik kavramı, bir devletin mevcut sınırları içerisindeki tehditlerin bertaraf edilerek öncelikle vatandaşlarının huzur ve güvenliğinin sağlanması, sonrasında ise devlete ait tüm hak ve mülkiyetlerin olası tehditlere karşı korunması olarak tanımlanmaktadır (Çınar, 1997: 61).

Bu bağlamda Türkiye iç güvenlik yönetimi açısından önemli adımlar atılmıştır. 18 Temmuz 1947’de Resmi Gazete yayınlanarak Güvenlik Müsteşarlığı kurulmuş ve 23 Şubat 1985 tarihli Resmi Gazete yayınlanarak Sahil Güvenlik Komutanlığı İçişleri Bakanlığı bünyesine dâhil edilmiştir. 15 Temmuz 2016’dan sonra Jandarma Genel

Komutanlığının İç İşleri Bakanlığı'na, Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ile birlikte Milli İstihbarat Teşkilatı ise Cumhurbaşkanlığına bağlanmıştır ve ülkemizin iç güvenlik örgütlenmesi adına ciddi adımlar atılmıştır.

Türkiye'de iç güvenlik yönetiminden esas olarak sorumlu kamu kurumu İçişleri Bakanlığıdır. 3152 sayılı İçişleri Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'a (Resmi Gazete, 1985) göre bakanlık bu görevi, merkez teşkilatı, taşra teşkilatı ve bağlı kuruluşlar aracılığıyla yerine getirmektedir. Bağlı kuruluşlar ise; Jandarma Genel Komutanlığı (JGK), Emniyet Genel Müdürlüğü (EGM) ve Sahil Güvenlik Komutanlığı (SGK)'dır (Resmi Gazete, 1985).

Diğer bir kavram ise sınır güvenliğidir. Bir devletin özellikle savaşta ve hatta barışta sınır güvenliği büyük öneme sahiptir. Sınır ihlalleri sadece askeri amaçlarla değil, kaçakçılık veya terör faaliyetlerinde bulunmak amacıyla da sınır ihlalleri olabilmektedir. Sınır güvenliği, bir ülkenin var olan yasal sınırlarından içeriye yasal olmayan yollarla giriş ve çıkışların önlenmesi amacıyla ülkenin güvenlik güçleri kullanılarak gerekli tedbirlerin alınmasıdır. Ülkeler için sınır ise; mevcut toprağın diğer ülkeler ve uluslararası alandan ayrılmasıdır. Ülkelerin hâkim oldukları alanlarında yaşadıkları topraklarıdır. (Öztürk ve Bulut, 2017: 194). Bu nedenle devletler var olan haklarını kaybetmemek için sınırlarını korumak ve güvenliğini sağlamak zorundadırlar. Devletler bu amaçla birçok tedbirler alıp, bunlar; sınır boyunca çit veya duvar örülmesi, devriye sistemi, kamera, termal kamera, fotokapan gibi teknolojiyi kullanarak tedbirler alınabileceği gibi, kendisine sınırı olan devletler ile arasında yapılan sınır anlaşmalarında yer alan önleyici tedbirler de olabilmektedir. Türkiye'nin Entegre (bütünleşik) Sınır Yönetimi Stratejisinin Uygulanmasına Yönelik Ulusal Eylem Planına göre de “*Sınır anlaşmalarında genellikle sınırların: diğer devletçe her türlü saldırıdan masum bulundurulması, sınır boylarında oturan halkın sınır güvenliğini ihlal etmemesi, sınırlarda her türlü kaçakçılık, çetecilik ve hırsızlık gibi eylemlerin işbirliği ile önlenmesi amacı güdülmektedir*” (ESYSUYEP, 2006: 12). Bu kapsamda Türkiye'de sınır güvenliğini sağlama görevi ise; Milli savunma Bakanlığı bünyesinde olan Kara, Hava ve Deniz Kuvvetleri Komutanlıklarınca sağlanmaktadır.

4. SURİYE'DEKİ GÖÇ VE TÜRKİYE'YE GÖÇÜN SEBEPLERİ

Çalışmanın ana konusu olan “Türkiye’de Göç ve Güvenlik İlişkisi: Suriye Göçü Örneği” olduğundan dolayı, Suriye göçü yaşanana kadar geçen sürede hem Suriye’de hem de Ortadoğu da neler yaşandığının, bu süreçte Suriye-Türkiye ilişkilerinin nasıl olduğunun ve Suriye’den Türkiye’ye Göçün Sebeplerinin neler olduğunun incelenmesinde fayda vardır.

4.1. Suriye Hakkında Genel Bilgiler

Suriye, Fırat ile Dicle nehirleri arasındaki bölge olan Mezopotamya’da tarih boyunca kurulan birçok medeniyetin ve ticaretin bir merkezi olmuştur. Suriye, Yunanlılar tarafından Asurluların topraklarına verilen bir isimdir. Suriye kelimesi, ilk olarak Yunan kaynaklarında şuan ki Lübnan, Suriye, Filistin Ürdün ve İsrail’i kapsayan bir alanı ve üç kıtanın buluştuğu noktayı ifade etmek için kullanılmıştır (Lewis, 2003: 25). Tarihte 1922 yılına kadar bu bölgede Suriye adı altında hiçbir devlet, imparatorluk veya beylik kurulmamıştır. Suriye topluluklar arasında birleştirici coğrafik bir isim olarak kullanılmıştır. Müslüman Arap devletinin idaresine giren Suriye; bugünkü Filistin, Ürdün, Lübnan ve İsrail’i içine alacak şekilde Biladu’ş-Şam veya yalnızca al-Şam olarak adlandırılmaya başlanmıştır (Atalay, 2013: 14). Coğrafik bir isim olan Suriye, bağımsızlığını kazandığı 1946 yılına kadar kesin olarak belirlenmemiştir.

11. yüzyıl ile 14. Yüzyıl arasında Suriye, Selçuklu Devleti, Haçlılar ve daha sonra ise Moğolların akınlarına maruz kalmıştır. Bu dönemde âdete paramparça olmuş ve harabeye dönüşmüştür.

Suriye 1516 yılında Osmanlı İmparatorluğu’nun egemenliğine geçmiştir. Osmanlı egemenliği altında 400 sene yaşayan Suriye’nin refah seviyesi artmıştır. Osmanlı Devleti ile birlikte Halep önemli bir ticaret merkezi haline gelmiştir. Suriye tarihinde ilk defa 1831-1840 yılları arasında Mısır’ın hâkimiyetinde merkezi bir yönetime sahip olmuştur. Yine bu dönemde yeni vergi sistemi getirilmiştir. Kanuni Sultan Süleyman döneminde başta Şam olmak üzere Suriye’ye yatırımlar artarak devam etmiştir. Mimar Sinan tarafından 1554 yılında yapımına başlanan ve 1559 yılında tamamlanan Süleymaniye Külliyesi, Kanuni dönemine ait eserlerdendir (Çınar, 2013: 20).

Osmanlı devleti 1826 yılında Yeniçeri ordusunu kaldırmış, yerine henüz güçlü bir ordu kuramamışken ve Osmanlı Devleti'nin 1828-1829 yıllarında gerçekleşen Osmanlı-Rus Savaşından yeni çıkmış olması, Mehmet Ali Paşa'nın Kütahya'ya kadar ilerlemesine sebep olmuştur (Karpas, 2006: 151). Daha sonra Osmanlı Devleti, Mısır Valisi Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın oğlu İbrahim Paşa ile 5 Mayıs 1833 tarihinde Kütahya Anlaşmasını imzalamıştır. Bu anlaşmaya göre Girit, Suriye, Cidde ve Adana valilikleri Mısır'a bırakılmıştır (Ortaylı, 2006: 54).

Mısır ve Suriye üzerindeki Osmanlı hâkimiyetinin zayıflaması ile Mısır'ın öncülüğünde Batılı devletlerin Suriye üzerindeki etkileri artmıştır. 1831 yılında Fransızlar misyon okullarını kurmuşlardır. Misyonerlik faaliyetlerini yürütmek için 1875 yılında yine Fransızlar Saint Joseph Üniversitesini, Amerikanlar ise 1866'da Beyrut'ta hem Amerikan Üniversitesi'ni ve hem de matbaalarını kurmuşlardır (Günay, 1995). Suriye, Mısır hâkimiyeti sona erince tekrar Osmanlı hâkimiyetine tekrar geçmiştir. İstanbul'da kurulan Robert Koleji de benzer şekilde misyonerlik faaliyetlerini yürütmek için Amerikalılar tarafından kurulmuştur (Karpas, 2013: 77).

Osmanlı Devleti idaresine girişinden itibaren 184 yıl içinde Şam'a 184 Vali atanmış olması, Osmanlı Devleti Suriye topraklarında idareyi sağlamak konusunda ne kadar zorlandığını göstermiştir. Bunların 33 tanesinin görev süresi 2 yıl bile geçememiştir (Karpas, 2013). Osmanlı Devleti tarafından gönderilen valilerin sürekli değişmesinin nedeni olarak söz konusu valilerin yerel güç odakları ile iyi ilişkiler geliştirmedeki başarısızlıkları görülmektedir. Osmanlı Devleti tarafından gönderilerin bu valilerin yönetsel başarısızları Şam halkı ile Osmanlı Devleti arasındaki bağların zayıflamasına neden olmuştur.

Osmanlı Devleti Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Suriye topraklarından ayrılmış, ardından Faysal bağımsız bir Suriye kurmak için çalışmalara başlamıştır (Arı, 2007: 160). Suriye'de kurulacak bağımsız ve egemen bir Arap Cumhuriyeti'nin bölgedeki çıkarlarına olumsuz etki edeceğini düşünen Fransa, Sykes-Picot Antlaşmasını öne sürerek Suriye'deki askeri varlığını artırmıştır (Yılmaz ve Şahin, 2011: 16).

7 Mart 1920 tarihinde İngiltere'nin yardımıyla Suriye Kongresi toplanmış ve Mekke Şerifinin oğlu Faysal'ı Suriye Kralı ilan etmiştir (Provence, 2005: 12). Bu

duruma karşı çıkan Fransa, 24 Temmuz 1920'de Şam'ı işgal etmiştir (Erdemol, 2013: 21). Faysal'ın Suriye'den kovulmasının ardından, Suriye'de Fransız Manda yönetimi başlamıştır (Arı, 2007: 160). Bu manda yönetimi Suriye'nin bağımsızlığını ilan ettiği 1946 yılına kadar devam etmiştir. Fransa mandası altındayken 1 Eylül 1920'de Lübnan Suriye'den ayrılmış ve yeni devlet olarak varlığını sürdürmüştür. 1920'nin eylül ayında ise Şam ve Halep merkezli devletler kurulmuş, bu Şam ve Halep devletleri 1925 tarihinde Suriye Devleti adını alacak olan Suriye Federasyonu kurmuşlardır. 1925 yılında Cebel Druz'de başlayan ve Şam'a kadar uzanan bir isyan çıkmış, bu isyan 1927 yılında bastırılmıştır. 1926-1936 arasında Fransızların kontrolünde parlamenterist bir sistemi kurulmuş ve 1932 yılında Suriye'de ilk kez Mehmed Ali Abed Cumhurbaşkanlığı seçilmiştir.

Bu yıllarda genç Türkiye Cumhuriyetini de çok yakından ilgilendiren olaylar yaşanmıştır. Suriye'nin güneyinde 2 Eylül 1938 tarihinde bağımsız Hatay devleti kurulmuştur. Kurulan bu bağımsız Hatay devletinin 40 üyesinden 22'sinin Türk olduğu meclis kararıyla 29 Haziran 1939 tarihinde Hatay Türkiye'nin egemenliğine geçmiştir (Karpat, 2013).

İkinci Dünya Savaşı'nın başlarında Fransa'nın Almanya tarafından işgal edilmesi, Suriye ve Lübnan'da Alman etkisinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Savaşın ilerleyen dönemlerinde Almanların yenilgiye uğraması neticesinde; Suriye ve Lübnan, İngiliz ve Fransızların ortak bir harekâtı ile yeniden ele geçirilmiştir. 1943 yılında yapılan seçimler neticesinde Fransa karşıtı milliyetçilerin ağırlıkta olduğu bir meclis ortaya çıkmış ve Şükrü el-Kuvvetli ilk Devlet Başkanı olmuştur (Yazıcı, 2012: 21-22).

1944 yılında Sovyetler Birliği, ABD ve İngiltere; Suriye ve Lübnan'ın bağımsızlıklarını tanımış, Fransa'nın da 17 Nisan 1946 tarihinde askeri birliklerini çekmesi sonucunda 1946 yılı itibariyle Suriye'de Fransız manda yönetimi resmen sona ermiştir. Suriye, 25 yıl süreyle Fransız manda idaresi altında yaşamak zorunda kalmıştır. Suriye, bağımsızlığını kazanmasının ardından 1946 yılında Birleşmiş Milletlere kabul edilmiştir. Suriye'nin Fransız mandasından kurtularak bağımsızlığını ilan etmesi ve BM'ye kabul edilmesiyle uluslararası arenada Suriye devletinin varlığı

benimsenmiştir. Bu gelişmelerden sonra günümüze kadar gelecek olan Suriye devletinin temelleri atılmaya başlanmıştır.

Suriye'de ilk seçimler 1947'de yapılmış ve Şükrü Kuvvetli Cumhurbaşkanı seçilmiştir (Çınar, 2013: 24). 1948 yılında İsrail devletinin kurulmasıyla çok sayıda Filistinli Suriye'ye göç etmiştir. Suriye Genelkurmay Başkanı 30 Mart 1949'da askeri darbe yaparak kendisini Cumhurbaşkanı ilan etmiş ve meclisi kapatmıştır. Yapılan bu darbe Arap dünyasında meydana gelen ilk darbe olarak kayıtlara geçmiştir (Karaduman, 2012).

1958 yılında Cemal Abdülnasır'ın öncülüde Mısır, Suriye ve Kuzey-Yemen devletlerinden oluşan Birleşik Arap Cumhuriyeti kurulmuştur. Birleşik Arap Cumhuriyeti'nin kurulmasında Baas Partisi'nin kurucuları arasında yer alan Mişel Eflak ve Salah Bitar'ın önemli katkıları olmuştur (Soyalan, 2013: 68). Kurulan bu Cumhuriyette Mısır'ın otoritesi her geçen gün artmış ve bu durum diğer ülkeler arasında hoşnutsuzluklara neden olduğu için birlik 1961'de bozulmuştur. Birleşik Arap Cumhuriyeti, 28 Eylül 1961 tarihinde Suriye'de Müslüman Kardeşler desteği ile yapılan bir askeri darbe ile son bulmuştur. Yapılan darbe ile Suriye, Birleşik Arap Cumhuriyeti'nden ayrılmıştır (Ayhan, 2012: 355).

1963 yılından günümüze kadar Suriye'de devlet yapısını tanımlamak için en sık kullanılan kelime Arapçada, diriliş ve Rönesans anlamına gelen "Baas" karşımıza çıkmaktadır. 1941 yılında öğrenci hareketi olarak başlayan ve 7 Nisan 1947 yılında siyasi bir parti olan Baas Partisi tarihte de birçok liderin de kullandığı tek bayrak, tek vatan, tek devlet, tek ordu söylemini ve anlayışını benimsemiştir. Aslında bu söylem Nazi Almanya'sının iç ve dış politikada benimsediği "Ein Volk, ein Reich, ein Führer", yani "Tek Halk, tek İmparatorluk, tek Lider" anlayışının bir benzeridir (Akçay, 2015: 30).

Suriye'de Baas Partisi'nin iktidara gelmesinden sonra Mısır ile yeniden birleşme konusunda önemli adımlar atılmaya başlanmıştır. Irak'ta 8 Şubat 1963 tarihinde gerçekleşen askeri darbe ile Irak Baas Partisi'nin iktidara gelmesiyle, Irak, Mısır ve Suriye birleşmesinde üçüncü bir ortak olarak yerini almıştır (Uçarol, 2008: 896). Hem Irak hem de Suriye'de Baas Partisinin iktidarda bulunması iki ülke ilişkilerinin

geliştirilmesinde önemli rol oynamıştır. Fakat 18 Kasım 1963 tarihinde Irak'ta gerçekleştirilen askeri darbe ile Irak Baas Partisi yönetimi son bulmuş ve yeni yönetim Suriye yerine Mısır ile ilişkilerini geliştirme yolunu tercih etmiştir (Şen, 2010: 241).

1967 yılında yaşanan Arap-İsrail savaşında Suriye Hava Kuvvetleri'nin üçte ikisi İsrail tarafından imha edilmiştir. Suriye'nin arkasındaki SSCB desteği konusunda İsrail'in ABD tarafından uyarılması ve SSCB'nin İsrail'e nota vermesinin ardından sadece altı gün süren savaş 10 Haziran 1967 tarihinde sona ermiş ve Suriye, İsrail ile arasındaki sınır olan Golan Tepeleri'ni kaybetmiştir (Arı, 2007: 320).

16 Kasım 1970'te dönemin Savunma Bakanı Hafız Esat askeri bir darbeye iktidarı ele geçirmiştir. 1970 yılından günümüze kadar Suriye yönetimi Esad ailesindedir. Askeri darbe ile ülke yönetimini ele geçiren Hafız Esad, 12 Mart 1971 tarihinde ülkenin ilk Nusayri Cumhurbaşkanı olmuştur (Arı, 2007: 465). İktidara gelen Hafız Esat hem Baas Partisi'nin ve hem de devletin yönetimini tamamen ele geçirmiştir.

Hafız Esad döneminde Suriye toplumu, devlet tarafından kontrol altında tutulmuş, otoriter ve istikrarlı bir rejim kurulmuştur. Siyasi partiler Kanunu'nun olmadığı ve bağımsız siyasi partilerin kurulamadığı Suriye'de halk Hafız Esad döneminde siyasi hayattan uzak tutulmuştur. Hafız Esad iktidara geldiği yıllarda Ortadoğu coğrafyasının en hareketli yılları yaşanmaktaydı. Hem Baas Partisinin hem de Suriye devletinin başında olan Hafız Esad diğer Arap ülkeleriyle ilişkilerini geliştirme yoluna giderek Suriye'yi Arap Dünyası içindeki yalnızlığından kurtarmak için adımlar atmıştır. Hafız Esad bu süreçte İsrail'e karşı politikalarıyla da bölgesel bir siyasi lider olduğunu göstermiştir.

Hafız Esad döneminde meydana gelen önemli gelişmelerden biri 1973 yılındaki Arap-İsrail Savaşıdır. 6 Ekim 1973 tarihinde Mısır ve Suriye'nin İsrail'e saldırması sonucunda savaş başlamıştır (Arı, 2007: 368). Fakat 1973 yılında Suriye Mısır'la beraber İsrail'e karşı olan savaşı kaybetmiştir. 1988 yılında Irak-İran savaşının sona ermesiyle Suriye, bölgedeki devletlerle ikili ilişkilerini düzeltmeye başlamıştır. 2000'li yıllarda Esad yönetimi ile Suriye'de farklı bir yönetim anlayışı oluşmuştur. Hafız Esad modern Suriye'nin yapı taşlarını oluşturmuş, sosyal adaleti tesis etmek için birçok farklı politika izlemiş ve tarihteki yerini almayı başarmıştır. Hafız Esad 1970 yılında askeri

darbe ile yönetimi ele geçirmiş ve 30 yıl boyunca ülkeyi yönetmiştir. Hafız Esad dönemi Esad'ın 10 Haziran 2000 tarihinde 69 yaşında geçirdiği kalp krizi neticesinde ölmesi ile birlikte sona ermiştir (Athloğlu, 2007: 34; Morrison, 2009: 7).

Hafız Esad ülkesini yönettiği 30 yıl boyunca gerek iç gerekse dış siyasette ideolojiden ziyade pragmatik davranarak Suriye'nin güçlenmesine ve gelişmesine çalışmıştır. Ülke çıkarları doğrultusunda gerektiği zaman ittifaklar kuran Esad, gerektiği durumlarda ise söz konusu ittifakları yok etmiş, hatta ülkesinin çıkarı söz konusu olduğunda terör örgütlerini dahi destekleme yolunu seçmiştir. Hafız Esad, Suriye'ye istikrar ve itibar kazandırmış bir lider olarak bilinmektedir (Koyuncu, 2013: 142). Büyük Suriye ülküsünden vazgeçmeyen Esad, iktidarı boyunca Sünni çoğunluğu denetim altında tutma, Irak, Ürdün ve Mısır ile mücadele ve rejimi sağlamlaştırma gibi belirli sorunlarla uğraşmak zorunda kalmıştır. Hafız Esad'ın ülkeyi toparlanma sürecine sokmasında hukuken sahip olduğu geniş yetkilere ek olarak, karizmatik kişiliği ve siyasi yeteneklerinin de etkisi olduğu söylenebilir (Athloğlu, 2007: 52-61).

Hafız Esad'ın ölümünden sonra iktidara oğlu Beşşar Esad geçmiştir. 10 Haziran 2000 tarihinde babasının ölümü üzerine 10 Temmuz 2000'de yapılan referandumda tek aday olan Beşşar Esad, %97,2 oranında oy alarak ülke yönetimini devralmıştır (Leverett, 2005: 67; Ayhan, 2012: 363). Beşşar Esad neo-liberal ekonomi politikaları izlemiş, yeni ekonomik reformlar yapmaya çalışmıştır. Beşşar Esad'ın iktidarının hemen başlarında ülkede “Şam Baharı” diye tanımlanan kısa süreli politik liberalleşme arayışları olmuştur. Şam baharı özgürlükçü düşünce ve önerilerin ön planda olduğu sosyal hürriyet dönemidir. Fakat bu dönem çok uzun soluklu olmamıştır.

2010-2011 yılları arasında ise Ortadoğu ve Arap ülkelerini etkisi altına alan Arap Baharı, 2011 yılında Dera'da başlayan gösteriler sonucunda Suriye'ye de ulaşmıştır. Suriye'deki Arap Baharı süreci, diğer Arap ülkelerine kıyasla daha şiddetli geçmiş ve Dera'da başlayan bu eylemler tüm ülkeyi etkisi altına almıştır. İç savaşa dönüşen bu eylemlerden en çok sivil halk etkilenmiştir. Rusya, ABD, Türkiye gibi ülkelerin de müdahil olduğu Suriye iç savaşı halen devam etmektedir. Halen ülke resmi olarak olmasa da fiili olarak kısmen Rusya'nın manda ve himayesi altında Beşşar Esad tarafından yönetilmektedir.

Ortadoğu coğrafyasında Mısır, Suriye, Ürdün, Lübnan ve Irak devletlerinin yer aldığı bölgenin tam ortasında yer alan Suriye, bölgeye hâkim olmak isteyen güçlerin her zaman ilgi alanında yer alan bir ülke konumundadır (Balbay, 2006: 13). Suriye petrol ve doğalgaz zengini bir ülke olmasa da, Ortadoğu’da kurulmuş olan dengeler açısından önemli bir ülke konumundadır. Suriye’nin Akdeniz’e açılan bir kapı olarak düşünülmesi, ticaret ve enerji yolları üzerinde bulunması ülkeye stratejik bir önem kazandırmaktadır (Akbal, 2012).

Şekil 4. Suriye ve Komşuları

Kaynak: Akdemir, 2014: 195

187,437 kilometrekarelik bir yüzölçümüne sahip olan Suriye Arap Cumhuriyeti’nin Şekil-4’de görüldüğü gibi Irak, Ürdün, Lübnan, Türkiye ve İsrail ile kara sınırları bulunmaktadır. Suriye; Irak ile 599 km., İsrail ile 79 km., Ürdün ile 362 km., Lübnan ile 394 km. ve Türkiye ile 911 km. kara sınırına sahiptir. Suriye’nin ayrıca Akdeniz’de 193 km’lik bir kıyı şeridi bulunmaktadır. 19.398.448 (Temmuz 2020 tahmini) kişilik bir nüfusa sahip olan Suriye, söz konusu rakam ile dünyanın 51’üncü büyük nüfusedir. Ayrıca İsrail işgali altındaki Golan Tepeleri bölgesinde 40.000

civarında Suriye vatandaşı yaşamaktadır. Suriye nüfusunun 1 milyon 917 bini Halep'te, 2 milyon 392 bini Şam'da, 1 milyon 336 bini Humus'ta, 922 bini ise Hamah'da yaşamaktadır. Yaş ortalaması 22,7 olan Suriye oldukça genç bir nüfusa sahiptir. Okuma yazma oranı % 86,4 olan Suriye'de erkek okuryazar oranı % 91,7 kadın okuryazar oranı ise %81 olarak tespit edilmiştir (www.cia.gov, 26 Ekim 2020).

Suriye, 15 Şubat 2012 tarihinde referandumla kabul edilen ve 27 Şubat 2012 tarihinden itibaren geçerli olan Anayasaya göre son derece otoriter rejim olan başkanlık cumhuriyet ile yönetilmektedir. Devlet Başkanı'nın dini İslam olmak zorundadır. Devlet Başkanı seçilme yaşı 2000 yılına kadar 40 olarak uygulanmış, Hafız Esad'ın ölümünden sonra yerine oğlu Beşşar Esad'ın geçebilmesi için 34 olarak değiştirilmiştir (Rubin, 2007: 135; Phillips, 2010: 68). Resmi dili Arapçadır. Hukuk sisteminde Fransız hukuk düzenini benimseyen Suriye'de medeni ve İslam hukukunun (şeriat) karma hukuk sistemi (aile mahkemeleri için) geçerlidir. Başkan, 7 yıllık bir dönem için basit çoğunlukla halkoyu ile seçilir (ikinci bir dönem için uygundur). En son 3 Haziran 2014'te yapılan seçimde Beşşar Esad (Baas Partisi)% 88,7 oy oranı ile başkan seçilmiştir (www.cia.gov, 26 Ekim 2020).

4.2. 1998-2011 Türkiye Suriye İlişkileri

Türkiye'nin genel dış politikasına baktığımızda iki özellik ortaya çıkmaktadır. Birincisi sınırların ve uluslararası dengelerin korunması, diğeri ise muasır medeniyetler seviyesine yani bilim ve teknolojinin ışığında çağdaş, demokratik ve uygar toplumların seviyesine ulaşmaktır. Türkiye'nin Ortadoğu'daki dış politika anlayışı da güvenlik algılamaları ile şekillenmiş ve Ortadoğu ülkelerinin sorunlarından uzak durma eğiliminde olmuştur (Uslu, 2010: Sağsen, 2011). Aslında söz konusu anlayış statükocu olarak görülse de, Türkiye Arap Baharı sürecine kadar bahsedilen anlayış sayesinde Ortadoğu coğrafyasındaki çatışmalardan minimum düzeyde etkilenmiştir.

Suriye, Türkiye'ye yönelik düşmanca tavırlarını 1998 yılına kadar devlet politikası haline getirmiştir. Suriye, Türkiye politikasını aşağıdaki üç temel anlayış üzerine kurmuştur (Balbay 2006: 76):

- Arap dünyasının lideri olmak,
- Hatay'ı Suriye topraklarına katmak,

- Sınır ötesi sular konusunda Suriye'nin çıkarlarını korumak.

Türkiye-Suriye ilişkileri açısından 1998 oldukça önemlidir. Suriye'nin terörist başını ülkesinden çıkarmış ve ardından 18-20 Ekim 1998 tarihleri arasında iki ülke arasında Adana Mutabakatı imzalanmıştır (Altunışık ve Tür, 2006). Bu mutabakatta Suriye şunları taahhüt etmiştir (Aksu, 2011: 63):

- Öcalan, Suriye'de değildir ve bundan sonra da olmasına izin verilmeyecektir. PKK'ya verilen tüm destekler kesilecektir.
- PKK kampları kapatılmış ve PKK'lılar yönelik tutuklama faaliyetleri başlamıştır. Tutuklananların listesi Türk makamlarına verilmiştir.
- Suriye topraklarında PKK'nın silah, temel ihtiyaç malzemesi ve ekonomik yardım sağlanması ve propaganda yapmasına müsaade etmeyecektir.
- PKK ve tüm yan kuruluşlarının faaliyetleri yasaklanmıştır.
- PKK mensupları üçüncü bir ülkeye geçiş için dahi olsa Suriye'yi kullanamayacaklardır.

1998 yılına kadar Türkiye-Suriye ilişkileri Hatay sorunu, Kıbrıs barış harekâtı ve terör sorunları gibi sebeplerle çalkantılı bir şekilde ilerlese de, 2000'de Beşşar Esad'ın göreve gelmesinden sonra Arap baharına kadar geçen zamanda normalleşme adımları atılmaya başlanmıştır.

1998 Adana mutabakatı ile Türkiye-Suriye ilişkileri iyileşmeye başlamış, 2001'de Türkiye'nin PKK terör örgütüne karşı askeri anlamda üstünlük sağlaması ve terör örgütünün tasfiye edilmesi noktasına gelinmesi de Türkiye ile Suriye arasındaki ilişkilerinin normalleşmesine katkı sağlamıştır (Özcan, 2012). Yine 2001 yılında imzalanan GAP-GOLD protokolü, 2002 yılında imzalanan Askeri İşbirliği Anlaşması ve Adalet ve Kalkınma Partisi'nin (AKP) 2002'de iktidara gelmesiyle benimsemiş olduğu komşularla sıfır sorun politikası iki ülkeyi daha da yakınlaştırmıştır. AKP'nin muhafazakâr tutumuyla Türkiye, Ortadoğu ve Arap ülkeleriyle yakın ilişki içine girmiş, bu coğrafyadaki sorunlarda yapıcı ülke görevini üstlenmiştir. Suriye ve İsrail arasındaki yaşanan krizde arabuluculuk yapmış, Lübnan devlet başkanlığı krizinde de yapıcı rol üstlenmiştir. Türkiye'nin bu tutumu Suriye'de de karşılık bulmuş, dönemin Suriye başbakanı Beşşar Esad, Türkiye ile dostluk mesajları vermiştir. 2002 tarihinde

imzalanan Askeri İşbirliği Anlaşması ile iki ülke Harp Akademileri öğrencileri arasında değişim programını da kapsamaktadır (Arı, 2007: 650). Suriyeli subayların Türkiye'ye Kara Lisan Okulu'na Türkçe öğrenmek için gelmeleri, Suriye Lisan Okulu'nda Türkçe derslerinin verilebilmesi için Türkiye'den öğretmen subayların gönderilmesi de Askeri Eğitim İşbirliği Antlaşması çerçevesinde gerçekleşmiştir. 2003 tarihinde ABD'nin Irak'ı işgali ve sonrasında çıkan iç savaş ile Türkiye ve Suriye'yi ilişkileri askeri alanda da yakınlaşmaya başlamıştır.

Dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan 22-23 Kasım 2004 tarihlerinde Suriye'ye ziyarette bulunmuş ve Serbest Ticaret Anlaşmaları imzalanmıştır. Yine aynı yılda Beşşar Esad'ın Türkiye'ye resmi ziyarette bulunması, 1946'dan beri bir Suriye liderinin ilk Türkiye ziyareti olmuştur (Altunışık ve Tür, 2006; Çınar, 2013: 14). Yaşanan bu gelişmeler Türkiye-Suriye ilişkilerinin de ne kadar geliştiğini göstermektedir.

Türkiye ve Suriye, ekonomik alandaki işbirliğini artırma ve iki ülke halklarının daha refah bir yaşama kavuşmalarını amaçlayan, Serbest Ticaret Alanı Tesis Eden Ortaklık Anlaşması 22 Aralık 2004 tarihinde imzalanmış ve 2007 yılında yürürlüğe girmiştir. Bu anlaşma ile 2010 yılı itibariyle Türkiye ve Suriye arasındaki ticaret hacmi 2,297 milyar dolara ulaşmıştır. Fakat Türkiye ile Suriye Arasında Serbest Ticaret Alanı Tesis Eden Ortaklık Anlaşması 6 Aralık 2011 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı ile askıya alınmıştır (www.ticaret.gov.tr, 14 Aralık 2020).

3 Nisan 2007 tarihinde Halep Olimpiyat Stadı'nın açılışı maksadıyla, Türkiye Lig Şampiyonu Fenerbahçe ile Suriye Lig Şampiyonu El-İttihat takımları arasında dostluk müsabakası yapılmış ve söz konusu müsabaka 75 bine yakın insan tarafından izlenmiştir. 2-2 maçı dönemin Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan ile Suriye Devlet Başkanı Beşşar Esad karşılaşmayı birlikte izlemiş, Beşşar Esad ise 19 Ekim 2007 tarihinde Türkiye'ye gelmiş ve Şükrü Saraçoğlu Stadyumu'nda Fenerbahçeli yönetici ve futbolcuları ziyaret etmiştir (Mahalli, 2014: 156). 2007 yılında Türkiye ve Suriye milli futbol takımları arasında bir dostluk müsabakası da düzenlenmiştir (Kambur, 2012).

1998 Adana Mutabakatına kadar geçmiş dönemlerde PKK terör örgütüne destek veren Suriye, Türkiye'nin Aralık 2007'de Irak'ın kuzeyine gerçekleştirdiği Güneş Operasyonunu desteklemiştir (Bal, 2009: 24).

18 Mayıs 2008 tarihinde İsrail ve Suriye arasında yapılan dolaylı görüşmelerde arabuluculuk rolünü Türkiye üstlenmiştir. Bu arabuluculuk rolü Suriye'nin Türkiye'ye duyduğu güven neticesinde gerçekleşmiştir (Karakoç: 2013). 16 Eylül 2009'da iki ülke arasında Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Anlaşması imzalanmıştır (Birdal ve Günay, 2013: 191). İki ülke arasında 13 Ekim 2009'de Vize Muafiyeti Anlaşması imzalanmıştır (www.resmigazete.gov.tr, 16 Aralık 2020). İmzalanan bu anlaşmalar, hem 1957'de hem de 1998'de savaşın eşiğinden dönen iki ülke açısından, hatta bölgenin geneli açısından son derece önemli ve tarihi bir olaydır (www.orsam.org.tr, 27 Aralık 2020). Fakat Arap baharı sonrası Türkiye Cumhuriyeti 9 Aralık 2015'de bu anlaşmayı tek taraflı iptal edilmiştir.

22 Temmuz 2009 tarihinde iki ülke arasında ilişkilerin normalleşmesi neticesinde Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi (YDSK) kurulmuştur. Konsey ilk toplantısını 13 Ekim 2009'da Halep ve Gaziantep'te, 23 Aralık 2009'da Şam'da, 03 Ekim 2010'da Lazkiye'de ve 21 Aralık 2010'da Ankara'da toplantılar icra etmiştir. Bu toplantılar her iki ülkenin bakanları ve başbakanları seviyesinde icra edilmiştir. İcra edilen toplantılar neticesinde iki ülke arasında 50'den fazla anlaşma imzalanmıştır ve bu toplantılar Ortak Bakanlar Kurulu toplantıları olarak adlandırılmıştır (Sandıklı ve Semin, 2012: 40). 23 Aralık 2009 tarihinde Şam'da yapılan toplantı sonucunda Halep-Gaziantep tren yolu hattı faaliyete geçirilmiştir (Özcan, 2012).

Ayrıca 2010 yılında Türkiye Petrol Anonim Ortaklığı (TPAO) ile Suriye Ulusal Petrol Şirketi ortak petrol arama şirketi kurulmasına karar vermiştir (Özcan, 2012).

Yaşanan bütün bu gelişmelerden de anlaşılacağı gibi Soğuk Savaş Dönemi'nden itibaren gerginlik ve zaman zaman çatışmanın eşiğine gelen Türkiye-Suriye ilişkileri, 1998 yılından Arap Baharı'na kadar olan süreçte oldukça gelişmiştir. Bu süreçte Türkiye ile Suriye arasındaki ilişkilerin oldukça iyi seviyelere geldiğinin diğer bir göstergesi de, dönemin Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun Suriye'ye 62 kez gitmesi de gösterilebilir (Zengin, 2013: 96). Dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan

2004-2011 yılları arasında 9 kez, dönemin Cumhurbaşkanı Abdullah Gül 10 kez Suriye'ye ziyarette bulunmuşlardır. Beşşar Esad ise 2004-2011 yılları arasında Türkiye'ye 4 kez gelmiştir (Mahalli, 2014: 155).

4.3. Suriye'de İç Savaşın ve Türkiye'ye Göçün Sebebi: Arap Baharı

Adeta Ortadoğu'nun kaderini değiştiren, belki de 11 Eylül saldırılarından sonra dünya gündemine oturan ve Arap Baharı olarak tasvir edilen bu süreç, 17 Aralık 2010'da Tunus'ta pazar arabası ile meyve ve sebze satan 26 yaşındaki Muhammed Bouazizi isimli bir gencin zabıtalara yakalanması ve arabasına el konulmasından sonra gencin valiliğin önünde kendisini ateşe vermesi ile başlamıştır. Bu olayın ardından 18 Aralık 2010'da ilk protestolar Tunus'ta başlamıştır. Sokak olayları bastırmak amacıyla Tunus devleti olağanüstü hal ilan etmiştir. Fakat olayların devam etmesiyle Zeynel Abidin Bin Ali, 300 bin vatandaşa iş imkânı sağlanacağını, temel gıda ürünlerinde indirim yapacağını ve 2014 yılında da kendisinin görevini bırakacağını açıklamıştır (Özipek, 2013).

2010'da başlayan ve etkisi hala devam eden Arap Baharı, Arap coğrafyasında meydana gelen halk olaylarına verilen isimdir. Peki, neden Arap Baharı olarak adlandırılmıştır? Aslında ilk olarak Tunus'ta patlak veren bu olayların ilk adı gösteriler sırasında polise yasemin verelim diye atılan sloganından ilham alınarak Yasemin Devrimi olarak nitelendirilmiştir. Fakat olayların çok kısa bir zaman zarfında Cezayir, Mısır, Yemen, Libya ve son olarak da Suriye'ye ulaşmasıyla ile Arap Baharı olarak adlandırılmıştır (Aktaş, 2012).

Akademik çalışmalarda Arap baharı ile ilgili birden fazla tanımlama yapılmıştır. Boz (2012)'a göre Arap Baharı Tunus'tan başlayan ve Yemen'e kadar devam eden, büyük bir coğrafyayı etkisi altına alan, sonucunda ise Tunus, Yemen, Libya ve Mısır'da yönetim değişikliklerine; Suriye ve Bahreyn'de ise iç savaşa sebep olan süreçtir.

Arap Baharı süreci her ülkede farklılık gösterse de, bu sürecin bazı ortak noktalarından söz edilebilir. Söz konusu bu halk hareketleri başlangıçta lidersiz ve ideolojisiz başlamış ve sosyal medya üzerinden örgütlenen gençlerin protestolardaki ortak ifade diktatör yönetim anlayışından vazgeçilmesi olmuştur (Şahin, 2011).

Arap Baharı'nın yaşandığı ülkelerin en önemli ortak yanları ise, devleti yönetenlerin ve ailelerinin yolsuzluk ve rüşvete bulaşmaları, ülke liderlerinin tek adam olması, demokrasinin gelişmemiş olması, dışa bağımlı ekonomi, buna bağlı olarak da işsizlik, gıda fiyatlarındaki artış ve gelir dağılımındaki eşitsizliktir. Tüm bu etkenler de Arap Baharı sürecinin yaşanmasının nedeni olarak görülmektedir (Sağsen, 2011).

Arap Baharı süreci yönetim şekli cumhuriyet olan Mısır, Libya, Tunus ve Suriye gibi ülkelerde derinden yaşanırken, krallık ve monarşi ile yönetilen Birleşik Arap Emirlikleri, Suudi Arabistan ve Katar gibi ülkelerde ise Cumhuriyet ile yönetilen ülkelere kıyasla daha küçük çapta yaşanmış veya hiç yaşanmamıştır. Yani Arap Baharı sürecinin cumhuriyet olarak adlandırılan ülkelerde yaşanması da oldukça dikkat çekicidir (Akdemir, 2014: 84).

25 Ocak 2011'de Mısır'a sızrayan Arap Baharı, Mısır yönetimine karşı yapılan sokak gösterileri, protestolar ile başlamıştır. Söz konusu gösteriler ve isyanlar halkın şiddetli geçim sıkıntısı yaşaması, yolsuzlukların artması, düşünce özgürlüğünün engellenmeye çalışılması ve polisin şiddete başvurusu sonucu başladığı rapor edilmiştir. Yaşanan gelişmeler sonunda Mısır cumhurbaşkanı Hüsnü Mübarek 11 Şubat 2011'de istifa etmiştir. 2012 yılında yapılan Cumhurbaşkanlığı Seçimini kazanan Muhammed Mursi, ülkede tekrar diktatörlük sağlamakla suçlanmış ve Mısır'da Mursi karşıtı gösteriler başlamıştır. 3 Temmuz 2013'de askeri bir darbe ile birlikte seçilmiş Cumhurbaşkanı Muhammed Mursi görevden alınmıştır. Yaşananlardan sonra Mısır'da ihvan hareketleri başlamıştır. 16 Mayıs 2015'de ise Muhammed Mursi idam cezasına çarptırılmıştır. 17 Haziran 2019'da da sağlık durumu kötü olan Mursi duruşma esnasında hayatını kaybetmiştir (www.hurriyet.com.tr, 19 Aralık 2020).

Libya'daki Arap Baharı ise, Muammer Kaddafi karşıtı gösterilerle başlamış ve ilerleyen zamanlarda da tam anlamıyla bir iç savaşa dönüşmüştür. Mısır'da 15 Şubat 2011'de gösteriler başlamış, 18 Şubat 2011'de Bingazi göstericiler tarafından ele geçirilmiştir. Daha sonra ülke Libya Sosyalist Halk Cemahiriyesi ve Ulusal Geçici Konsey (UGK) olmak üzere ikiye bölünmüştür. İç savaşa dönüşen gösteriler Ulusal Geçici Konseyinin Trablugarb ile Sirteyi alması ve 20 Ekim 2011'de Muammer Kaddafi'nin öldürülmesiyle sona ermiştir (Şen, 2018: 238).

Bir diğerk Arap ÷lkesi olan Yemen de ise ayaklanmalarda binlerce insan gösterilere katılmıştır. Adeta bir iç savaş gibi eli silahlı gruplar hükümet güçleri ile çatışmıştır. Ülkede bulunan aşiretlerden meydana gelen Yemen Aşiretleri İttifakı'na bağlı militanlar bazı kasaba ve semtleri ele geçirmiştir. Şii ve Sünni gerilimi, Güney Yemen Hareketi'nin bu kalkışmadan fırsat sağlayarak saldırılar yapması ÷lkeyi kaosa sürüklemiştir (Atilla, 2014: 7).

Arap Baharı'nın etkili olduğı bir diğerk Arap ÷lkesi ise Bahreyn'dir. Arap Baharı'yla birlikte 14 Şubat 2011 tarihinde Bahreyn'de halk ayaklanması olmuş ve diğerk Arap ÷lkelerinde olduğı gibi sokaklarda protestolar başlamıştır. Hükümet güçleri olaylara müdahale etmiş, Körfez İşbirliği Konseyi de Bahreyn'e Yarımada Kalkan Gücü adındaki askeri gücü göndermiştir.

Arap baharının belki de en şiddetli ve en uzun soluklu etkisini gösterdiği ÷lke ise Suriye'dir. Suriye'deki ilk olaylar 15 Mart 2011'de Dera'da başlamıştır. Arap Baharı'yla birlikte birçok Arap ÷lkesindeki diktatörlerin devrilmesiyle birlikte, Suriye'de Esad karşıtı muhaliflerde silahlanarak mevcut hükümet ve Beşşar Esad'a karşı direnmeye ve çatışmaya başlamışlardır. Muhaliflerin amacı kendi söylemleriyle Esad rejimini devirmek ve Özgür Suriye devletini inşa etmektir. Günümüzde muhalifler ile Esad rejimi arasındaki çatışmalar hala devam etmekte ve hala ÷lkede bir istikrar sağlanamamıştır. Suriye'de yaşanan gelişmeler beşinci bölümde daha detaylı incelenmiştir.

Arap Baharı görünürde bir halk ayaklanması olarak karşımıza çıksa da, gerçekleştiğı coğrafya açısından ve söz konusu ÷lkelere emperyalist güçlerin müdahil olma durumları da göz önüne alındığında Arap Baharının bir halk ayaklanmasından çok daha öte olduğunu söylenebilir. Ortadoğı coğrafyası tarihin her döneminde güç mücadelelerine sahne olmuştur. Ortadoğı'nun üç semavi dinin merkezine ev sahipliğı yapması, dünya yeraltı enerji rezervlerinin önemli bir kısmına sahip olması ve ticaret yolları üzerinde bulunması Ortadoğı'yu önemli kılmaktadır. Aslında söz konusu özellikleri nedeniyle Ortadoğı'ya hâkim olan veya kontrol edebilen ÷lkeler dünya siyasetini de elinde bulundurdukları anlaşılmaktadır.

Tablo 2. Dünyada Doğalgaz Rezervlerinin Dağılımı

Bölgeler	Doğalgaz Rezervi(m ³)
Orta Doğu Ülkeleri	79,1 trilyon(%40,9)
Avrupa ve Asya Ülkeleri	62,2 trilyon (%32,1)
Afrika/Asya Pasifik Ülkeleri	33,1 trilyon (%17,1)

Kaynak: www.botas.gov.tr, 19 Aralık 2020

Tablo.2 ve Tablo.3 den de anlaşılacağı üzere Ortadoğu coğrafyasının dünya enerji rezervlerinin önemli bir kısmına sahip olduğu görülmektedir. Bu veriler söz konusu coğrafyayı diğer ülkeler açısından önemli kılmakta ve yaşanan güç mücadelelerinin nedeni olduğu açıktır.

Tablo 3. Dünyada Petrol Rezervlerinin Dağılımı

Bölgeler	Petrol Rezervi(varil)
Orta Doğu ülkeleri	807,7 milyar (%47,6)
Güney ve Orta Amerika ülkeleri	330,1 milyar (%19,5)
Kuzey Amerika ülkeleri	226,1 milyar (%13,3)

Kaynak: www.botas.gov.tr, 19 Aralık 2020

5. TÜRKİYE'DE GÖÇ VE GÜVENLİK İLİŞKİSİ

Arap Baharı sürecinin Tunus ve Mısır'da yaşandığı dönemde, devamlı açıklamalarda bulunan Beşşar Esad, ülkesine Arap Baharı sürecinin uğramayacağını belirtmiş ve Ortadoğu'da barış sürecinin devam etmesine vurgu yapmıştır. Fakat aradan kısa bir zaman diliminin geçmesinin ardından Mart 2011'de Arap Baharı süreci Suriye sokaklarına ulaşmıştır (Sandıklı ve Semin, 2012: 6). Fakat Suriye'de yaşanan Arap Baharı sürecini Mısır ve Tunus'ta yaşananlardan ayıran durumlar vardır. Mısır ve Tunus'ta halkın tamamı ve hatta güvenlik güçleri ortak bir zeminde hareket etmelerine rağmen Suriye'de halk hareketleri başladığında yönetim yanlıları ve muhalifler olarak toplumda bölünme yaşanmıştır (Sağsen, 2011). Yaşanan bu halk hareketleri kısa bir süre içerisinde şiddetli çatışmaların yaşandığı bir iç savaşa dönüşmüş ve hem Suriye'nin güvenliğini hem de başta Türkiye olmak üzere Suriye'nin komşu ülkelerinin güvenliğini tehdit eder hale gelmiştir.

5.1. Suriye İç Savaşı ve Türkiye'ye Yansımaları

Suriye'de hükümet ve Esad karşıtı protestolar 2011 yılının Mart ayının başlarında barışçıl gösterilerle başlamasına rağmen rejim güçlerinin sert müdahalesiyle birlikte ülkede çok sayıda insan hayatını kaybetmiş ve barışçıl gösteriler zamanla muhalifler ile rejim güçleri arasında bir iç savaşa yol açmıştır. Suriye'deki Arap Baharı'nın başlangıcı ise, Dera şehrinde, protestolar sırasında iki gencin tutuklanmasından sonra meydana gelmiştir. Gösterilerin Dera'da başlamasının bir sebebi bütün ülkeyi etkileyen kuraklık, bir diğer sebebi ise ülkede yaşanan yolsuzlukla beraber Dera'da yaşayanların Lübnan'daki iş imkânlarını kaybetmesiyle büyük bir işsizlik sorununun ortaya çıkması olmuştur (Süer, 2012: 9). Rejim güçleri tarafından tutuklanan iki gencin işkence görmeleri mensup oldukları aşiretlerin sokağa dökülmesiyle, şehirdeki gerilim daha da artmış ve Gösteriler 15 Mart 2011 tarihinde başkent Şam'a sıçramıştır. Tüm bu yaşananlardan sonra muhalifler "Öfke Günü" adı altında gösteriler düzenlemeye başlamışlar, fakat bu gösteriler rejim güçleri tarafından çok şiddetli bir şekilde bastırılmıştır. Bu olaydan sonra 20 Mart 2011 tarihinden itibaren gösteriler çatışmaya dönüşmüş ve silahlı rejim güçleriyle muhalifler arasında çıkan çatışmalarda birçok muhalif hayatını kaybetmiştir. Bu olay aslında günümüze kadar gelen ve binlerce insanın ölümüne neden olan Suriye iç savaşında dökülen ilk kandır.

23 Mart 2011 tarihinde Suriye’de protestocular sokaklara çıkmış ve olağanüstü halin kaldırılması, diktatörlüğün sona ermesini dile getirmişlerdir. 24 Mart 2011 tarihinde 20.000’den fazla kişinin katılımıyla hükümet istifaya davet edilmiştir. Olayların başlamasından kısa bir süre sonra Suriye hükümeti 29 Mart 2011 tarihinde Beşşar Esad’a istifasını sunmuştur (Yavuz ve Erdurmaz, 2012: 151). Olayların ilk başladı tarihten itibaren bir ayda hayatını kaybedenlerin sayısının giderek artması olayların tüm ülkeye yayılmaya başlamasına neden olmuştur.

Olaylar ilk başladığında gösterilere yoğun bir katılım olmaması ve halkın tamamının sokaklara dökülmemesine rağmen güvenlik güçlerinin acemi bir şekilde şiddete başvurmaları nedeniyle gösterilere katılım artmaya başlamıştır (Yavuz ve Erdurmaz, 2012: 269). Son olarak Suriye’de başlayan halk hareketlerin barışçıl niteliğinin kaybolmasına neden olan olaylar gerçekleşmiş ve Banyas’ta 10 Nisan 2011 tarihinde dokuz asker, Humus’ta 18 Nisan 2011 tarihinde bir Tuğgeneral ve iki çocuğu, 19 Nisan 2011 tarihinde de bir pilot öldürülmüştür (Karabat, 2013: 134).

Bu süreçte Beşşar Esad bir dizi reform hareketleri yapmıştır. Beşşar Esad, 1 Haziran 2011 tarihinde Anayasa’nın 8’inci maddesinin değişeceğini ve Baas Partisinin artık tek parti olmayacağını açıklamıştır. Suriye Anayasasının sekizinci maddesine göre Baas Partisi, toplumu ve devleti yöneten partidir (Phillips, 2010: 70). 21 Haziran 2011 tarihinde Beşşar Esad genel af ilan etmiştir. Bu aften PKK terör örgütü üyeleri dâhil olmak üzere tüm tutuklular faydalanmış, afa birlikte 5 Kasım 2011 tarihinde 553 kişiyi ve 12 Kasım 2011’de 1180 kişiyi serbest bırakmıştır (Yavuz ve Erdurmaz, 2012: 180-183). 4 Ağustos 2011 tarihinde Partiler ve Seçim Yasası’nı çıkartarak ülkede çok partili sisteme geçilmesini sağlamış ve yeni bir anayasa hazırlanması çalışmalarını başlatmıştır. Hazırlanan anayasa 26 Şubat 2012 tarihinde %57,41lik katılım oranı sonucunda, %89,42 oy oranıyla kabul edilmiştir. Bunun sonucunda Suriye’de kısa sürede 10 yeni siyasi parti kurulmuştur (Mahalli, 2014: 174-175). Beşşar Esad, bu reform hareketleri ile ülkedeki kaosu ve gerginliği sonlandırmayı hedeflemiştir.

Beşşar Esad reform hareketlerine devam etmiş ve ülkede ortaya çıkan sorunu çözmek maksadıyla 10 Temmuz 2011 tarihinde Şam’da 2 gün süreli “Ulusal Diyalog”

adlı bir toplantı düzenlemiştir. Fakat toplantıya muhalifler ve özellikle Kürtler katılmamıştır (Yavuz ve Erdurmaz, 2012: 273).

Sadece bir halk hareketi olmayan Arap Baharının Suriye'deki yansımaları artık uluslararası boyuta taşınmış ve 2 Eylül 2011 tarihinde AB (Avrupa Birliği), 27 Kasım 2011 günü Arap Birliği Suriye'ye yaptırım kararı almıştır. Söz konusu karara göre AB ülkeleri Kasım 2011 tarihinden itibaren Suriye'den petrol ürünlerinin alımını durdurmuşlardır (Yavuz ve Erdurmaz, 2012: 167). Beşşar Esad ise 30 ve 31 Ekim 2011 tarihlerinde İngiliz ve Rus televizyonlarına *'Suriye bölünürse, tüm bölge bölünür. Suriye'yi yeni bir Afganistan mı yapmak istiyorsunuz, ülkedeki tüm muhalif gruplarla görüşmeye hazırım'* şeklinde ifadeler kullanarak uzlaşma çağrısında bulunmuştur (www.bbc.com, 19 Aralık 2020). Fakat bu uzlaşma çağrılarına rağmen Arap Birliği, 22 Ocak 2012 tarihinde aldığı kararla Suriye meselesinin BMGK'de ele alınmasını ve Suriye'ye askeri müdahalede bulunulması gerektiğini belirtmiştir (Mahalli, 2014: 187-189).

Suriye'de olayların artarak devam etmesi sonucunda Kofi Annan BM ve Arap Birliği özel temsilcisi olarak görevlendirmiş ve Kofi Annan tarafından 6 maddelik Suriye için Kofi Annan Barış Planı hazırlanmıştır. Bu plan çatışmaları durdurmak için ortaya çıkan uluslararası yazılı bir plandır. BM üyeleri tarafından da desteklenen Annan Planı şu hususları içermektedir (NCAFP, 2012):

- Suriye'de yaşanan çatışma ortamının son bulması için siyasi diyalog mekanizmaları devreye sokulacak,
- Siyasi diyalog sürecinin başlayabilmesi için Suriye'de yaşanan çatışmalarda taraf olan tüm unsurlar ateşkes ilan edeceklerdir. Suriye güvenlik güçleri şehirlerden ağır silahlı unsurlarını en kısa sürede çekecek,
- Çatışmaların yaşandığı bölgelere insani yardım malzemelerinin sağlıklı bir şekilde ulaşması için günde iki saat güvenlik ortamı sağlanacak,
- Barışçıl gösterilerde yer alan tüm tutuklu aktivistler serbest bırakılacak,
- Ülkede yaşanan gelişmelerin dünya kamuoyuna sağlıklı bir şekilde iletebilmesi için gazetecilerin ülkede serbestçe dolaşması sağlanacak,
- Muhaliflerin barışçıl örgütlenme ve protesto gösterileri düzenleme hakkına saygı duyulacaktır.

27 Mart 2012 tarihinde Beşşar Esad Annan Planı olarak adlandırılan 6 maddelik planı kabul ettiğini açıklamıştır (www.bbc.com, 19 Aralık 2020). Plana sadık kalan Suriye Hükümeti, 14 Nisan 2012’de ateşkes ilan etmiştir. İlk başlarda ateşkese uyulsa da daha sonra Mayıs 2012’de bozulmuş ve çatışmalar artmaya başlamıştır.

Suriye’deki kaostan ve çatışma ortamının biran önce son bulması amacıyla 30 Haziran 2012 tarihinde Cenevre’de bir konferans yapılmıştır. Konferansa BM Genel Sekreteri Ban Ki Moon liderliğinde; AB temsilcisi, Arap Birliği Genel Sekreteri, BM temsilcisi, ABD, Fransa, İngiltere, Katar, Kuveyt, Irak, Rusya, Türkiye ve Çin katılmıştır. Yapılan görüşmeler sonrasında çatışmaların durdurulması çağırısı yapılmasına ve çatışmanın tarafları olan Esad yönetimi ile muhaliflerin siyasi çözüm için görüşmelere başlamasına karar verilmiştir (Dursunoğlu, 2012: 465).

Cenevre konferansında alınan kararların çok da etkili olduğu söylenemez. Çünkü 2013 yılında da Suriye’deki çatışma ortamı artarak devam etmiştir. 21 Ağustos 2013 tarihinde Guta bölgesinde gerçekleşen kimyasal saldırı sonucunda aralarında kadın ve çocuklarında olduğu çok sayıda insan hayatını kaybetmiştir. 2013 yılında Rusya ve ABD’nin anlaşması ve Suriye’nin söz konusu anlaşmayı kabul etmesi sonrasında Suriye’nin kimyasal silahlarından arındırılmasına karar verilmiştir (www.bbc.com, 26 Aralık 2020).

Aslında Suriye’deki rejim değişikliği sorunu Tunus veya Libya’nın aksine, bambaşka bir yapıdadır. Suriye’nin Ortadoğu siyasetindeki yeri birçok ülkenin bölgedeki çıkarlarını etkilediğinden her ülke, Suriye’deki aktörler üzerinden kendi amaçlarına ulaşmayı istemektedirler. İşte tam da bu sebeple, Suriye’de yaşanan olaylar olması gerekenden çok daha fazla uluslararası boyuta ulaşmıştır. Türkiye, İran, İsrail, Suudi Arabistan, Rusya ve ABD gibi ülkelerin yanı sıra, birçok terör örgütünün olduğu bu karmaşık yapı, sadece Suriye’nin değil tüm Ortadoğu’nun geleceğini yakından etkilemektedir. Böylesi karmaşık ve çok boyutlu bir yapıdan ise barış çıkması çok uzun yıllar alacak gibi görünmektedir. Tüm bu denklemlerin içinde Suriye’deki çatışma ortamı artarak devam etmiştir. Özellikle 2015 yılında terör örgütü IŞİD, YPG/PYD’nin Suriye’nin belli bölgelerini ele geçirmeye başlaması, ÖSO (Özgür Suriye Ordusu)’nun

ve rejim güçlerinin ele geçirilen bölgeleri tekrar almaya çalışmasıyla bölgedeki çatışma ve kaos ortamı tırmanarak devam etmiştir.

2015 yılının sonuna gelindiğinde, Suriye İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün raporuna göre, Suriye'de 2015 yılında, ülkede etkinliğini sürdüren güçler tarafından gerçekleştirilen saldırılarda 21 bin 179 kişi öldürülmüştür (www.ntv.com.tr, 26 Aralık 2020). Çatışma ortamının şiddetlendiği bu yılda rejim unsurlarını destekleyen Rusya bölgede faaliyetleri arttırmıştır. 5 Eylül 2015'de 10 adet Rus tankının Lazkiye'ye geldiği, bunun yanında Rusya'nın Lazkiye'de bir havaalanı inşa ettiği ortaya çıkmıştır. 30 Eylül 2015 tarihinde Rusya'ya ait savaş uçakları Suriye'nin birçok yerinde IŞİD ve diğer muhaliflere karşı hava saldırıları düzenlemiştir. Yaşanan bu gelişmeler üzerine Rusya, batılı egemen güçler tarafından sert bir şekilde eleştirilmiştir. 3 Ekim 2015 tarihinde Suriye Ulusal Konseyi, Rusya'nın saldırılarına sessiz kalınmaması için acil olarak Arap Birliği'ni toplantıya çağırmıştır (www.aljazeera.com.tr, 26 Aralık 2020).

5 Ekim 2015 tarihinde Rusya'ya ait olan savaş uçaklarının, Türkiye'nin hava sahasını ihlal ettiği açıklanmış, bunun üzerine Rus büyükelçisi Dışişleri Bakanlığına çağırılmıştır. NATO, Rusya'nın yapmış olduğu bu ihlalinin kabul edilemez olduğunu bildirmiştir. Fakat Rusya'nın 6 Ekim tarihinde bir kez daha Türk hava sahasını ihlal etmesiyle Türkiye, Rusya'ya nota vermiştir (www.bbc.com, 26 Aralık 2020). Bu yaşananlardan sonra Türkiye'nin bölgedeki rolünü de etkileyecek olan önemli bir olay gerçekleşmiştir. 24 Kasım 2015'de Rusya'ya ait savaş uçağı Türk hava sahası ihlali yaptığı gerekçesiyle Türk jetleri tarafından düşürülmüştür. T.C. Genelkurmay Başkanlığı yaşanan olay üzerine '*Türk hava sahasını ihlal eden uçak, beş dakika içerisinde on defa uyarılmasına rağmen sınır ihlaline son vermeyince angajman kuralları gereği iki Türk F-16 uçağı tarafından vuruldu*' şeklinde açıklamada bulunmuştur. Rusya, bu olayla birlikte Suriye yaşanan iç savaşa müdahil olduğu tarihten itibaren ilk ciddi kaybını yaşamıştır. Bu gelişme sonrasında iki ülke arasında gerilim artmaya başlamış, dönemin Başbakanı Ahmet Davutoğlu Rusya'yı Suriye'de bir "terör örgütü" olarak hareket etmekle suçlamıştır (www.bbc.com, 26 Aralık 2020). 2000'lerden sonra olumlu yönde hız kazanan Türkiye-Rusya ilişkileri angajman kuralları gereği Rus jetinin düşürmesi ile birlikte kopma noktasına gelmiştir (Yeltin ve Işık, 2017: 46-47).

2016 yılına kadar geçen sürede YPG/PYD ve DEAŞ'ın, Suriye'nin kuzeyinde bulunan ve Türkiye ile sınır olan bazı bölgeleri ele geçirmesi, Suriye ile 911 kilometre sınıra sahip olan Türkiye'nin ulusal güvenliği için büyük bir tehdit oluşturmaya başlamış ve Türkiye'nin artık olaylara doğrudan müdahil olması kaçınılmaz olmuştur. Arap baharının etkisinin en şiddetli yaşandığı ülkelerden biri olan Suriye'ye karşı Türkiye, yaşanan olaylara karşı ilk başlarda 'bekle-gör' politikasını izlemiştir (Oğuzlu, 2012: 53). Fakat içerde ve dışarıda yaşanan tehdit algılamalarındaki değişimler 'bekle-gör' politikasının aksine Türkiye'nin yaşanan olaylar karşısında daha aktif politikalar izlemesine sebep olmuştur. DEAŞ, PKK gibi terör örgütlerinin ülke sınırları içerisinde terör eylemlerini artırması, YPG'nin Türkiye sınırı boyunca bir terör koridoru oluşturmaya çalışması Türkiye'yi harekete geçirmiştir. 24 Ağustos 2016, saat 04.00'te Türkiye, Birleşmiş Milletlerin (BM) 51. Maddesini gerekçe göstererek kendi "meşru müdafaa hakkını" kullanmak için, Fırat Kalkanı Harekâtı'na Özgür Suriye Ordusu (ÖSO) birlikleri ile beraber başlamıştır (Yeltin, 2018: 210). Yaklaşık yedi ay gibi kısa bir sürede başarıya ulaşılmış ve Türkiye sınır hattını DEAŞ'lı teröristlerden temizleyerek, Türkiye'nin güney sınırında 40 kilometrelik bir derinlikte güvenli alan oluşturmuştur. Ayrıca Fırat Kalkanı Harekâtı boyunca iki bin metrekarelik alan terörist unsurlardan arındırılmıştır. 27 Mart 2017 tarihinde harekâtın başarılı olduğu açıklanarak MGK kararı ile harekât son bulmuştur. Harekâtın DEAŞ ile ilgili bölümü sona erdirilmiş olup, PYD/YPG ile mücadelede ise Fırat Kalkanı Harekâtı (FKH)'nın devamı niteliğindeki harekâtlar icra edilmiştir (Ulutaş ve Duran, 2016: 25).

Bu kapsamda Türkiye, güney sınırında terör koridoru oluşturmak isteyen PYD/YPG'yi bölgeden temizlemek için 20 Ocak 2018 tarihinde TSK ve ÖSO birlikleri Suriye'nin Halep ilinin Afrin ilçesine yönelik Zeytin Dalı harekâtını (ZDH) ve 9 Ekim 2019 tarihinde ise Barış Pınarı Harekâtını (BPH) başlatılmıştır (İnce ve Gül, 2020: 65-92).

Türkiye'nin yapmış olduğu Hem FKH, hem ZDH, hem de BPH'nin amacı, ulusal güvenliğini tehdit eden ve kendi sınırında bulunan tüm terör örgütlerini yok ederek, bu bölgede terör örgütlerinden boşaltılan yerleri "güvenli bölge" haline getirerek Suriye iç savaşının başından beri Türkiye'ye göç eden mültecilerin o bölgelere yerleşmesini sağlamaktır.

Tablo 4. Suriye'deki Olayların Bilançosu (2011-2018 yılı verileri)

	Ölü sayısı (kişi)
Kadın	12 bin 513
Çocuk	19 bin 811
Toplam sivil insan	106 bin 390
Sivil- asker toplam	353 bin 935

Kaynak: SNHR, 2019

BM ve Londra merkezli Suriye İnsan Hakları Gözlemevi verilere göre tablo.4'de belirtilen toplam ölüm sayısı 2018 yılı sonu itibari 353 bin 93'dir. 2019 yılında ise SNHR verilerine göre Suriye'de, 842'si çocuk, 747'si kadın, toplam 3 bin 364 sivil öldürülmüştür (SNHR, 2019).

Suriye'de ilk olayların başladığı günden itibaren günümüze kadar geçen süre zarfında halen daha Suriye'de yaşanan iç savaşın kazananı bulunmamaktadır. Fakat ne yazık ki kaybedeni masum siviller ve ülkelerini terk etmek zorunda kalan Suriyeli insanlar olmuştur.

Yaşanan iç savaş ile birlikte Suriye'de güç ve otorite boşluğu oluşmuştur. Bu durum ise DAESH'in Suriye'nin kuzeyine yerleşmesine, PKK'nın Suriye'deki uzantısı olan YPG'nin ise ülke içerisinde ses getirmesine yol açmıştır. Hem Esad, hem DAESH, hem de PYD/YPG'nin zulmünden kaçan Suriyeli siviller ülkelerini terk etmek zorunda kalmışlardır. Çaresiz konumdaki Suriyelilerin büyük bir kısmı ise Türkiye'ye göç etmiştir.

5.2. Türkiye’de Suriyeli Mültecilerin Durumu

2010-2011 yılları arasında Ortadoğu ve Arap ülkelerini etkisi altına alan Arap Baharı, 2011 yılında Dera’da başlayan gösteriler sonucunda Suriye’ye de ulaşmıştır. Otoriteye karşı bir halk hareketlenmesi olarak başlayan eylemler zamanla yerini çatışmalara bırakmıştır. 2011 yılında başlayan ve ilk zamanlardaki kadar şiddetli olmasa da halen daha devam eden bu çatışmalar halk direnişi olan Arap Baharından çok farklı bir boyuta ulaşmış, birer güç mücadelesi ve iç savaşa dönüşmüştür. Halen devam eden Suriye’deki iç savaşın kazananı olmamasına rağmen kaybedeni, çoğunluğu kadın ve çocuklardan oluşan, yurtlarından göç etmek zorunda kalan masum Suriyeli siviller olmuştur.

İç savaştan kaynaklı çatışmaların artarak devam etmesi ve tüm Suriye’ye yayılmasıyla, yaşadıkları topraklarda güvenli alan bulamayan Suriyeli sivil halk memleketlerini terk etmek zorunda bırakılmıştır. Önceleri sayıları az olan bu göçler, 2013’ten itibaren sonra iç savaşın şiddetlenerek artmasıyla birlikte, yaşanan göçte de ciddi bir oranda artmıştır. İnsanlar göç ederken ilk öncelikleri kendilerine en yakın olan ülkelere gitmek olmuştur. Bu önceliklerin en başında bulunan ülke ise 911km’lik sınır komşusu olan Türkiye olmuştur.

Tablo 5. 2019 Yılı İtibari ile Dünyadaki Suriyeli Mülteci Sayısı

Ülke	Mülteci Sayısı (kişi)
Türkiye	3 Milyon 576 Bin
Lübnan	911 Bin
Sudan	93 Bin
USA	11 Bin
Almanya	614 Bin
Diğer	1 Milyon 530 Bin
Toplam	6 Milyon 735 Bin

Kaynak: www.unhcr.org,26 Aralık 2020

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) 2019 raporuna göre 3 Milyon 576 Bin mülteci ile dünyada en fazla Suriyeli mültecinin olduğu ülke Türkiye’dir. Raporda dünya üzerindeki toplam Suriyeli mülteci sayısı ise 6 Milyon 735 Bin belirtilmiştir. Suriye’de iç savaş başlamadan önce nüfus 2010’da 21 milyon 18 bin 834 kişidir. Bu bilgiden yola çıkarak Suriye ülke nüfusunun yaklaşık %32’si mülteci konumundadır. Kayıt altına alınamayan Suriyeli mülteciler de düşünüldüğünde bu oran %40’ları bulmaktadır.

Tablo 6. 2019 Yılı İtibari ile Türkiye’deki Mülteci Sayısı

Ülke	Mülteci Sayısı (kişi)
Suriye	3 Milyon 576 Bin
Afganistan	118 Bin
Irak	175 Bin
Diğer	39 Bin
Toplam	3 Milyon 908 Bin

Kaynak: www.unhcr.org, 26 Aralık 2020

UNHCR 2019 raporuna göre Türkiye’de toplam 3 Milyon 908 Bin kayıtlı mülteci bulunmaktadır. 4 milyona yakın mültecilerin ise yaklaşık %92’sini ise Suriyeli mülteciler oluşturmaktadır (www.unhcr.org, 26 Aralık 2020).

Tablo 7. Türkiye’de Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmenler (16 Aralık 2020’ye kadar)

Yıl	Göçmen Sayısı (kişi)
2005	57 Bin 428
2006	51 Bin 983
2007	64 Bin 290
2008	65 Bin 737
2009	34 Bin 345
2010	32 Bin 667
2011	44 Bin 415
2012	47 Bin 510
2013	39 Bin 890
2014	58 Bin 647
2015	146 Bin 485
2016	174 Bin 466
2017	175 Bin 752
2018	268 Bin 003
2019	454 Bin 662
2020	117 Bin 330

Kaynak: www.goc.gov.tr, 27 Aralık 2020

Yukarıdaki Tablo 7’de Türkiye’de yıllara göre yakalanan düzensiz göçmenler ve Tablo 8’de bu yıllardaki yakalanan düzensiz göçmenlerin uyruklarına göre dağılımı verilmiştir. 2014-2020 yılları arasında toplamda 1 milyon 395 bin 345 kişi arasında, Suriye’den gelen düzensiz göçmenler 475 bin 354 kişi ile birinci sırada olan Afganistan’dan sonra ikinci sırada yer alıp 324 bin 280 kişilik bir kesimi oluşturmaktadırlar.

Tablo 8. Türkiye’de Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmenlerin Uyruk Dağılımı (16 Aralık 2020’ye kadar)

Ülke	Yıllara Göre Düzensiz Göçmen Sayısı						
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Suriye	24.984	73.422	69.755	50.217	34.053	55.236	16.613
Afganistan	12.248	35.921	31.360	45.259	100.841	201.437	48.288
Irak	1.728	7.247	30.947	18.488	17.629	12.097	3378
Pakistan	2.350	3.792	19.317	30.337	50.438	71.645	13.155
İran	626	1.978	1.817	2.707	4.066	8.753	3.379
Filistin	508	615	365	832	10.545	12.210	1.972
Gürcistan	1.519	2.857	2.679	2.954	3.153	2.171	1.016
Moldova	101	261	256	308	269	204	119
Myanmar	6.425	5.464	1.169	374	378	296	99
Diğer	8.158	14.928	16.801	24.276	46.631	90.613	29.311

Kaynak: www.goc.gov.tr, 27 Aralık 2020

Yakalanan Suriyeliler sayısal olarak diğer ülkelere göre çok daha fazladır. Bu durum bize, toplumsal, ekonomik, kültürel ve siyasi birçok sorunların meydana gelebileceğini göstermektedir. Tablo.7 ve Tablo.8 beraber incelendiğinde özellikle 2013-2016 yılları arasında düzensiz göçmen sayısında bir artışın olduğu görülmektedir. Bu yıllarda artış gösteren düzensiz göçmen sayılarının büyük bir bölümünü iç savaş nedeniyle yaşadıkları yerleri terk etmek zorunda kalan Suriyeli düzensiz göçmenler oluşturmaktadır. Bu tablolara bakıldığında Arap nüfusun fazlalığı ülkemize yaşanan göç hareketliliğinin büyük bir kısmını oluşturmaktadır. Bu da ülkemizde yeni uyum faaliyetlerinin Türk-Arap-Kürt nüfusu etrafında olacağını göstermektedir.

Suriyelilerin Türkiye'ye girişleri, Türkiye'de bulunmaları ve Türkiye'den ayrılmaları ile Türkiye'den koruma talebinde bulunan yabancılara sağlanacak korumanın kapsamına ve uygulanmasına ilişkin usul ve esasları Nisan 2013'te Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından kabul edilen Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile belirlenmiştir. Türkiye'ye yoğun göç dalgası ile gelen Suriyelilere sağlanan koruma uluslararası literatüre göre geçici korumadır. Türkiye, açık sınır politikası ile ülke topraklarına kabul, geri göndermeme ilkesi ve gelen kişilerin temel ve acil ihtiyaçlarının karşılanması şeklindeki geçici korumanın üç temel unsurunu yerine getirerek Suriyeli mültecilere geçici koruma sağlamaktadır (www.goc.gov.tr, 27 Aralık 2020):

Türkiye'de geçici korumayı 04 Nisan 2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 91'inci maddesi ve bu maddeye istinaden çıkarılan 13 Ekim 2014 tarihli ve 2014/6883 sayılı Geçici Koruma Yönetmeliği çerçevesinde sağlamaktadır. Geçici koruma, meydana gelen toplumsal göçlere biran önce çözüm veya çözümler bulmak için geliştirilen bir koruma biçimidir. Devletlerin geri göndermeme sorumlulukları kapsamında topluluklar halinde ülke sınırlarına ulaşan kişilere, bireysel statü belirleme işlemleri ile zaman kaybetmeden, uygulanan hızlı ve tamamlayıcı bir çözüm yolu olmuştur (www.goc.gov.tr, 27 Aralık 2020). Geçici koruma ile koruma altına alınan mültecilerin acil ihtiyaçları ve sağlık hizmetlerinden faydalanması da sağlanmıştır.

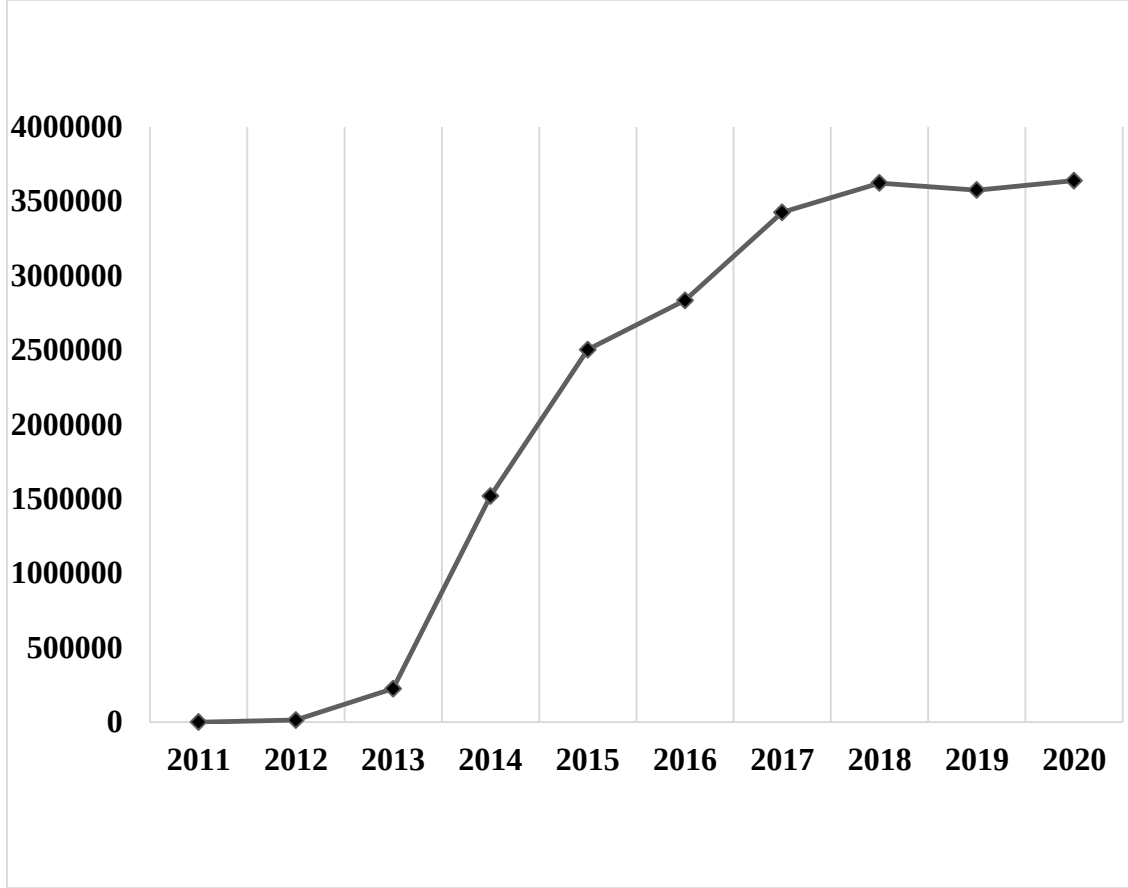
Suriye’de yaşanan iç savaş sonrası Türkiye’ye göç eden mültecilerin yasal statülerinden kaynaklanan sorunlar yaşanmaktadır. Geçici Koruma Yönetmeliği’nin 7. Maddesinin 3. Bendine göre de geçici koruma kapsamına alınan kişilerin mülteci, şartlı mülteci ya da ikincil koruma statülerinden birini kazandıkları da söylenemez. Bu nedenle ülkemizdeki Suriyeli mülteciler geçici koruma statüsünde değerlendirilmektedirler. Bu kişilerin de bireysel uluslararası koruma başvuruları işleme konulmamaktadır (Geçici Koruma Yönetmeliği, Madde: 16).

Tablo 9. Türkiye’de Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler

Yıllar	Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Sayısı (Kişi)
2011	0
2012	14 Bin 237
2013	224 Bin 655
2014	1 Milyon 519 Bin 286
2015	2 Milyon 503 Bin 549
2016	2 Milyon 834 Bin 441
2017	3 Milyon 426 Bin 786
2018	3 Milyon 623 Bin 192
2019	3 Milyon 576 Bin 370
16 Aralık 2020	3 Milyon 639 Bin 572

Kaynak: www.goc.gov.tr, 27 Aralık 2020

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün resmi verilerini içeren Tablo 9'da, 16 Aralık 2020 yılı itibariyle Türkiye'de 3 Milyon 639 Bin 572 Suriyeli bulunmaktadır. Bu sayı 2012'de 14 bin civarındayken, kısa bir zamanda içerisinde 3 milyonu geçtiği görülmektedir.

Şekil 5. Türkiye’de Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Grafikselsel Gösterimi

Kaynak: www.goc.gov.tr, 27 Aralık 2020

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün resmi verilerini içeren Şekil 5'teki grafiksel gösterim incelendiğinde, 04 Nisan 2013 tarihli Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 91'inci maddesi ve bu maddeye istinaden çıkarılan 13 Ekim 2014 tarihli Geçici Koruma Yönetmeliği'nin sonucu olarak 2013 yılından sonra geçici koruma kapsamında olan Suriyelilerin sayılarında ciddi derecede bir artış olduğu görülmektedir. Türkiye'nin güney sınırında yaşanan askeri ve siyasi gelişmeler de dikkate alındığında

yeni göç akımlarının yaşanması oldukça mümkün görünmektedir. 2011 yılının Mart ayında Arap Baharının Suriye'ye sıçramasıyla başlayan iç karışıklıklarından bu zamana kadar Türkiye'ye gelen Suriye vatandaşları, uluslararası koruma hakkı alabilmek için gelmektedir. Türkiye ise bu kişilere “geçici koruma” hakkı sağlamaktadır.

Türkiye, Suriye iç savaşının başladığı ilk günden beri açık kapı politikası izlemiş ve her zaman yurtlarından ayrılmak zorunda kalan bu insanlara kucak açmıştır. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, 17 Aralık 2019 yılında Birleşmiş Milletler (BM) Cenevre Ofisi'nde düzenlenen 1. Küresel Mülteci Forumu'nda Türkiye'nin mültecilere bakış açısını *'Suriye'de çatışmalar başladıktan sonra açık kapı politikası uygulayarak, ülkemize sığınan hiç kimseyi geri göndermedik.'* diyerek tüm dünya kamuoyuna ifade etmiştir (www.tccb.gov.tr, 27 Aralık 2020).

Türkiye inandığı değerler ve tarihin getirmiş olduğu sorumluktan dolayı Suriye'de meydana gelen bu insanlık dışı yönetim uygulamalarına sessiz kalmamıştır. Türkiye bu süreçte izlediği açık kapı politikasının gereği olarak, gerek sınır içinde, gerekse de sınır ötesinde Suriye topraklarında kurduğu geçici barınma merkezlerinde iç savaştan etkilenen, yaşam mücadelesi veren Suriyelilere insani yardım sağlamış ve tüm dünyaya örnek olacak bir davranış sergilemiştir.

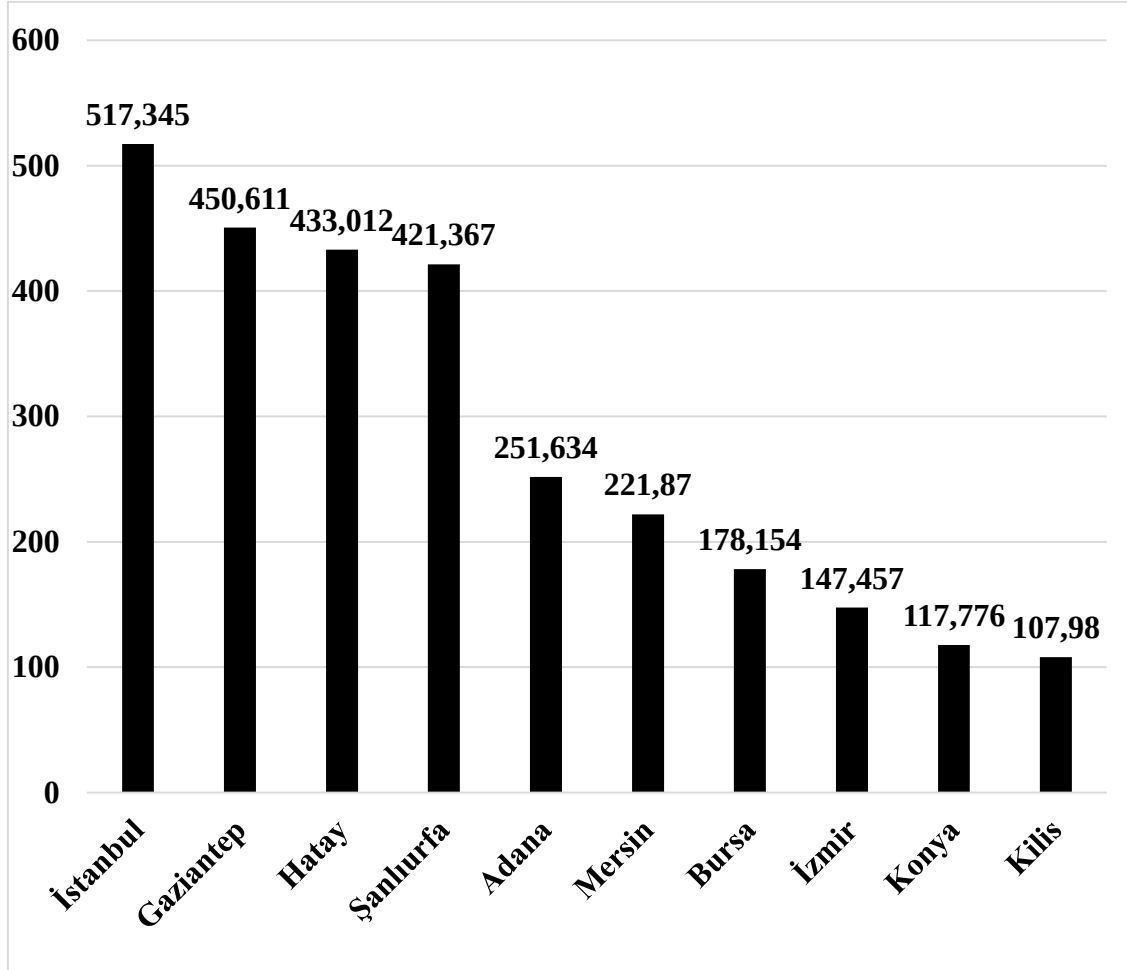
Tablo 10. Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Geçici Barınma Merkezlerine (GBM) Göre Dağılımı

İl	GBM Adı	GBM Mevcudu	Toplam Mevcut
Adana (1)	Sarıçam	20.981	20.981
Kilis (1)	Elbeyli	8.473	8.473
Kahramanmaraş (1)	Merkez	10.520	10.520
Hatay (3)	Altınözü	2.631	9.439
	Yayladağı	3.569	
	Apaydın	3.239	
Osmaniye (1)	Cevdetiye	9.492	9.492
Toplam	58.905		
Geçici Barınma Merkezi Dışında Bulunan Suriyeli Sayısı	3.580.667		

Kaynak: www.goc.gov.tr, 27 Aralık 2020

Türkiye Suriye’de yaşanan İç savaş sonrası yaşanan göç dalgaları sebebiyle ilk başta 10 ilde toplam 26 geçici barınma merkezi kurarak 256.971 Suriyeli mülteciye ev sahipliği yapmıştır. Fakat Suriye’de istenen ve beklenen barış ve güven ortamının sağlanamaması nedeniyle Türkiye’de bulunan Suriyelilerin ülkemizde kalış süreleri uzamıştır. Bu sürenin uzaması ise Suriyeli mültecilerin toplumsal uyumunun sağlanmasını zorunlu hale getirmiştir. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü verilerinden alınan Tablo 10’a göre 16 Aralık 2020 itibarıyla 5 ilde 7 geçici barınma merkezinde 58 bin 905 geçici koruma kapsamındaki Suriyeliler barındırılmaya devam edilmektedir. Geçici barınma merkezleri dışında ise 3 milyon 580 bin 667 geçici koruma sahibi Suriyeli yaşamaktadır.

Geçici barınma merkezlerinde bulunan mültecilere eğitimden sağlığa, temel ihtiyaçlarından mesleki beceri kazandırmaya kadar her türlü destek verilmektedir. İbadetlerini gerçekleştirecekleri ibadethaneler, temel ihtiyaçlarını sağlayabilmeleri için market kurulmaktadır. (www.goc.gov.tr, 27 Aralık 2020).

Şekil 6. Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin İlk 10 İle Göre Dağılımı

Kaynak: www.goc.gov.tr, 27 Aralık 2020

Türkiye’de bulunan Suriyeli mültecilerin birçoğu Suriye’nin Türkiye sınırına yakın olan, özellikle de yoğun çatışmaların olduğu şehirlerden gelmektedir (www.goc.gov.tr, 27 Aralık 2020). Bu bölgelerden gelen Suriyelilerin de yarısından fazlası şekil 6’dan da anlaşılacağı üzere sınır veya sınıra yakın iller olan Gaziantep, Hatay, Şanlıurfa, Mersin ve Kilis’e yerleşmişlerdir. İstanbul, Bursa, Adana ve Konya gibi iller ise daha çok iş imkânı düşünülerek yerleşilen iller olarak göze çarpmaktadır.

Gaziantep'in ikinci en çok Suriyeli mülteci alan il olmasının sebebi hem sınıra yakın olması hem de istihdam imkânının fazla olmasıdır. Şekil 6'ya göre İzmir'in ilk 10 il arasına girmesinin en büyük sebebi mültecilerin Avrupa deniz yoluyla gidebilmelerine imkân sağlayan bir konumda olmasıdır.

Şekil.6'da verilerin bilgilere göre Türkiye'de Suriyeli mültecilerin en çok bulunduğu şehir 517 bin 345 kişi ile İstanbul olurken, Suriyeli mültecilerin en az olduğu şehir ise 24 kişi ile Bayburt, Bayburt'tan sonra en az Suriyeli mültecini bulunduğu şehirler ise; 38 kişi ile Tunceli, 40 kişi ile Artvin'dir. Suriyeli mültecilerin yerel nüfusa oranla en yoğun yaşadığı il %75,7 ile Kilis'tir (www.goc.gov.tr, 27 Aralık 2020). Suriyeli mültecilerin hangi şehirde ikamet edeceklerine Göç İdaresi karar vermektedir. Bu kapsamda da İstanbul gibi bazı büyük şehirler Suriyeli alımına kapalıdır (www.multeciler.org.tr, 27 Aralık 2020).

Göç İdaresinin yayınladığı Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Yaş ve Cinsiyet Dağılımını veren Tablo 11'e göre; toplam Suriyeli sayısının %53,94'ünü Suriyeli erkekler, %46,06'sını ise Suriyeli kadınların oluşturmaktadır. Yani Suriyeli erkeklerin sayısı Suriyeli kadınların sayısından 287 bin 310 kişi daha fazladır. 19-24 yaş aralığındaki mülteci sayısı ise 74 bin 694 kişi ile erkek-kadın mülteci sayısı arasındaki en büyük farkı oluşturmaktadır. Yaş sayısı artıka ise bu fark azalmaktadır. Bu tabloya göre 1 milyon 50 bin 623 kişi (%28,8) ise 10 yaşıa altındadır. 55 üzeri yaş aralıklarında kadınların sayısının erkeklerden daha fazla olduğu görölmektedir.

Tabloya göre genç nüfus olarak tanımlanan 15-24 yaş aralığındaki Suriyeli mülteci sayısı 787 bin 919 kişidir. Bu Suriyeli genç nüfus Türkiye'de bulunan toplam Suriyelilerin %21,6'sını oluşturmaktadır. Ancak Türkiye'de ise bu genç nüfus oranı 31 Aralık 2019 tarihli TÜİK verilere göre %15,5'tir. Türkiye'deki genç nüfusunun sayısı 12 milyon 955 bin 672 kişi olduğu düşünöldüğünde, Türkiye'de bulunan Suriyeli genç nüfusun sayısının toplam nüfusa oranla oldukça fazla olduğu anlaşılmaktadır. Tablo 11'e göre kayıtlı Suriyelilerin yaş ortalaması 22,2, Türkiye nüfusunun 31 Aralık 2019 TÜİK verilerine göre yaş ortalaması ise 32,4'tür (www.data.tuik.gov.tr, 28 Aralık 2020).

Tablo 11. Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Yaş ve Cinsiyet Dağılımı

YAŞ ARALIĞI	ERKEK	KADIN	TOPLAM
0-4	261 bin 900	256 bin 830	518 bin 730
5-9	275 bin 364	256 bin 529	531 bin 893
10-14	214 bin 144	187 bin 380	401 bin 524
15-18	152 bin 402	123 bin 991	276 bin 393
19-24	293 bin 110	218 bin 416	511 bin 526
25-29	206 bin 911	146 bin 679	353 bin 590
30-34	160 bin 214	117 bin 103	277 bin 317
35-39	119 bin 410	97 bin 301	216 bin 711
40-44	84 bin 751	75 bin 743	160 bin 494
45-49	59 bin 457	56 bin 978	116 bin 435
50-54	47 bin 181	45 bin 367	92 bin 548
55-59	32 bin 837	33 bin 239	66 bin 76
60-64	22 bin 920	23 bin 739	46 bin 659
65-69	14 bin 991	15 bin 756	30 bin 747
70-74	8 bin 436	9 bin 143	17 bin 579
75-79	4 bin 685	5 bin 898	10 bin 583
80-84	2 bin 584	3 bin 244	5 bin 828
85-89	Bin 397	Bin 862	3 bin 259
90+	747	933	1680
TOPLAM	1 milyon 963 bin 441	1 milyon 676 bin 131	3 milyon 639 bin 572

Kaynak: www.goc.gov.tr, 27 Aralık 2020

Ayrıca önemli bir veri de 0-4 yaş arası mülteci grubuna aittir. 518 bin 730 kişinin olduğu bu yaş aralığındaki mültecilerin Türkiye’de doğanlarının sayısı ise yadsınamayacak kadar fazladır. İçişleri Bakanı Süleyman Soylu, 20 Şubat 2019 tarihinde Budapeşte Süreci 6. Bakanlar Konferansı’nda Türkiye’de Kasım 2018 itibarıyla 405 bin 21 Suriyeli çocuğun doğduğunu aktarmıştır (www.icisleri.gov.tr, 28 Aralık 2020). 2020 yılı itibarıyla bu sayının çok daha fazla olduğu düşünülmektedir. Bu verilere paralel olarak günümüzde Türkiye’de Suriyeli mültecilerin yoğunlukta olduğu illerde, neredeyse her trafik lambalarının altında su, mendil satmaya çalışan, kaldırımlarda kucağında çocukla dilenen annelerinin manzaralarıyla karşılaşılmalıdır.

5.3. Türkiye’de Suriyeli Mültecilerin Ülke Güvenliği İle İlişkisi

Suriye’de yaşanan iç savaş sonucunda Türkiye’ye doğru yoğun bir göç dalgası başlamıştır. Bu göç dalgası ise 252 kişilik bir grubun Nisan 2011’de Hatay’ın Yayladağı sınırından giriş yapmasıyla gerçekleştiği görülmektedir. Türkiye, 2011’den itibaren Suriyeli mültecilere yönelik “açık kapı politikası” uygulayacağını ve kritik eşiğin de 100.000 kişinin olduğunu söylemiştir. Fakat Suriye merkezli yaşanan göç dalgası beklenenin çok daha üzerinde gerçekleşmiştir. Türkiye, Suriye iç savaşının ve Suriyelilerin ülkede kalma sürenin uzaması ve ülkedeki Suriyeli mülteci sayısının her geçen gün katlanarak artmasına rağmen Suriyelileri kabul etmeye devam etmektedir (Orhan ve Gündoğar, 2015, 12). Türkiye’ye 3 Milyon 639 Bin 572 kayıtlı Suriyeli göç etmek zorunda kalmıştır (www.goc.gov.tr, 27 Aralık 2020). Kayıt altına alınamayanlarda düşünüldüğünde 5 milyona yakın Suriyeli mültecinin Türkiye’de bulunduğu düşünülmektedir. Sürekli artan Suriyeli mülteci nüfusu Türkiye’yi ekonomik, sosyal ve elbette siyasi bakımdan çok ciddi şekilde etkilemektedir (Kirişçi, 2014: 12).

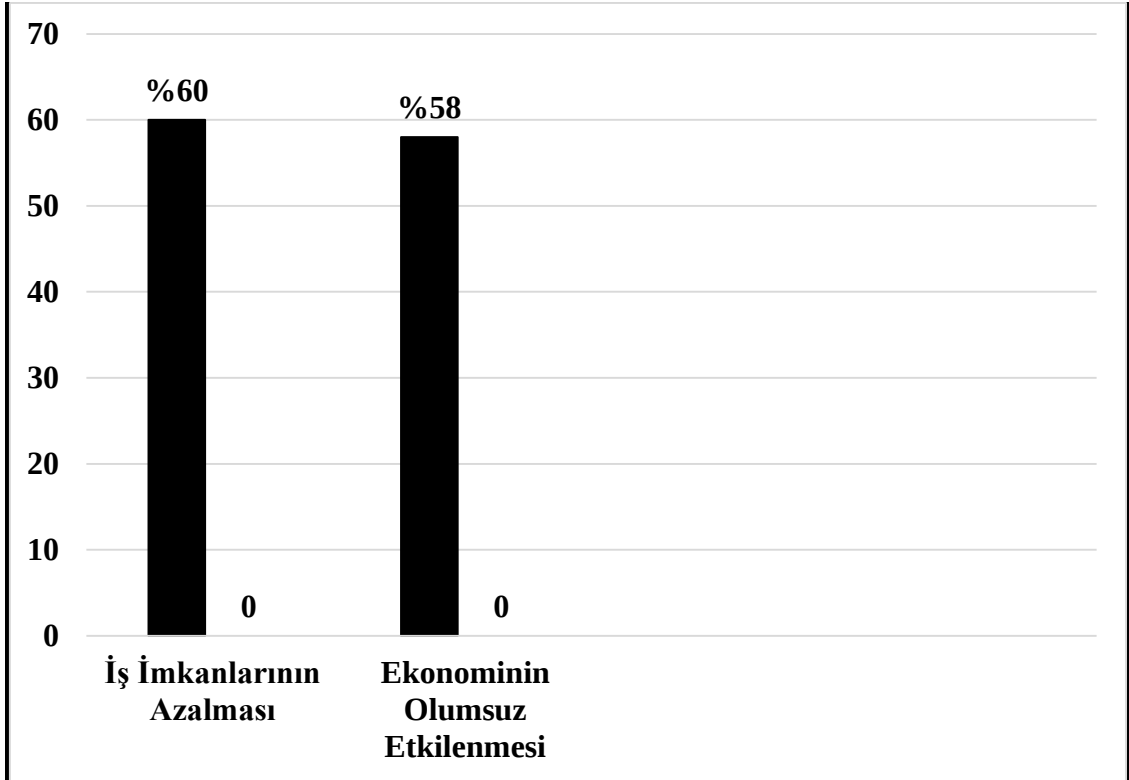
5.3.1. Göçün Ekonomik Yönünün Güvenlik İle İlişkisi

Türkiye’deki yerel halk, toplumsal ve ekonomik alan gibi çoğu yönden kendisini Suriyeli mültecilerden farklı görmekte ve kendisini ayrı yere konumlandırmaktadır (Saraçoğlu ve Belanger, 2018: 50). Özellikle işsizlik konusu başta olmak üzere eğitim, sağlık, sosyal alan gibi konularda toplumun büyük bir kesimi Suriyeli mültecilere karşı ayrıştıracı ve dışlayıcı bir tutum içerisinde olmuştur. Toplum içerisinde Suriyeli

mültecilerin, üretime hiçbir katkısı olmadan ülke kaynaklarını tükettikleri algısı oluşmuştur (Özipek, 2018: 27). Bu durum tam olarak gerçeği yansıtmasa da, toplumun farklı kesimleri tarafından birçok platformda dile getirilmektedir. Bu düşüncenin aksine 2016 yılına kadar yasal çalışma izni olmayan birçok Suriyeli düşük ücretle tarım, inşaat ve tekstil sektörü gibi alanlarda çalıştırılmıştır. 2016 sonrasında ise oturma izni alan Suriyeliler Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın izniyle birçok alanda çalışmaya başlamıştır (Kaygısız, 2017: 11).

Suriye'den Türkiye'ye doğru gerçekleşen göçün Ekonomiye en büyük etkisi, ticaret alanında olmuştur. İki ülke arasında 2003 yılından sonra oldukça canlanana ticaret, 2010 yılında ticaret hacminin 2,3 milyar dolara ulaşmasıyla zirve noktasına gelmiştir. Fakat bu ticaret iç savaşın etkisiyle 2011'de durma noktasına gelmiş, 2012'de ise ticaret hacmi yarım milyara kadar düşmüştür (Dinçer vd, 2013, s. 33). Suriye'nin bağımsızlığını kazandığı 1946 yılından itibaren Türkiye ile Suriye arasındaki siyasi ilişkiler inişli çıkışlı olmuştur. Devletler açısından ekonomi kavramının siyaset kavramından bağımsız olarak düşünülmesi imkânsız olduğundan, Suriye ile yaşanan bu inişli çıkıştı siyasi ilişkiler iki ülke arasındaki ticareti de etkilemektedir. Arap baharının etkisiyle 2011 ve sonrası Suriye'de yaşanan iç savaş ve Esad rejiminin katı yönetim anlayışıyla birlikte Türkiye-Suriye ilişkileri kopma noktasına gelmiştir. Siyasal alanda yaşanan bu kötü tablo iki ülke arasındaki ticaret hacminin de azalmasına neden olmuştur.

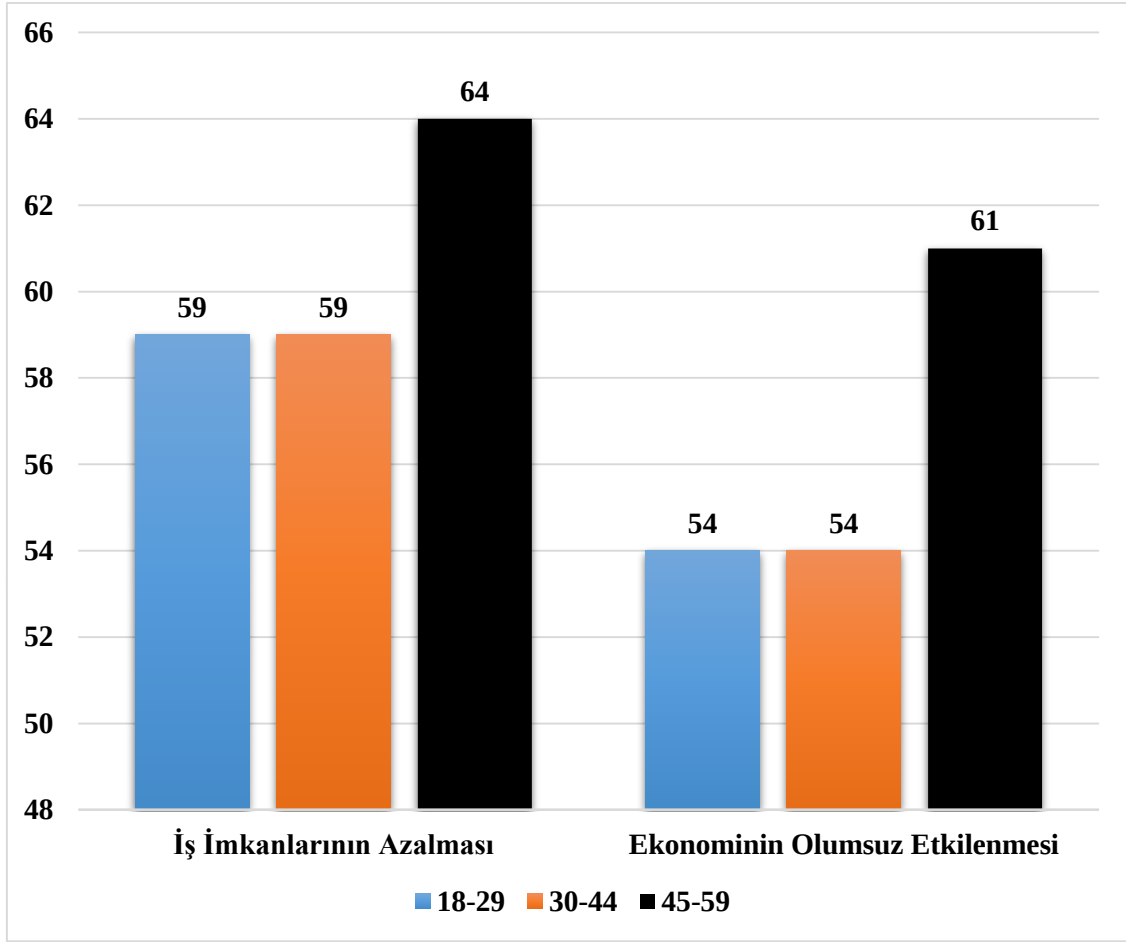
Ayrıca yaşanan yoğun göç ile birlikte, Suriyelilerin yaşadığı bölgelerde kiraların artması, genç mülteci nüfusunun fazla olmasına paralel olarak işsizlik oranının artması ve Suriyeli mültecilere yapılan yardımlardan Türkiye ekonomisinin olumsuz etkilendiği öne sürülmektedir. Suriyelilerin mevcut iş gücü piyasasında yer almaya başlamaları, yereldeki işçiler arasında iş imkânlarının ellerinden alındığı gerekçesiyle tepki çekmektedir (Orhan, 2015).

Şekil 7. Suriyeli Mültecilerin Ekonomiye Etkilerini Belirten Araştırma Yüzdeleri

Kaynak: KONDA, 2016

KONDA Araştırma ve Danışmanlık A.Ş.’nin Şubat 2016’da yaptığı “Suriyeli Sığınmacılara Bakış” araştırmasında, 18 yaş ve üzerindeki yetişkin nüfusun büyük bir kısmının Suriyelilerin ekonomik etkilerini olumsuz olarak algıladığını göstermektedir. Şekil 7’ye göre yetişkin nüfusun yaklaşık %60’ı Suriyeli mültecilerden dolayı iş bulmakta zorlandıklarını ve ülke ekonomisinin kötüye gittiğini söylemektedir.

Şekil 8. Yaşa Göre Suriyeli Mültecilerin Ekonomiye Etkilerini Belirten Araştırma Yüzdeleri

Kaynak: KONDA, 2016

Şekil 8’de Suriyeli mültecilerin ekonomiye olan etkisinin katılımcıların yaşı arasındaki ilişki verilmektedir. Suriyeli mültecilerin ekonomiye etkisinin olduğu düşüncesi katılımcıların yaşına göre çok ciddi şekilde değişmemiştir. Fakat gençlerin oluşturduğu 18-29 yaş grubu ile orta-üst yaş grubunun oluşturduğu 45-59 yaş grubu arasında gözle görülür bir fark bulunmaktadır. Gençlerin oluşturduğu 18-29 yaş grubunun %59’u Suriyelilerin iş imkânlarını azalttığını belirtirken, orta-üst yaş grubunu oluşturan 45-59 yaş grubunun ise %64’ü Suriyelilerin iş imkânlarını azalttığını düşünmektedir. Suriyeli mültecilerden kaynaklı ekonominin olumsuz etkilendiği düşünenlerin oranı gençlerin oluşturduğu grupta %54 ve orta-üst yaş grubunda ise %61’dir.

Yerel halk, Suriyeli mültecilerin düşük maaş ve kayıtları olmadan çalıştıklarından dolayı iş bulamadıkları veya işlerinden çıkarıldıkları iddialarında bulundukları da görülmektedir. Buradan da anlaşılabacağı gibi işsizliği arttıran en önemli etkenin kayıt dışı çalışmanın olduğu görülmektedir (Yıldız ve Dönmez, 2016: 5).

Suriyeli mültecilerin kayıtsız olarak ve çok düşük maaş ile çalışmaları, işveren için bir kazanç sağlamış olsa da, bu durum hem mevcut kayıtlı çalışan işçilerde memnuniyetsizlik yaratarak düşük maaş ile çalışan işgücü ile rekabet edemez hale getirmiş, hem de uzun vadede ülke politikası için istihdam sorunuyla karşı karşıya bıraktığından dolayı ülke ekonomisine ciddi zararlar vermektedir.

Ayrıca Türkiye'nin mevcut ekonomik şartlarla birlikte değerlendirildiğinde mülteciler nezdinde bu kadar büyük ekonomik yükün altından kalması hiç de kolay değildir. 2020 yılı itibarıyla Suriyeli mültecilere harcanan paralar muhalefet partilerine göre milyar dolarlarla ifade edilmektedir.

5.3.2. Göçün Toplumsal Yönünün Güvenlik İle İlişkisi

Şekil 5'te açıkça görüldüğü üzere Suriyeli mültecilerin sayısı her geçen gün artmaktadır. Giderek artan mülteci sayısı ve Suriye iç savaşından kaynaklanan güvenlik sorunları toplumda huzursuzluk oluşturmaktadır. Bu güvenlik kavramı, sınır hattımızda ve Türk kara sularında yaşanan olaylar açısından ulusal güvenliği, toplumun içerisinde var olmaya başlayan Suriyeli mülteciler ile yerel halk arasında yaşanan olaylar açısından ise toplumsal güvenliği kapsamaktadır.

Suriye'deki iç savaş sonrası Türkiye'ye doğru yaşanan bu zorunlu göç Türkiye'de yerel halkta birtakım endişelere sebep olmuştur. Mülteci sayısının çok oluşu ve bu bölgenin de sorunlu olmasıyla birlikte meydana gelen bu yoğun göç dalgaları beraberinde birçok sorunu da meydana getirmektedir. Bu sorunların başında ise güvenlik sorunu gelmektedir. Suriye'den yaşanan ilk göç dalgasının meydana geldiği günden itibaren hali hazırda Türkiye'de var olan güvenlik sorunları bu göç dalgalarıyla katlanarak artmıştır. Suriyeli mültecilerin geldikleri tarihten itibaren güvenlik sorunları meydana gelmiştir.

Yaşanan göç dalgalarından sonra Türkiye'nin güney sınırı boyunca kaçak girişlerin artmaya başlamıştır. Mültecilerin ülkemize giriş yaptığı zamanlarda mülteciler arasında DAESH, PKK, YPG/PYD gibi terör örgütlerine mensup kişilerin olma ihtimali, kamp dışında bulunan mültecilerin sayısının oldukça fazla olması ve kişilerin suça bulaşma ihtimali yerel halkı endişelendirmektedir. Tablo 10'a göre 16 Aralık 2020 tarihi itibarıyla 5 ilde 7 geçici barınma merkezinde 58 bin 905 geçici koruma kapsamındaki Suriyeliler barındırılmaya devam edilmektedir. Bunun dışında, geçici barınma merkezleri dışında 3 milyon 580 bin 667 geçici koruma sahibi Suriyeli yaşamaktadır. Geçici barınma merkezleri dışında kalan Suriyeli mültecilerin ise kendi imkânlarıyla kiraladıkları evlerde, bir kısmı ise izbe yerlerde, parklarda yaşamaya çalışmaktadırlar (Dinçer vd., 2013). Geçici barınma merkezleri dışında bu 3 milyon 580 bin 667 kişiye kayıt altına alınamayan mültecilerde eklendiğinde ortaya çıkan sayı yerel halkın endişelerinde ne kadar haklı olduğunu göstermektedir. Tüm bunlara paralel olarak Türkiye'nin birçok farklı yerinde değişik zamanlarda bombalı saldırılar olmuş ve bu saldırılarda birçok vatandaşımız hayatını kaybetmiştir.

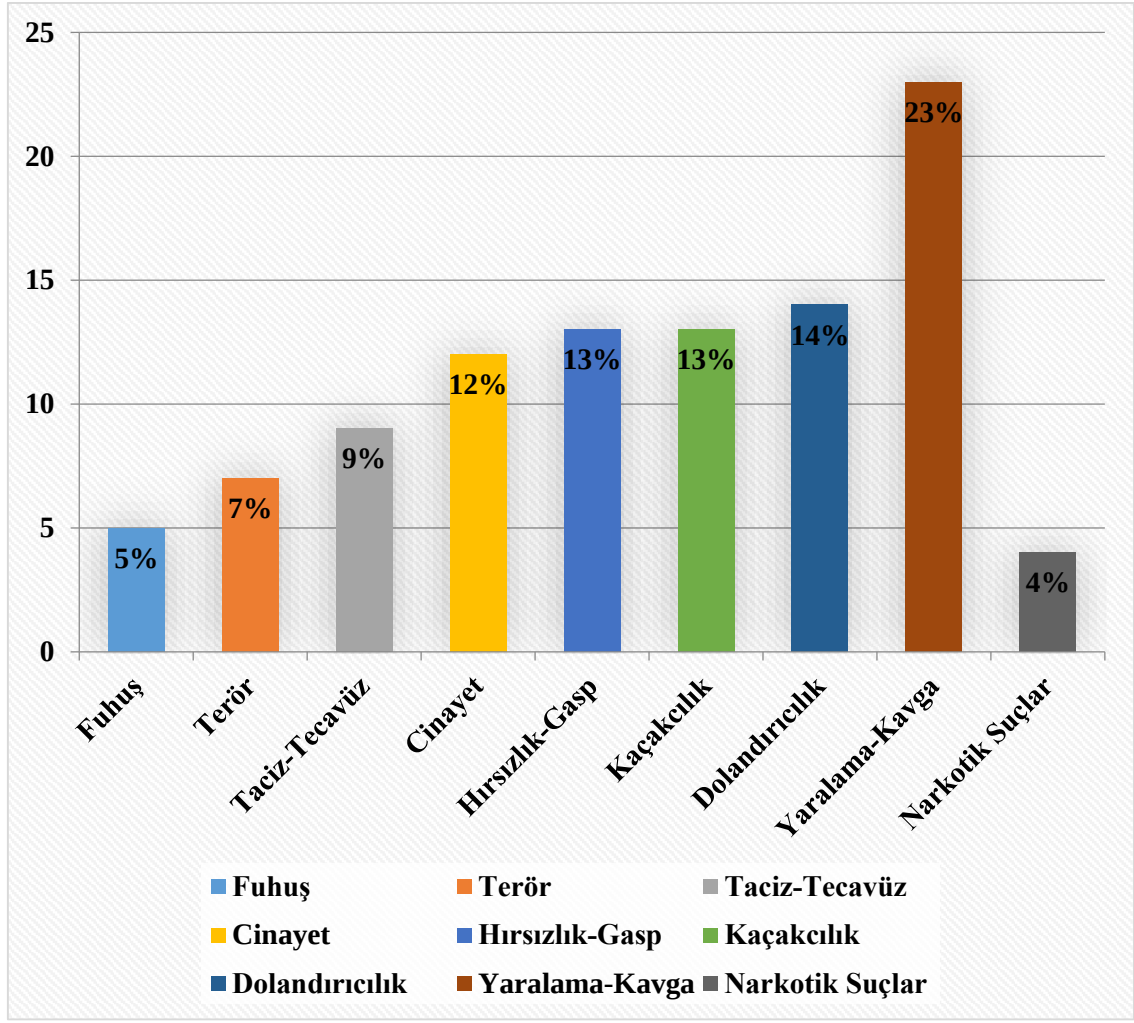
Yerel halkın bu endişeleri ve Suriyeli mültecilerin ülkemizde suça karışma oranlarıyla ilgili birçok araştırma yapılmıştır. Kilis halkı ile yapılan bir çalışmada, 'Suriyelilerin suç oranını arttırdığı doğru mudur' şeklindeki soruya; % 77.5'i 'evet', % 14.5'i ise 'kararsız' şeklinde cevaplarırken, katılımcıların sadece % 8'i bu soruyu 'hayır' şeklinde cevaplamıştır (Memiş, 2015: 109). Yine aynı çalışmada 'şehirden serbestçe dolaşan Suriyelilerin yerli halka zarar verdikleri doğru mu?' şeklinde yöneltilen soruya katılımcıların %67'si evet zarar verdiklerini, %13,5'i ise hayır zarar vermediklerini beyan etmişlerdir (Memiş, 2015: 108).

Taştan ve arkadaşları (Taştan vd., 2017: 7) tarafından Ankara'da 400 kişiyle bire bir yapılan bir çalışmada, yerel halka yöneltilen sorularda, 'Suriyeliler geldikten sonra hırsızlık vakalarında artış oldu' diye görüş bildirenlerin oranı %62, 'şiddet darp, öldürme ve yaralama olaylarında artış oldu' şeklinde görüş bildirenlerin oranı ise %60 olarak belirtilmiştir.

Bu araştırmalara paralel olarak, 2018 yılında Uluslararası Kriz Grubu(ICG) tarafından hazırlanan 'Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler; Kentsel Gerilimleri Azaltmak'

(2018) başlıklı raporda, Türkiye’de Suriyeli mülteciler ile yerel halk arasında kendini dışlanmış olarak gören bazı kesimler ile arasında yaşanabilecek iş gücü rekabetinden kaynaklı şiddet olaylarının yaşanabileceği konusuna dikkat çekilmiştir. Söz konusu raporda Suriyeli mültecilere karşı toplumsal tepkilerin artması ile birlikte zaman zaman Suriyelilere yönelik oluşan gerginlik ve tepkilerin şiddete dönüştüğü ifade edilmiştir. 2017 yılında, ülke genelinde Suriyelilerin 181 adli vaka ve toplumsal gerginlik olayına karıştığı ve bu olaylarda ise 24’ü Suriyeli olan en az 35 kişinin yaşamını yitirdiği belirtilmiştir. Ayrıca raporda aslında bu şiddet olaylarının sayısının, bilinenden çok daha fazla olduğunun tahmin edildiği söylenmektedir (Kriz Grubu Avrupa Raporu, 2018: 5). Suriyeli sığınmalardan kaynaklı yaşanan başka bir tedirginlik ise, Suriyeli mülteciler arasında PKK/PYD ve DAESH gibi terör örgütlerine üye kişi veya grupların olma ihtimali ve bu kişi veya grupların ülke içerisinde terör/şiddet eylemleri gerçekleştirebilme ihtimalidir (Korkmaz, 2016: 107).

21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü Vakfının 2012-2019 (Mayıs) tarihleri arasında gerçekleşen ve Suriyeli mültecilerin dâhil olduğu olaylarla ilgili 73 ayrı haber sitesinden Toplamda 371 haberi alarak yaptığı çalışmada suç yüzdelerini ortaya koymuştur.

Şekil 9. 2012-2019 (Mayıs) Yılları Arasında Suriyeli Mültecilerin Karışıkları Olaylardaki Suç Yüzdeleri

Kaynak: www.21yyte.org/tr, 28 Aralık 2020

Suç yüzdelerinde en büyük oranı yaralama-kavga başlığı oluşturmaktadır. Yaralama/kavga suçlarının en fazla yaşandığı şehir ise, nüfusun da en fazla olduğu İstanbul'dur. Bu olayların çoğunluğu yerel halk ile Suriyeli mülteciler arasında olsa da kendi aralarında kavga eden ve yaralanmayla neticelenen olayların sayısı da oldukça fazladır. Suç oranlarında en yüksek orana sahip olan diğer suçlar ise; dolandırıcılık %14, hırsızlık-gasp % 13, Kaçakçılık suçu % 13, cinayet suçu ise %12'dir. Burada dikkat çeken veri ise kaçakçılık suçunun en fazla olduğu şehrin Hatay, kaçakçılığın en fazla yapıldığı alan ise düzensiz göçmenlik olmasıdır. 2011 sonrasında Suriye'den gelen göç dalgası, özellikle Suriye sınırında bulunan şehirlerimizde kaçakçılık oranını

arttırmıştır. Bununla birlikte Suriye sınırında bulunan şehirlerin dışında İzmir, Aydın ve Mersin gibi şehirlerimizde de kaçakçılık oranının fazla olduğu bilinmektedir. Bunun nedeni ise Suriyeli mültecilerin deniz yolunu kullanarak yasal olmayan yollarla Avrupa'ya geçmek istemeleridir. Bu suç oranlarında taciz-tecavüz suçları %9, terör %7, fuhuş %4, sıralamada narkotik suçlar %3 ile en düşük orana sahiptir (www.21yyte.org/tr, 28 Aralık 2020).

İçişleri Bakanlığı 05.07.2017 tarihindeki basın açıklamasında Suriyelilerin karışıkları olayların Türkiye'deki toplam asayiş olaylarına oranı 2014-2017 arasında yıllık ortalama %1,32 olduğu ifade edilmiştir. Bu olayların büyük bir bölümü ise kendi aralarındaki anlaşmazlıklardan çıkan olaylar olduğu, ayrıca 2017'de Suriyelilerin karışıkları suç olaylarında, sayılarındaki artışa rağmen bir önceki yılın ilk 6 ayına oranla %5'lik bir azalma olduğu belirtilmiştir (www.icisleri.gov.tr, 28 Aralık 2020). Suriyeli mültecilerin Türkiye'de karıştığı suç oranları 22 Kasım 2018 itibarıyla % 1.46 olarak gerçekleşmiştir. Suriyeli mültecilerin Türkiye'de karıştığı suç oranları 2017 yılının ilk 9 ayı ile kıyaslandığında ise yüzde 1,53'ten yüzde 1,46'ya düştüğü görülmektedir (www.aa.com.tr, 28 Aralık 2020). İçişleri Bakanı Süleyman Soylu da bu verilere paralel açıklama yapmış ve ortalama bir Suriyeli mültecinin suça karışma oranı, Türk vatandaşlarımızın yarısından daha az olduğunu ifade etmiştir (www.cumhuriyet.com.tr, 28 Aralık 2020).

Buradan yola çıkarak devletin resmi verileri göre suç oranının Suriyeli mülteciler arasında düşük olduğunu göstermektedir. Devletin resmi verilerinde belirtilen suç oranları, Türkiye'deki kayıtlı Suriyeli mültecilerin sayısına oranlandığında oldukça düşük olduğunu söylemek mümkündür. Resmi verilere göre beş milyona yakın Suriyeli mültecinin bulunduğu ülkemizde beklenenden çok daha az sayıda adli olay gerçekleşmiştir. Fakat yerel halk üzerinde yapılan araştırmalar, basına yansıyan haberlerden derlenen suç oranları devletin resmi verileriyle birlikte değerlendirildiğinde bir çelişkinin olduğu görülmektedir. Resmi verilere göre asayiş olayları nüfusa göre bu kadar az iken yerel halkın Suriyeli mültecilerden kaynaklı suçun arttığı kaygısı ise son derece fazladır. Burada ortaya çıkan bu durum kayıt altına alınamayan mültecilerden kaynaklı olduğu değerlendirilmektedir. Kayıt altında bulunmayan mülteciler güvenlik anlamında en riskli gruptur. Bu kişilerin birçoğunun suça meyilli kişiler olduğu ve bir

suça karıştığında ise cezadan kurtulabilmek için bilinçli olarak kayıt yaptırmadıkları ve yaşadığı yeri değiştirdikleri değerlendirilmektedir (Yazıcıoğlu, 2015).

Dil, kültür ve toplumsal yaşamdaki farklılıklar özellikle kadın, çocuk ve genç üzerinden ayrıştırıcı etkisini artırmaktadır (Düşündere vd., 2019: 10). Ayrıca Suriyelilerin kalıcı olacağını düşüncesinin çok yaygın olması, Suriyeli mülteci nüfusundaki artış hızının yerel halka oranla çok daha yüksek olması, toplumun güvenliği için tehdit olarak algılanması (Tümeğ, 2018: 29-30), ev ve kira fiyatlarının artması, yerel halktaki erkeklerin Suriyeli kadınlar ile evlenme oranının artması veya sosyal etkisinin abartılması yerel halkın Suriyeli mültecilere karşı olumsuz tutum takınmasına neden olmaktadır (Yıldırım vd., 2017: 122).

5.3.3. Göçün Siyasi Yönünün Güvenlik İle İlişkisi

Suriyeliler ile yerel halk arasında dil, etnik köken ve kültür açısından birçok farklılık olmasına rağmen, ortak dine inanmış olmaları yaşanan göçün olumsuz etkisini ötelemiştir. Ancak, Suriye'deki iç savaşın uzaması, gelen mültecilerinin sayısının her geçen gün katlanarak artması, başta ekonomi olmak üzere toplumsal ve siyasal birçok sorunu beraberinde getirmekle kalmamış, ülke içerisinde hali hazırda var olan sorunların da artmasına sebep olmaya başlamıştır. Başlangıçta sosyal, ekonomik ve toplumsal bir mesele olarak görülen mülteci meselesi zamanla siyasetin alanına da taşınmıştır. Suriye'de yaşanan olaylar kısa vadede dış politikanın konusu gibi görünmesine rağmen, zamanla ülkemizin en önemli iç siyaset sorunlarından birine dönüşmüştür.

Suriye'de yaşanan olaylar Türkiye'de kamuoyu tarafından önceleri diplomatik bir sorun olarak görülmesine rağmen, artarak devam eden toplumsal göç ile beraber ekonomik, toplumsal ve siyasal yönü ile büyük bir mesele haline gelmiştir. Yaşanan göçün kısa sürede tüm ülkeye yayılması ve iç savaşın halen daha devam etmesiyle birlikte mültecilerin ülke içerisinde kalma sürelerinin uzamasıyla mülteci sorununun iç siyasete etkisini artırmıştır. Türk vatandaşlığı verilen 110 bin Suriyeli ise (www.multeciler.org.tr, 29 Aralık 2020) seçimlerde oy kullanma hakkına sahip olmuştur. Bu durum gösteriyor ki Türkiye'deki yaşayan Suriyeli mültecilerin ileriki dönemlerde ülke siyasetinde belirleyici bir rolü olacaktır.

Türkiye’de iktidar sahibi olan AKP’nin Suriyeli mültecilere yönelik izlenen politikalar ve mülteci sorununun çözümüne yönelik attığı adımlar muhalefet partileri tarafından çok sert bir şekilde eleştirilmektedir. Suriye mülteci meselesinin halen çözülememiş olması ve bu mültecilerin ülkemizde daha ne kadar kalacaklarının belli olmaması ve en önemlisi de toplum nezdinde Suriyeli mültecilerin birçoğunun ülkede kalıcı olacağı algısının oluşması iktidar ile muhalefet partilerini karşı karşıya getirmiştir (Buluz, 2015). Muhalefet tarafından bir taraftan ülke kaynaklarının Suriyeli mülteciler için kullanılmasının yerel halkın ekonomik refah düzeyinin azalttığı üzerinden eleştiriler yapılırken, öte yandan devletin ve yerel halkın Suriyeli mültecilere yönelik ayrımcı ve istismarcı (Efe, 2015: 58-60) bir tutum sergilediği öne sürülmüştür.

Suriye’de meydana gelen iç savaşla birlikte meydana gelen kitlesel göç hareketinin, Türkiye’deki iç siyasete olan etkisinden daha fazla dış siyasete etkisi olduğu söylenebilir. Ortadoğu coğrafyasında meydana gelen Arap Baharının Suriye’deki etkisinin demokratik yollarla çözülmesini savunan Türkiye, başta Suriye yönetimi olmak üzere uluslararası tüm aktörlerle yoğun bir diplomasi trafiği yürütmüştür. Fakat Esad yönetimin iç savaşı başlatacak şekilde Suriyeli muhaliflere yönelik şiddet politikası izlemesi, Türkiye’nin Suriye yönetiminin karşısında yer almasına sebep olmuştur. Suriye’de meydana gelen iç savaşın Türkiye’ye etkilerini azaltmak, sınır güvenliğini korumak amacıyla ZHD, FKH ve BPH’larını gerçekleştirmiş ve hali hazırda Türk Silahlı Kuvvetleri Suriye’de ülke güvenliğini ve bölgesel barışı sağlamak amacıyla Suriye topraklarında görevlerini sürdürmektedir.

Suriye iç savaşıyla birlikte meydana gelen kitlesel göçün siyasal iktidar ve toplum açısından en önemli sorunlarından birisi de sınır güvenliği olmuştur. Suriye’de gerçekleşen iç savaşla birlikte sınır güvenliğinin sağlanmasının zorlaştığı bu ortamda bölgede bulunan PKK/PYD ve DAESH gibi terör örgütlerinin Türkiye’ye kaçak yollarla silah ve mühimmat getirmeleri kolaylaşmıştır. Yaşanan iç savaş ile birlikte sınırın Suriye tarafında sınır kontrolünün yapılamamasının sonucu olarak bu terör örgütlerinin özellikle Türkiye’de sınıra yakın yerlerde terör eylemi gerçekleştirmişlerdir. Bu terör örgütleri tarafından Türkiye-Suriye sınırında bulunan Cilvegözü sınır kapısında 11.02.2013’te patlama meydana gelmiş, Hatay’ın Reyhanlı ilçesinde ise 11.05.2013’te bombalı eylem gerçekleştirmiş ve 50’den fazla vatandaşımız hayatını kaybetmiştir

(Kap, 2014, 33). Ayrıca Şanlıurfa'nın Suruç ilçesinde 20.07.2015'te meydana gelen bombalı eylemde 34 kişi yaşamını yitirmiş, 100'e yakın kişi yaralanmış; Ankara gar meydanında 10.10.2015'te gerçekleştirilen bombalı eylemde ise 107 vatandaşımız hayatını kaybederken 500'ün üzerinde kişi yaralanmıştır (Hekimoğlu ve Tuğluk, 2017: 99). Tüm bu yaşananlar Suriye'den Türkiye'ye gelen mültecilerin arasında yasadışı grupların varlığını ve bu yasadışı grupların Türkiye'nin sınır ve iç güvenliğine karşı bir tehdit unsuru olduğu göstermektedir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Tarih boyunca insanlar şehirler, ülkeler, kıtalar arasında kendi başlarına ya da topluluk halinde göç etmişlerdir. Küreselleşmenin de etkisiyle ekonomi ve finansın uluslararası bir boyut kazanması ve neredeyse her konuda yaşanan teknolojik gelişmeler, insanların yaşadığı bölgelerden başka bölgelere göç etmelerini kolaylaştırmıştır. Günümüzde göç kavramı sadece kendi ülke sınırları içerisinde gerçekleşen yer değiştirmeden ziyade ülke sınırlarını aşan uluslararası bir boyuta ulaşmıştır. Bu uluslararası göçte ise farklı kültürlerde ve toplumda yaşayan veya büyüyen insanlar, yeni toplumlar ve yeni insanlarla karşılaşmakta, beraber çalışmakta ve yaşamlarını devam ettirmektedirler. Fakat bu birlikte yaşamının beraberinde getirdiği en önemli sorun ise toplumsal entegrasyon, yani kültürel uyum sorunları olmuştur.

Az gelişmiş veya hiç gelişmemiş topluluklardan en gelişmiş topluluklara kadar her toplumun bir düzene ihtiyacı vardır. Toplumların hayatlarını devam ettirebilmeleri ve bu düzen ortamının tesis edilebilmesi güvenli bir ortamının tesis edilebilmesi ile mümkün olabilmektedir. Bir devletin ana vazifelerinden birisi de yurttaşlarının can ve mal güvenliğini korumaktır (Karagöz, 2002, 17). Çünkü vatandaşın kendini güvende hissetmesi demek toplumun kendini güvende hissetmesi demektir. Toplumun kendini güvende hissetmesi o toplumun hem sosyal hayatını hem de iş hayatını doğrudan etkilemektedir. Hem sosyal hayatı hem iş hayatı düzen içinde olan toplumların ise hem ekonomileri hem de gelişmişlik seviyeleri de yüksek olur.

Arap baharı ile birlikte Suriye’de meydana gelen iç savaşın etkisiyle yaşanan göç dalgasının Türkiye’nin güvenliğine olan etkisi bu araştırmada incelendiğinde; Suriye’den Türkiye’ye göç ne tür bir göç ilişkisine dayanmaktadır? Suriye’den Türkiye’ye yönelik göç hareketi hangi göç kuramı veya kuramlarıyla yakından ilişkilidir? Suriye’deki göçün sebeplerinin Türkiye ile ilişkisi nelerdir? Suriye’den Türkiye’ye yönelik göçün Türkiye’nin güvenliği üzerinde daha çok hangi açılardan ilişkisi olmuştur? Sorularının cevapları bulunmaya çalışılmış ve göç ile birlikte ortaya çıkan veya çıkması muhtemel sorunlara bazı çözüm önerileri getirilmiştir.

Suriye’deki iç savaştan kaynaklanan Türkiye’nin güvenliğine yönelik iki önemli tehdit oluşmuştur. Bunlardan birisi iç savaşın sınır güvenliğine olan etkisinden dolayı

artan terör tehdidi, bir diğeri ise, iç savaşın sonucunda meydana gelen kitlesel göç tehdididir.

Türkiye'nin Suriye'deki iç savaşa müdahil olmasının sebebi kendi sınır güvenliğini sağlamak ve artan terör tehdidini ortadan kaldırmaktır. Türkiye, sınır güvenliğini sağlamak ve artan terör tehdidini ortadan kaldırmak amacıyla çok ciddi adımlar atmıştır. 2016 yılına kadar geçen sürede YPG/PYD ve DEAŞ'ın, Suriye'nin kuzeyinde bulunan ve Türkiye ile sınır olan bazı bölgeleri ele geçirmesi, Suriye ile 911 kilometre sınıra sahip olan Türkiye'nin ulusal güvenliği için büyük bir tehdit oluşturmaya başlamış ve Türkiye'nin artık olaylara doğrudan müdahil olması kaçınılmaz olmuştur. Arap baharının etkisinin en şiddetli yaşandığı ülkelerden biri olan Suriye'ye karşı Türkiye, yaşanan olaylara karşı ilk başlarda 'bekle-gör' politikasını izlemiştir (Oğuzlu, 2012: 53). Fakat içerde ve dışarıda yaşanan tehdit algılamalarındaki değişimler 'bekle-gör' politikasının aksine Türkiye'nin yaşanan olaylar karşısında daha aktif politikalar izlemesine sebep olmuştur.

DAEŞ, PKK gibi terör örgütlerinin ülke sınırları içerisinde terör eylemlerini artırması, YPG'nin Türkiye sınırı boyunca bir terör koridoru oluşturmaya çalışması Türkiye'yi harekete geçirmiştir. Bu kapsamda Türkiye, 2011'de başlayan ve Suriye iç savaşı bitmediği sürece devam edeceği kaçınılmaz olan göç dalgasını önlemek ve sınır güvenliği korumak amacıyla çok kritik ve önemli sınır ötesi harekâtlar icra etmiştir. 24 Ağustos 2016 tarihinde Fırat Kalkanı Harekâtı, 20 Ocak 2018'de Zeytin Dalı harekâtı (ZDH) ve 9 Ekim 2019'da ise Barış Pınarı Harekâtı (BPH) başlatılmıştır. Türkiye'nin yapmış olduğu Hem FKH, hem ZDH, hem de BPH'nin amacı, ulusal güvenliğini tehdit eden ve kendi sınırında bulunan tüm terör örgütlerini yok ederek, bu bölgede terör örgütlerinden boşaltılan yerleri "güvenli bölge" haline getirerek Suriye iç savaşının başından beri Türkiye'ye göç eden mültecilerin o bölgelere yerleşmesini sağlamaktır.

Türkiye Suriye'deki iç savaş sonucunda yaşanan göç tehdidinden en çok etkilenen ülke olmuştur. Türkiye, Suriye iç savaşı sonrası meydana gelen kitlesel göçle mücadele etmek ve göçün Türkiye'nin güvenliğine olan olumsuz etkilerini en aza indirebilmek için bazı politikalar uygulamıştır. Türkiye, açık kapı politikası çerçevesinde kayıtlı 3 Milyon 639 Bin 572 Suriyelinin yanında kayıt dışı Suriyeli mültecilerle birlikte yaklaşık

5 milyon Suriyeliye kapılarını açmıştır. Yaklaşık 5 milyon insanı entegre etmek için ise önemli adımlar atmıştır. Bu adımlardan en önemlilerinden birisi ise Tablo 12’da belirtildiği gibi birçok ilde Geçici Barınma Merkezleri (GBM)’nin kurulması olmuştur. Ancak bu GBM’lerde kalan mülteci sayısı ise sadece 58 bin 905 kişidir. 5 milyon Suriyeli mülteci düşünüldüğünde bu sayı oldukça azdır. Mülteci sayısının beklenenden çok daha fazla olması ve GBM’lerde kalan mülteci sayısının da çok çok az olması beraberinde ciddi sorunları getirmiştir. Göçler, meydana geldikleri coğrafyayı toplumsal, ekonomik, siyasi birçok açıdan etkiler, fakat gittikleri coğrafyayı hem toplumsal, ekonomik, siyasi birçok açıdan hem de güvenlik sonuçları açısından çok boyutlu etkiler. Toplumdaki her bir bireyin güvensizliği o toplumu hem ekonomik hem de sosyal açıdan zayıflaması anlamı taşımaktadır.

Türkiye’de bulunan yaklaşık 5 milyon Suriyelinin Tablo 10.’a göre sadece 58 bin 905’i barınma merkezlerinde yaşamaktadırlar. Barınma merkezlerinde bulunan mültecilerin hem güvenlik hem de diğer sorunları nedeniyle muhtemel yaşayabilecekleri sıkıntılar barınma merkezleri dışında yaşayanlara göre daha az olduğu bir gerçektir. Fakat burada yaşayan mültecilerin de herhangi bir provokasyona alet olabilme ihtimalleri göz ardı edilmemelidir. Zira Gaziantep’in İslâhiye İlçesi’nde bulunan barınma merkezinde 22 Temmuz 2012 tarihinde Suriyeli mülteciler isyan çıkarmıştır. Buradaki Suriyeli mülteciler, barınma merkezindeki Türk bayraklarını indirerek kendi bayraklarını astmışlar ve Polislerin silahlarıyla birlikte rehin alındığı olaylar da jandarma eri ile 4 sivil çeşitli yerlerinden yaralanmıştır (www.t24.com.tr, 29 Aralık 2020). Barınma merkezleri dışında bulun Suriyeli mülteciler ise; bazı asayiş olaylarına karışmalarının yanında ekonomik ve toplumsal temelli olarak yerel halk tarafından toplumsal dışlanmaya maruz kalma ihtimalleri gün geçtikçe artma eğilimindedir.

Ülkelerindeki iç savaştan kaçan Suriyelilerin çoğunluğunun göç etmek için ilk olarak Türkiye’yi tercih etmesi iki ülke vatandaşlarının arasındaki akrabalık bağlarına ve dostane ilişkilere dayanmaktadır. Türk haklı yüzyıllar boyunca her daim misafirperverliğini tüm dünyaya göstermiş; yıllarca Türkü, Yunanlısı, Ermeni’si, Arabı birlikte iç içe yaşamıştır. Suriyeli mültecilere de Türk misafirperverliğini göstermiştir ve göstermeye de devam etmektedir. Fakat bu misafirlik süresinin uzaması ise olası güvenlik risklerini de arttırmaktadır. Bu durumdan dolayı yerel halkın hem toplumsal

hem de ekonomik sorunları çatışmaya dönüştürebilme ihtimali her geçen gün artmaktadır. Suriye'deki iç savaşın uzaması güvenlik risklerinin artmasına neden olacağı da göz ardı edilmemelidir.

Yerel halk ile yüz yüze yapılan çalışmalarda Suriyeli mültecilerin şiddet eylemlerini arttırdığı, toplumda güvensizlik ortamı oluşturduğu ve problemin kaynağı olduğuna yönelik toplumda bir önyargının oluştuğu görülmektedir (Taştan vd., 2017: 7). Ayrıca Şekil 9'da belirtilen 2012-2019 (Mayıs) yılları arasında Suriyeli mültecilerin karışıkları olaylardaki suç yüzdeleri de yerel halkta oluşan bu ön yargıyı destekler niteliktedir. Fakat bütün bunların yanında T.C. İçişleri Bakanlığı'nın verilerine göre Suriyeli mültecilerin karıştığı suç oranı T.C. vatandaşlarının ortalamasının yarısından az olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla, bu veriler Suriyeli mültecilerin güvenlik tehdidi yarattıklarına yönelik kaygıların aksine yüksek bir güvenlik tehdidi olmadığını ortaya koymuştur. Devletin resmi verileri ile yapılan çalışmalar da yerel halkta bir güvenlik kaygısının oluştuğu sonucu birlikte değerlendirildiğinde ortada bir çelişkinin olduğu açıktır. Burada ortaya çıkan bu durum kayıt altına alınamayan mültecilerden kaynaklı olduğu değerlendirilmektedir. Yani güvenlik boyutunda kayıt altında bulunmayan mülteciler en büyük risk grubunu oluşturmaktadır. Özellikle bu kişilerin bir kısmının suça meyilli olması ve bu kişilerin cezadan almaktan kurtulabilmek için bilerek kayıt yaptırmadıkları, bir suç işlediklerinde ise bulundukları şehri değiştirdikleri değerlendirilmektedir (Yazıcıoğlu, 2015).

Ayrıca barınma merkezlerinin dışında kalan Suriyeli mültecilerin düşük kira ödemek için çoğunlukla merkeze uzak semtleri tercih etmesi, merkeze uzak mahallelerde bir arada ve kalabalık bir şekilde yaşamlarını sürdürmeleri ise yerel halkta oluşan güvenlik kaygılarını arttırmaktadır. Burada yapılması gereken ilk adım geçici barınma merkezlerinde bulunan mültecilerin yerel halk ile temaslarının en aza indirilmesi, barınma merkezlerinin dışında bulunan mültecilerin de barınma merkezlerine gönderilmesi gerekmektedir. Gerekirse barınma merkezlerinin sayısı ve kapasitesi artırılmalıdır. Atılacak bu ilk adım ile Türkiye mültecilerin sebep olabileceği güvenlik sorunlarını azaltılmaya başlanmış olacaktır.

Suriyeli mültecilerin büyük bir kısmının zamanla Türkiye’de kalıcı olacağını göz önünde bulundurulduğunda, T.C. Devletin Suriyeli mültecilerin uyum sürecine yönelik politika ve hedeflerini açık bir şekilde belirlemesi gerekmektedir. Bunu yaparken de devletin, topluma Suriyeli mültecilerin büyük bir kısmının uzun vadede kalıcı olacağını unutmaması şarttır. Dolayısıyla Suriyeli mültecilerin sadece temel ihtiyaçlarını karşılamaya dayalı bir politikanın sürdürülemez olduğu kabul edilmelidir. Yapılması gereken mültecileri ülkenin sosyal dokusuna katıp katmamak değil, nasıl katılacaklarını belirlemektir. Entegrasyon, toplumsal, siyasal ve ekonomik hedeflere ulaşılmasını, entegrasyon zemininde öngörülen görevlerin yerine getirilmesini ve entegrasyona taraf olanların omuzlarına yeni bir vizyon, misyon, aidiyet ve gelecek tahayyülü yüklenmesini amaçlanmaktadır (Sayın, 2015: 97-98). Buradan yola çıkacak olursak, Suriye ve mülteciler sorunun devletçe gereken tedbirler alınmadığı takdirde hem ekonomide hem de toplumda güvensizliğin oluşacağı, bunun etkisiyle de toplumsal ve siyasal meselelerin ortaya çıkacağı söylenebilir. Tüm bunlarla birlikte yeterli uyum çalışmalarının hayata geçirilmemesi durumunda etnik ve dilsel bir toplumsal çatışma riskinin meydana gelebileceği değerlendirilmektedir. Fakat etnik ve dilsel problemlere bir de ekonomik problemler eklenince, ülkemiz içinde bir entegrasyon meselesi meydana getirmektedir. Göçün sebep olduğu problemlerle mücadelede devlete ve kurumlara düşen rol ise, toplumsal ve ekonomik politikalarda daha gerçekçi, daha esnek ve faydalı bir yönetim anlayışı benimsenmesidir.

Bu çerçevede halihazırdaki entegrasyon meselesini çözmek için yapılması gereken en önemli çalışmalardan birisi Suriyeli çocuklara Türkçe öğretilmesi ve bu çocukların eğitilmesidir. Türkçeyi öğrenen ve kullanmaya başlayan mültecilerin toplum içindeki sosyal etkileşim artacaktır. Ancak entegrasyon süreci uzun ve sancılı bir süreç olduğundan Suriyeli mültecilerin misafir mi yoksa kalıcı mı oldukları topluma açık bir dille anlatılmalıdır. Bu durum mültecilerin entegrasyonunu hızlandıracaktır.

Suriye mültecilerin ucuz ver kayıtsız iş gücü oluşturmasıyla toplumda işsiz sayısının artması ülke vatandaşlarının iş bulma ve bir işte çalışabilmesini olumsuz yönde etkilemiştir. İstihdam ve işsizlikte oluşan bu negatif görünüm ise sosyal yardımların artmasına sebep olmakta ve beraberinde çok ciddi ekonomik problemler getirmektedir. Türkiye’nin ise mevcut ekonomik şartlarla birlikte değerlendirildiğinde

bu kadar büyük ekonomik yükün altından kalması hiç de kolay olmayacaktır. Bu nedenle Türkiye ve AB arasında, Suriyeli mültecilerin entegrasyonu ve bundan kaynaklı ekonomik yükün paylaşılması konusunda işbirliğinin sağlanması gerekmektedir. Bu kapsamda Avrupa Komisyonu, 29 Kasım 2015 tarihinde gerçekleşen Türkiye-AB Zirvesinde, Türkiye’de bulunan Suriyeli mülteciler için 3 milyar euro tutarında bir kaynak oluşturacağını taahhüt etmiş ve sonrasında gerçekleşen 18 Mart 2016’daki ikinci zirvede bu kaynağın bitmesi durumunda ise ek 3 milyar euro daha sağlayacağını açıklamıştır. Fakat kaynağın tamamının 2019 yılı sonuna kadar ödenmesi kararlaştırılmasına rağmen şuana kadar 2,7 milyar euroluk kısmı Türkiye’ye ödenmiştir (www.multeciler.org.tr, 29 Aralık 2020). Kalan 4,3 milyar avro ise hala Türkiye’ye ödenmemiştir. AB ile atılan bu adım son derece önemlidir ama yeterli değildir. AB’nin vaat ettiği yardımında yarıdan fazlasını hala yapmamış olması da AB’nin bu konuda samimiyezsiz davrandığının açık göstergesidir. Konuyla ilgili yapılması gereken uluslararası kamuoyunda gerekli adımların atılarak, mülteci sorununun sadece Türkiye’ye ait bir sorun olmadığını, tüm dünya devletlerini özellikle Avrupalı devletleri ilgilendirdiğini ve bu konuda birlikte hareket edilerek ortak çözüm yollarının bulunması gerektiğinin her platformda anlatılması gerekmektedir.

Suriye göçünün Türkiye’nin güvenliğine olan etkisinin olumsuz yönde artarak devam ettiği ve uygulanan politikalara ilave olarak daha somut ve ciddi adımlar atılmaması durumunda göç tehdidi ve mülteci sorununun daha tehlikeli boyutlara ulaşabileceği değerlendirilmektedir. Bu bağlamda bazı somut çözüm önerileri geliştirilebilir:

1. En önemli, mutlaka üzerinde durulması gereken ve Türkiye’nin de Suriye politikalarından birisi olan Suriye’de güvenli bölgelerin oluşturulmasıdır. Türkiye’de bulunan Suriyeli mülteciler için Suriye’de güvenli bölgelerin oluşturulması mültecilerin Türkiye’nin güvenliğine olan olumsuz etkilerini azaltacaktır. Böylece Suriyeli mültecilerin Türkiye’deki yerel halk ile olan entegrasyon meselesi de ortadan kalkacaktır.

2. Güvenli bölge oluşturulup Türkiye’ye göç eden mültecilerin o bölgelere yerleşmesine kadar geçecek olan zaman da ülke içerisinde oluşan ve oluşması muhtemel olan güvenlik sorunlarını en aza indirebilmek için atılması gereken ilk adım ise ülke

içerisindeki kayıtsız Suriyeli mültecilerin tespit edilerek, tüm Suriyeli mültecilerin denetimi ve kontrolü yüksek olan barınma merkezlerinde toplanması olacaktır.

3. Mevcut durumda ülkenin en önemli sorunlarından biri olarak görülen ve hem iç güvenliği hem de sınır güvenliğini olumsuz yönde etkileyen göç ile daha koordineli ve sistematik bir şekilde mücadele edilebilmesi için Göç Bakanlığı kurulmalıdır.

4. Yerel halkın mülteciler konusundaki endişe ve kaygılarını en aza indirmek için, mülteciler özelinde kayıt dışı istihdamın önüne geçilmelidir. Buna paralel olarak yerel halkın lehine olacak şekilde ülkede çalıştırılacak Suriyeli mülteci sayısı sınırlı tutulmalıdır. Ayrıca kayıt dışı işçi çalıştırılması ile mücadele etmeli ve sigortası olmadan çalıştırılacak her mülteci için çok ciddi cezalar getirilmelidir. Kayıt dışı istihdamın önüne geçilmesiyle, yerel halk ile mülteciler arasında oluşan haksız rekabetin önüne geçilmiş olacak ve buna paralel olarak entegrasyon süreci hız kazanmış olacaktır.

5. Toplumsal uyum konusundaki sorunlara paralel olan suç işleme oranlarının önüne geçmek için Suriyeli mültecilerin eğitimlerine yönelik çok ciddi bir çaba sarf edilmelidir. Bu kapsamda Tablo 11.'e göre 0-24 yaş aralığında 2 milyon 240 bin 66 kayıtlı Suriyeli mülteci olduğu düşünüldüğünde Suriyeli mültecilere yönelik ciddi eğitim politikalarının hayata geçirilmesi ciddi önem arz etmektedir. Eğitim kurumlarının, kişilerin hem toplumsal uyumunu hem de mesleki yeterlilik ve becerileri kazanma fırsatı yarattığı düşünüldüğünde Suriyeli mültecilerin bu becerileri kazanmasıyla suç oranlarında gözle görülür bir azalma yaşanacağı aşikârdır.

6. Türkiye, Suriyeli mültecilerden kaynaklı meydana gelen ekonomik yükün büyük bir kısmını kendisi karşılamaktadır. Fakat giderek artan ve hala bir çözüme kavuşturulamayan mülteci sorunundan kaynaklı ekonomik yükü bir devletin kaldırabilmesi pek mümkün görünmemektedir. Uluslararası kamuoyunda gerekli adımlar atılarak, mülteci sorununun sadece Türkiye'ye ait bir sorun olmadığını, tüm dünya devletlerini özellikle Avrupalı devletleri ilgilendirdiğini her platformda anlatılması gerekmektedir. Mülteciler konusunda uluslararası toplumla hareket edilerek ortak çözümler üretilmesi çok önemlidir.

Kaynakça

- Abadan-Unat, N. (2002). *Bitmeyen Göç*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Akbal, Ö. (2012). *ABD'nin Suriye Siyasetinde Geride Kalma-Geriden Yönetme Yöntemi*, , *Küçük Ortadoğu Suriye*,. (Ü. Özdağ, Dü.) Ankara: Kripto Yayınları.
- Akçay, E. (2015). Edebi Edebiyata Karşı Edepli Edebiyat: Hidayet Romanlarında Propaganda Unsurlarının İncelenmesi. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler ve Tanıtım ABD, Yüksek Lisans Tezi* .
- Akdemir, E. (2014). Bir Arap Ülkesinde Bahar: S'uriyede Aarap Baharı ve Türkiye'nin Güvenliğine Etkisi. *Yüksek Lisans Tezi* . Kara Harp Okulu.
- Akgüner, T. (1985). Some Thoughts on National Security Concept. *İdare* , Cilt 6 (1-3), 5-12.
- Aksu, B. (2011). *Beşar Esad Döneminde Türkiye Suriye İlişkilerindeki Değişim, Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aktaş, M. (2012). Arap Baharı ve Kadın Hakları. *EKEV Akademi Dergisi* (52), 29-43.
- Altunışık, M. B., & Tür, Ö. (2006). From Distant Neighbors to Partners? Changing Syrian–Turkish Relations. *Security Dialogue* , 229-248.
- Arı, T. (2007). *Geçmişten Günümüze Ortadoğu Siyaset, Savaş ve Diplomasi* (3 b.). İstanbul: Alfa Yayıncılık.
- Atalay, O. (2013). *Suriye Direnişi 42 Yıllık Baas Diktatörlüğün Sonu*. İstanbul: Yarı Yayınları.
- Atilla, H. (2014). *Arap Ülkelerinde Çıkan İsyanların İncelenmesi*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

Atlıoğlu, Y. (2007). *Beşşar Esad Suriyesi'nde Reform Demokratikleşme ve Güvenlik İkilemi*. İstanbul: Tasam Yayınları.

Aybay, R. (2009). Millî Güvenlik Kavramı ve Millî Güvenlik Kurulu. *AÜSBFD* , 33 (1), 59-82.

Ayhan, V. (2012). *Arap Baharı İsyanlar, Devrimler ve Değişim*. Bursa: MKM Yayıncılık.

Ayoob, M. (1995). *The Third World Security Predicament*. London: Lynne RiennerPublishers.

Baharççek, Abdülkadir, & İnan, E. (2013). Dış Politika'nın Belirlenmesinde Ulusal Güvenlik Algısının Rolü. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi* , Cilt 4 (Sayı 1), 110.

Bal, İ. (2009). *Güvenlik Kıskaçında Türkiye*. Ankara: Lalezar Kitabevi.

Balbay, M. (2006). *Suriye Raporu*. İstanbul: Cumhuriyet Kitapları.

Birdal, A., & Günay, Y. (2013). *Arap Baharı Aldatmacası: Ortadoğu'da Emperyalist Restorasyon* (2. b.). İstanbul: Yazılama Yayınevi.

Birdişli, F. (2011). Ulusal güvenlik kavramının tarihsel ve düşünsel temelleri. *Erciyes Üniversitesi Sosyal* (31), 149-169.

Boz, H. (2012). Suriye'nin Arkasındaki Cephe İran. Ü. Özdağ içinde, *Küçük Ortadoğu Suriye*. Ankara: Kripto Yayınları.

Buluz, N. (2015). Suriyeli Sığınmacılar Ak Parti'ye Oy kaybettiriyor. *Turkish Forum*.

Buzan, B., & Hansen, L. (2009). *The evolution of international security studies*. New York: Cambridge University Press.

Canpolat, H. (2015). Küresel Göç ve Türkiye'nin Göç Politikalarının Gelişimi. *İdarecinin Sesi* , 34-46.

Castles, S., & Mark., J. M. (2009). Göçler Çağı: Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri. (B. U. Akbulut, Dü.) *İstanbul Bilgi Üniversitesi*.

Çağlayan, S. (2006). Göç kuramları, göç ve göçmen ilişkisi. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi* , 17, 67-91.

Çınar, B. (1997). *Devlet Güvenliği, İstihbarat ve Terör*. Ankara: SAM.

Çınar, S. (2013). *Parola:Suriye İşaret:Türkiye*. İstanbul: AZ Yayıncılık.

Dedeoğlu, B. (2003). *Uluslararası Güvenlik ve Strateji*. İstanbul: Derin Yayınları.

Demir, Ö., & Acar, M. (2002). *Sosyal Bilimler Sözlüğü*. Ankara: Vadi Yayınları.

Dillon, M. (1996). *Politics of security towards a political philosophy of continental thought*. New York: Routledge.

Dinçer, B. O., & vd. (2013). *Suriyeli Mülteciler Krizi Türkiye Sonu Gelmeyen Misafirlik*. Ankara: Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu & Brookings Enstitüsü.

Doğan, M. (2001). *Büyük Türkçe Sözlük*. Ankara: Vadi Yayınları.

Doğan, S. (1988). Yurt dışı yaşantısı geçiren ve geçirmeyen lise öğrencilerinin problemleri. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). *Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü* .

Dursunoğlu, A. (2012.). *Suriye'de Elde Var Sıfır*. İstanbul: Önsöz Yayıncılık.

Düşündere, A. T., Ağlar, Ç. A., & Kadkoy, O. (2019). *Suriyeliler Haberlerde Ne Kadar ve Nasıl Yer Alıyor? Veri Bilimi Yaklaşımı*. İstanbul: TEPAV Yayınları.

Efe, İ. (2015). *Türk Basınında Suriyeli Sığınmacılar*,. İstanbul: SETA Yayınları.

Erdemol, M. K. (2013). *Suriye Denklemi*. İstanbul: NotaBene Yayınları.

Erder, S. (1986). *Refah Toplumunda “Getto” ve Türkler*. İstanbul: Teknografik Matbaacılık.

Erhan, Ç. (2014). ABD'nin Ulusal Güvenlik Anlayışı. *AÜSBFD* , 56 (4), 77-93.

Erhan, Ç. (2002). *Soğuk Savaş Sonrası ABD'nin Güvenlik Algılamaları*. (R. Yinanç, & H. Taşdemir, Dü) Ankara: Seçkin Yayınları.

ESYSUYEP. (2006). *Entegre Sınır Yönetimi Stratejisinin Uygulanmasına Yönelik Ulusal Eylem Planı*.

Geçici Koruma Yönetmeliği. (2020, Aralık 27). <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/21.5.20146883.pdf>. www.mevzuat.gov.tr. adresinden alınmıştır

Güllüpnar, F. (2012). Göç Olgusunun Ekonomik Politikası ve Uluslararası Göç Kuramları Üzerine Bir Değerlendirme. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi* (4), 53-84.

Günay, S. (1995). II. Abdülhamin Döneminde Suriye ve Lübnan'da Arap Ayrılıkçı Hareketlerinin Başlaması ve Devletin Tedbirleri. *Tarih Araştırmaları Dergisi* , XVII (28), 85-108.

Güvenç, B. (1999). *İnsan ve Kültür*. Ankara: Remzi Kitabevi.

Hekimoğlu, H., & Tuğluk, S. (2017). Terör Olaylarının Yazılı Medyada Yansıtılma Farklılıkları: 2015 Ankara Patlaması Örneği. 6. *Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi Bildiriler Kitabı - II* , 99.

İçduygu, A., & Sirkeci, İ. (1999). *'Cumhuriyet Dönemi Türkiye'sinde Göç Hareketleri'*; 75 Yılda Köylerden Kentlere. (O. Baydar, Dü.) İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.

İltica ve Sığınma Yönetmeliği 1994. (2020, Aralık 30). www.multeci.org.tr. [multeci.org](http://www.multeci.org.tr): <http://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1994-Yonetmeli.pdf> adresinden alınmıştır

İnce, A., & Gül, S. (2020). ULuslararası Hukuk Bağlamında Fırat Kalkanı, Zeytin Dalı ve Barış Pınarı Harekatları. *İşletme ve Yönetim Bilimleri Dergisi* , 1 (1), 65-92.

Kambur, E. T. (2012). *2002'den Arap Baharına Türkiye Suriye İlişkileri*. (B. Adıbelli, Dü.) İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.

Kap, D. (2014, Aralık). Suriyeli Mülteciler: Türkiye'nin Müstakbel Vatandaşları. *Akademik Perspektif*, .

Kapu, H. (2012). *TRA2'de göç olgusu: sebep ve sonuçlar bağlamında analitik bir araştırma*. Kars: T.C. Serhat Kalkınma Ajansı.

Karabat, A. (2013). *Suriye Savaşları*. İstanbul: Timaş Yayınları.

Karabulut, B. (2011). *Güvenlik Küreselleşme Sürecinde Güvenliği Yeniden Düşünmek*. Ankara: Barış Yayınları.

Karaduman, T. (2012). Küçük Ortadoğunun Kapalı Kutusu. Ü. Özdağ içinde, *Küçük Ortadoğu Suriye* (s. 403-415). Ankara: Kripto Yayınları.

Karagöz, A. (2002). *Suç Önleme Hizmetleri*. Ankara: EGM.

Karakoç, J. (2013). US Policy Towards Syria Since the Early 2000s. *Critique: Journal of Socialist Theory*, 2 (XLI), 223-243.

Karpat, K. H. (2003). *Osmanlı Nüfusu (1830-1914) Demografik ve Sosyal Özellikleri*. (B. Tırnakçı, Çev.) İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Tarih Vakfı Yayınları.

Karpat, K. H. (2006). *Osmanlı'da Değişim, Modernleşme ve Uluslaşma*. (D. Özdemir, Çev.) Ankara: İmge Yayınları.

Karpat, K. H. (2013). *Osmanlı'dan Günümüze Ortadoğu'da Millet, Milliyet, Milliyetçilik*. (R. Boztemur, Çev.) İstanbul: Timaş Yayınları.

Kaygalak, S. (2009). *Kentin Mültecileri Neoliberalizm Koşullarında Zorunlu Göç ve Kentleşme*. Ankara: Dipnot Yayınları.

Kaygısız, İ. (2017). *Suriyeli Mültecilerin Türkiye İşgücü Piyasasına Etkileri*. Friedrich Ebert Vakfı Yayınları.

Kirişçi, K. (2014). Misafirliğin Ötesine Geçerken: Türkiye'nin Suriyeli Mülteciler Sınavı. *Brookings Enstitüsü*. Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu (USAK).

Koçak, Y., & Terzi, E. (2012). Türkiye'de göç olgusu, göç edenlerin kentlere olan etkileri ve çözüm önerileri. *KAÜ-İİBF Dergisi* , 3 (3), 163-184.

Konda. (2016). *Suriyeli Sığınmacılara Bakış*. İstanbul: Konda Araştırma ve Danışmanlık.

Korkmaz, A. (2016). Suriyeli Sığınmacılardan Kaynaklanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Akademik Hassasiyetler* , Cilt 3 (Sayı 6), 83-116.

Korkmaz, V. (2008). Asya'da bölgesel güvenlik ve kimlik kurgusu, kuram, anlatı ve uygulama. (Danışman: Büşra Ersanlı). *Yayımlanmamış Doktora Tezi* . İstanbul.

Koyuncu, A. A. (2013). *Arap Baharında Suriye (Milliyetçilik ve Ulus İnşası)*. Ankara: Altınpost Yayıncılık.

Kriz Grubu Avrupa Raporu. (2018). *Türkiye'deki Suriyeliler Kentsel Gerilimleri Azaltmak*. crisisgroup.

Kula, S. (2015). Maslow İhtiyaçlar Hiyerarşisi Bağlamında Toplumda Bireylerin Güvenlik Algısı ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişki. *Bartın Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi* , 6 (12), 191-210.

Lee, E. S. (1996). A theory of migration. *Demography* , 3 (1), 47-57.

Leverett, F. (2005). *Inheriting Syria Bashar's Trial by Fire*. Washington: Brookings Institution Press.

Lewis, B. (2003). *Ortadoğu*. (S. Kölay, Çev.) Ankara: Arkadaş Yayınevi.

Mahalli, H. (2014). *Diren Suriye*. İstanbul: Destek Yayınları.

Massey, D., Arango, J., Hugo, G., & Kouaouci, A. (1993). Theories of International Migration: A Review and Appraisal. *Population and Development Review* , 19 (3), 431-466.

Memiş, H. (2015). İç Savaş Nedeniyle Kilis'te Yaşayan Suriyelilerin Oluşturduğu Sosyo- Ekonomik Algılar Üzerine Bir Araştırma. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* , 14 (52), 100-114.

Millî Güvenlik Kurulu ve Millî Güvenlik Kurulu Sekreterliği Kanunu. (2020, Aralık 30). www.mevzuat.gov.tr. [mevzuat.gov](http://www.mevzuat.gov.tr): <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2945.pdf> adresinden alınmıştır

Morrison, J. (2009). *Creation of The Modern Middle East: Syria* (2 b.). New York: Chelsea House.

NCAFP. (2012). The United States and a Changing Middle East. *The Journal of the National Committee on American Foreign Policy* , XXXIV (5), 255-262.

Oğuzlu, T. (2012). “The Arab Spring and The Rise of The 2.0 Version o Turkey’s Zero Problems With Neighbors Policy. *SAM Paper* , Volume 1.

Orhan, O. (2015). *Suriyeli sığınmacıların Türkiye’ye etkileri*. www.aljazeera.com.tr: <http://www.aljazeera.com.tr/gorus/suriyeli-siginmacilarin-turkiyeye-etkileri> adresinden alınmıştır

Orhan, O., & Gündoğar, S. Ş. (2015). *Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’ye Etkileri*. Rapor No: 195. Ankara: ORSAM.

Ortaylı, İ. (2006). *Osmanlı’yı Yeniden Keşfetmek*. İstanbul: Timaş Yayınları.

Özcan, H. A. (2012). *AKP Döneminde Suriye'ye Yönelik Türk Dış Politikası*. (Ü. Özdağ, Dü.) Ankara: Kripto Yayınları.

Özer, İ. (2004). *Kentleşme, Kentlileşme Ve Kentsel Değişme*. Bursa: Ekim Kitabevi.

Özipek, B. (2013). Arap Baharı-Gezi Protestoları ve Hükümetlerin Meşruluğu. *Ortadoğu Analiz* , V (56), 52-59.

Özipek, B. (2018). *Suriyeli Sığınmacılar ve Türkiye Ekonomisi*. İstanbul: Uluslararası Teknoloji Ekonomi ve Sosyal Araştırma Vakfı Yayınları.

Öztürk, B., & Bulut, İ. (2017). Küreselleşen Dünyada Devletlerin Sınır Güvenliği: Uludere Sınırı. T. Sakman içinde, *Devlet Doğasının Değişimi: Güvenliğin Sınırları / Change in State Nature: Boundaries of Security* (s. 189-210). TASAM Yayınları.

Paris, R. (2001). Human Security: Paradigm Shift or Hot Air? *International Security* , 26 (2).

Phillips, D. A. (2010). *Syria*. New York: Chelsea House.

Provence, M. (2005). *The Great Syrian Revolt and the Rise of Arab Nationalism*. Austin: University of Texas Press.

Ravenstein, E. G. (1885). The laws of migration. *Journal of the Statistical Society of London* , 48 (2), 167-235.

Resmi Gazete. (2020, Aralık 18). *İltica ve Sığınma Yönetmeliği 30.11.1994*. www.multeci.org.tr: http://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1994-Yonetmeliği.pdf adresinden alınmıştır

Resmi Gazete. (2020, Aralık 16). www.resmigazete.gov.tr: https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/12/20091223-1.htm adresinden alınmıştır

Rubin, B. (2007). *Truth About Syria*. Gordonsville: Palgrave Macmillan.

Sağlam, S. (2006). Türkiye’de İç Göç Olgusu ve Kentleşme. *Türkiyat Araştırmaları* (5), 34-44.

Sağsen, İ. (2011). Arap Baharı, Türk Dış Politikası ve Dış Algılaması. *Ortadoğu Analiz* , 3, 57-64.

Sandıklı, A., & Semin, A. (2012). *Bütün Boyutlarıyla Suriye Krizi ve Türkiye*. İstanbul: Bilge Adamlar Stratejik Araştırma Merkezi Raporu (Rapor Nu:52).

Saraçoğlu, C., & Belanger, D. (2018). Mekân, Yer Ve Şehir: Türkiye’de Suriyeli Karşıtlığının Kentteki Görünümleri. *Eğitim Bilim Toplum* , 16 (62), 46- 73.

Sayın , Y. (2015). *Ortadoğu'da Türkiye Ve İran'ın İşbirliği İmkânları*. Konya: Çizgi Kitabevi.

SHNR. (2019). *Suriye İnsan Hakları Ağı(SHNR) 2019 Yılı Raporu*.

Soyalan, M. Y. (2013). *Emevi Hanedanlığından Esed Diktatörlüğüne Suriye*. İstanbul: Mana Yayınları.

Stouffer, A. S. (1940). Intervening Opportunities: A Theory Relating Mobility and Distance. *American Sociological Review* , 5 (6).

Süer, B. (2012). Suriye’de Değişim Çabaları: Bir Bağlam ve Süreç Analizi. *Akademik ORTA DOĞU* , 1-20.

Şahin, M. (2011). 1950–1960 Arap Devrimleri ve 2011 Arap Baharı: Benzerlikler ve Farklılıklar. *Mülkiye Dergisi* , 81-92.

Şahin, Y. (2010). *Kentleşme Politikası*. Trabzon: Murathan Yayınevi.

Şen, S. O. (2018). Kaddafi'nin Düşüşü ve Oryantalizm. *InstituteSosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* , 227-245.

Şen, S. (2010). *Ortadoğu'da İdeolojik Bunalım*. İstanbul: Sis Yayıncılık.

Taştan, ., C., Haklı, ., S., & Osmanoğlu, E. (2017). *Suriyeli Sığınmacılara Dair Tehdit Algısı: Önyargılar ve Gerçekler*. Ankara: Polis Akademisi Başkanlığı, Göç ve Sınır Güvenliği Araştırmaları Merkezi (GÖÇMER) Yay.

Tuzcu, P. (2008). Zorunlu Göç ve Küresel Dönemde Değişen Nitelikleri: Türkiye Üzerine Bir İnceleme. Kocaeli: Y. Lisans Tezi.

Tümeğ, D. (2018). *Türk Halkının Suriyeli Sığınmacı / Mülteci Algısı*. Ankara: Türksam Yayınları.

Uçarol, R. (2008). *Siyasi Tarih (1789-2001)* (7. b.). İstanbul: Der Yayınları.

Ulutaş, U., & Duran, B. (2016). Türkiye'nin DEAŞ'la Mücadelesinin Kritik Dönemeci: Fırat Kalkanı Harekâtı. *Türk Dış Politikası Yıllığı 2016* .

UN (United Nations) . (2020, Aralık 30). *1951 Cenevre Sözleşmesi*. multeci.org: <http://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1951-Cenevre-Sozlesmesi-1.pdf> adresinden alınmıştır

UNDEP. (1994). *Human Development Report*. New York: Oxford University Pres.

Uslu, N. (2010). Türkiye'nin Yeni Orta Doğu Yaklaşımı. *bilig* , 147-180.

Wallerstein, I. (2011). *Dünya sistemleri analizi* (Çev: E. Abadoğlu). İstanbul: BGST Yayınları.

www.21yyte.org/tr. (2020, Aralık 28). 21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü: <https://21yyte.org/tr/suriye/suriyeli-siginmacilar-ve-suc> adresinden alınmıştır

www.aa.com.tr. (2020, Aralık 28). Anadolu Ajansı: <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/suriyelilerin-karistigi-suc-orani-yuzde-1-46ya-dustu/1289461> adresinden alınmıştır

www.aljazeera.com.tr. (2020, Aralık 26). www.aljazeera.com.tr. aljazeera: <http://www.aljazeera.com.tr/haber/muhalliflerden-arap-birligine-rusya-cagrisi> adresinden alınmıştır

www.bbc.com. (2020, Aralık 14). bbc: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-46996917> adresinden alınmıştır

www.bbc.com. (2020, Aralık 19). bbc: https://www.bbc.com/turkce/basinozeti/2011/10/111031_press_review adresinden alınmıştır

www.bbc.com. (2020, Aralık 19). bbc: https://www.bbc.com/turkce/haberler/2012/03/120327_syria_annan adresinden alınmıştır

www.bbc.com. (2020, Aralık 26). bbc: https://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/02/160215_davutoglu_azez_ypg adresinden alınmıştır

www.bbc.com/. (2020, Aralık 26). bbc: https://www.bbc.com/turkce/haberler/2013/09/130911_rusya_kimyasal_onerisi adresinden alınmıştır

www.botas.gov.tr. (2020, Aralık 19). botas: <https://www.botas.gov.tr/Sayfa/dunyadaki-petrol-ve-dogal-gaz-rezervleri-nerelerdedir-ve-ne-kadardir/251> adresinden alınmıştır

www.cia.gov. (2020, Ekim 26). cia.gov: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/sy.html> adresinden alınmıştır

www.cumhuriyet.com.tr. (2020, Aralık 28). Cumhuriyet: <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/suleyman-soylu-suriyeli-kaydina-istanbul-kapalidir-1474051> adresinden alınmıştır

www.data.tuik.gov.tr. (2020, Aralık 28). Türkiye İstatistik Kurumu: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Genclik-2019-33731> adresinden alınmıştır

www.goc.gov.tr. (2020, Aralık 27). goc: <https://www.goc.gov.tr/gecici-korumanin-unsurlari> adresinden alınmıştır

www.goc.gov.tr. (2020, Aralık 27). goc: <https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-istatistikler> adresinden alınmıştır

www.goc.gov.tr. (2020, Aralık 27). goc: <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> adresinden alınmıştır

www.goc.gov.tr. (2020, Eylül 27). goc: <https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-hakkinda> adresinden alınmıştır

www.hurriyet.com.tr. (2020, Aralık 19). hurriyet: <https://www.hurriyet.com.tr/dunya/son-dakika-mursi-mahkeme-salonunda-hayatini-kaybetti-41247034> adresinden alınmıştır

www.icisleri.gov.tr. (2020, Aralık 28). İçişleri Bakanlığı: <https://www.icisleri.gov.tr/budapeste-sureci-6-bakanlar-konferansi> adresinden alınmıştır

www.icisleri.gov.tr. (2020, Aralık 28). İçişleri Bakanlığı: <https://www.icisleri.gov.tr/basin-aciklamasi05072017> adresinden alınmıştır

www.multeciler.org.tr. (2020, Aralık 29). multeciler.org: <https://multeciler.org.tr/avrupa-birliginin-suriyeliler-icin-turkiyeye-odedigi-para/> adresinden alınmıştır

www.multeciler.org.tr. (2020, Aralık 27). multeciler.org: https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/?gclid=Cj0KCQiA_qD_BRDiARIsANjZ2LCk8nqUfUn3Cmv4LQ5RS-7QYRIXFpD0xnevUfkAvVae0uEA26irLYIaAmedEALw_wcB adresinden alınmıştır

www.ntv.com.tr. (2020, Aralık 26). ntv: https://www.ntv.com.tr/dunya/suriyede-2015in-kanli-bilancosu,4n4poqFR_USvK37UaS73Ew adresinden alınmıştır

www.orsam.org.tr. (2020, 27 Aralık). orsam: <https://www.orsam.org.tr/tr/turkiye-suriye-arasinda-yuksek-duzeyli-stratejik-isbirligi-konseyi-donemi/#:~:text=1957%2D58%20ve%201998%20tarihlerinde,hem%20de%20Ortado%C4%9Fu'nun%20geneli> adresinden alınmıştır

www.sozluk.gov.tr. (2020, Haziran 21). TDK: <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alınmıştır

www.t24.com.tr. (2020, Aralık 29). t24: <https://t24.com.tr/haber/suriyeli-multecileri-isyan-cikardi-turk-bayragi-indirildi-polisler-silahlariyla-birlikte-rehin-alindi,209024> adresinden alınmıştır

www.tccb.gov.tr. (2020, Aralık 27). T.C. Cumhurbaşkanlığı: <https://www.tccb.gov.tr/konusmalar/353/113993/kuresel-multeci-forumu-nda-yaptiklari-konusma> adresinden alınmıştır

www.ticaret.gov.tr. (2020, Aralık 14). ticaret: <https://www.ticaret.gov.tr/dis-iliskiler/serbest-ticaret-anlasmalari/yururlukte-bulunan-stalar> adresinden alınmıştır

www.umhd.org.tr. (2020, Aralık 30). Uluslararası Mülteci Hakları Derneği: <https://www.umhd.org.tr/2020/06/basin-aciklamasi-dunya-multeciler-gunu/> adresinden alınmıştır

www.unhcr.org. (2020, Aralık 26). unhcr: <https://www.unhcr.org/globaltrends2019/#:~:text=One%20per%20cent%20of%20the,people%20%E2%80%93%20is%20now%20forcibly%20displaced.&text=During%202019%2C%20an%20estimated%2011.0,the%20borders%20of%20their%20countries> adresinden alınmıştır

Yalçın, C. (2004). *Göç sosyolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Yavuz, C., & Erdurmaz, S. (2012). *Arap Baharı ve Türkiye*. Ankara: Berikan Yayınevi.

Yazıcı, N. (2012). Suriye Siyasi Tarihi. Ü. Özdağ içinde, *Küçük Ortadoğu Suriye* (s. 13-38). Ankara: Kripto Yayınları.

Yazıcıoğlu, N. (2015, Nisan 14). Görüşme Notları. Malatya.

Yeltin, H. (2018). Türkiye'nin Suriye Krizine Karşı Güvenlik Arayışlarına Bir Örnek: Fırat. *Econder*, 2 (2), 200-214.

Yeltin, H., & Işık, K. (2017). Rekabetten İşbirliğine Giden Süreçte Türkiye-Rusya İlişkilerinde Bir Test: Suriye Krizi. *Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi*, 3 (3).

Yıldırım, Aziz, Y. (2004). Kentleşme ve Kentleşme Sürecinde Göçün Suç Olgusu Üzerindeki Etkileri. Ankara: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Yıldırım, S., İslamoğlu, E., & İyem, C. (2017). Suriyeli Sığınmacıların Toplumsal Kabul ve Uyum Sürecine İlişkin Bir Araştırma. *Bilgi* (35.), 107- 126.

Yıldız, İ., & Dönmez, K. (2016). Suriye Göçlerinin Türkiye'nin Sosyal Güvenlik Politikalarına Etkileri. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* .

Yılmaz Şahin , T. (2011). *Uluslararası Politikada Ortadoğu (3. Baskı)*. Ankara: Barış Kitap.

Yılmaz, T. (2005). Göçün kadın yaşamı üzerindeki etkileri. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü* .

Zengin, G. (2013). *Kavga: Arap Baharında Türk Dış Politikası 2010-2013*. İstanbul: İnkılap Kitapevi.